

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Andra Kammaren. N:o 54.

Måndagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående övergångsbestämmelser för tillämpning af lagen den 20 juni 1905 om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Till bevillningsutskottet öfverlämnades Kungl. Maj:ts propositioner: med förslag till ny tulltaxa m. m.; och

med förslag till ändrad lydelse af § 4 i nådiga förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 2 december 1892.

§ 2.

Efter föredragning af herr *C. J. Ödmans* på kammarens bord hvilande motion, n:o 166, blef motionen hänvisad till statsutskottet.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, statsutskottets utlåtanden n:is 146 och 147, bankoutskottets memorial n:o 12 samt lagutskottets utlåtande n:o 50.

§ 4.

Härefter föredrogs ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 275, utvisande, att Andra Kammarens den 6 nästlidne april fattade beslut i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uppsättande af en från ingenjörstrupperna skild militärbyggnadskår icke blifvit af Första Kammaren oförändradt antaget; och beslöt Andra Kammaren hänvisa ärendet till sitt fjärde tillfälliga utskott för förnyad behandling.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen afåten proposition, i hvilken Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästarestjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterarsysslor i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva samt att granska de i statsrådet förda protokoll: ett statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — —
Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — — —
afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — — be-
fallningshafvande.

b) *Andra kammaren.*

§ 14.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-
ratrettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för stä-
derna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari må-
nads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en
riksdagsman.

3. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räk-
nas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger dom-
sagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det be-
stämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske
kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas an-
tal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor,
som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folk-
mängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men un-
derstiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer,
skall utgöra en valkrets.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, såframt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, såvidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgadena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställles, efter ofvan angifna grunder, hvarjtionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst därefter enligt 16 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkursstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssambälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 16.

1. Val till riksdagsmän — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 1) — — — valen gälla.
2. Förordnar Konungen — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — återstående tiden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valsedlar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställt.

§ 18.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 20.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförne såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kam-
maren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallnings-
hafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig
hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden
hos nämnda myndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast
eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och
skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga
handläggningen ingifva sina besvär till Konungens befallningshaf-
vande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att
sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för
förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet
utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 17 § sägs, må öfver det första
valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver
omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde
äger att, sist inom åtta dagar efter däraf erhållen del, till Konungens
befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvar-
efter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 12 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord
afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, förfares i af-
seende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt 1 mom. i
denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallnings-
hafvande, enligt 2 mom.

§ 25.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets
upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets
utgång.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grund-
lagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmåles, samt att
hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst
nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela
utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags-
och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgad.

3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första
gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i
fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande
stadganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emel-

lertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 16 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Tillika hade Kungl. Maj:t till Riksdagens granskning öfverlämnat ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade konstitutionsutskottet till behandling förehått följande till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen:

dels motionerna inom Första Kammaren:

n:o 31 af herr *P. E. Lithander*, i hvilken motions syfte herrar *A. Bergström*, *C. H. Björck* och *C. R. F. von Baumgarten* instämt;

n:o 32 af herr *C. A. Sjöcrona*;

n:o 33 af herr friherre *G. L. De Geer*;

n:o 34 af herr *E. Hägglund*;

n:o 36 af herrar *A. G. L. Billing* och *A. G. J. Svedelius*; samt

n:o 38 af herrar *C. Lundeberg*, friherre *F. von Essen*, *R. Almström*, *J. S. F. Stephens*, *A. R. Åkerman*, *P. Sörensson*, *L. Grundberg*, *M. S. Nisser*, *E. Fränckel*, *K. E. Bohnstedt*, *O. Nilsson*, *S. J. Sandqvist*, *J. M. Ekströmer*, *J. O. Rylander*, *K. H. R. Tillberg*, *P. Petersson*, *J. T. Kennedy*, greve *G. E. Lewenhaupt*, friherre *W. G. von Schuerin*, *J. A. Lilliesköld*, *P. O. Liedberg*, *C. E. L. Bohnstedt*, *P. J. Andersson*, friherre *C. J. Rappe*, greve *G. H. Spens*, *F. A. H. Hedenstierna*, friherre *J. W. Wrangel von Brehmer*, *J. Bernström*, *O. Herdin* och *P. M. Carlberg*;

dels ock motionerna inom Andra Kammaren:

n:o 135 af herr *C. J. Ódman*, i hvilken motions syfte herrar *S. A. K. Natt och Dag*, *G. O. Wallenberg* och *D. Broström* instämt;

n:o 136 af herr *S. Nordström*;

n:o 137 af herrar *K. H. Branting*, *A. J. Christiernson*, *N. A. Nilsson* i Malmö, *F. W. Thorsson*, *N. Persson* i Malmö, *N. E. Lindberg*, *L. J. Carlsson* i Malmberget, *E. C. Kropp*, *V. Larsson* i Västerås, *H. Lindqvist*, *E. A. Leksell*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg och *E. Blomberg*, i hvilken motions syfte instämt herrar *A. Thylander*, *F. O. Berg* i Göteborg, *C. Wallis* och *M. F. Nyström*;

n:is 139 och 153 af herr *I. E. G. Svensson* i Skyllberg;

n:o 140 af herr *K. J. Warburg*;

n:o 143 af herrar *C. A. Lindhagen*, *J. G. Pettersson* i Södertälje, *J. T. Larsson* i Lund, *L. G. Broomé* i Bårslöf, *F. Söderbergh* i Karlshamn, *F. Berglund*, *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm och *K. E. O. Kjellberg*;

n:o 144 af herrar *P. Hörnstén*, *C. R. Johansson* i Jönköping, *K. J. Warburg*, *S. J. Enander*, *W. Johansson* i Öija och *S. A. K. Natt och Dag*;

n:o 145 af herr *A. Johanson* i Mossebo;

n:o 148 af herr *J. R. Kjellén*;

n:o 149 af herrar friherre *A. T. Adelswärd* och *Å. H. Hammar-skjöld*;

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.) n:o 151 af herrar *A. Petersson* i Påboda, *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf, vice talmannen *P. Pehrson*, *E. A. Lindblad*, *P. O. Lundell* och *K. E. v. Geijer*; samt n:o 152 af herr *N. Andersson* i Pettersborg.

I den af herr *Ödman* afgifna motionen hemställdes, att Riksdagen ville till godkännande i grundlagsenlig ordning antaga

dels följande förslag till ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 24.

De röstberättigade, som vistas inom riket, men på grund af sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall icke kunna personligen inställa sig vid valtillfälle, äga att skriftligen sända sina röster till valförrättaren, innan valet hållits.

Samma rätt äga de röstberättigade, som af resa eller vistande utomlands äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse.

För utfövande af rösträtt, när därtill berättigad icke personligen infinner sig vid valförrättningen, skola iakttagas de föreskrifter, som äro i särskild lag gifna.

dels ock ett vid motionen fogadt förslag till lag angående hvad iakttagas skall, när röstberättigad, hindrad att personligen inställa sig vid riksdagsmannaval, ändock vill sin rösträtt utföva.

Herr *Branting* och hans medmotionärer hade i sin motion föreslagit, att Riksdagen måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ny lydelse af

Regeringsformen.

§ 31.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 49.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 53.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Riksdagsordningen.

§§ 10—14.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjuguetå års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn; dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller oförvållad arbetslöshet, icke medför valrättens förlust.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§§ 16 och 17.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 18.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått 25 års ålder samt vid valtillfället äga valrätt inom någon kommun i riket.

§§ 19—22.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 25.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 38.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Öfvergångsstadgande.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

I den af herr *Lindhagen m. fl.* väckta motionen hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta följande ändrade lydelse af nedannämnda delar i den kungliga rösträttspropositionen:

Riksdagsordningen.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten uppnått tjuguettt års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.
 till Andra Kammanen
 m. m.
 (Forts.)

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 18.

Till ledamot i Andra Kammanen kan endast utses man, som uppnått tjugufem års ålder samt äger valrätt inom det län, till hvilket valkretsen eller någon del af densamma hörer; skolande härvid Stockholms stad anses såsom ett län.

Herr *Petersson* i Påboda och hans medmotionärer hemställde, att Riksdagen måtte antaga såsom hvilande, för vidare grundlagsenlig behandling, följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 10, 13 till och med 25, 27, 28 och 38 riksdagsordningen äfvensom till öfvergångsstadganden i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammanen och Andra Kammanen, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskildt af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarna — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundra-femtio för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje — — — — (lika med nuvarande) — — — — folk-mängd.

3. För — — — — (lika med nuvarande) — — — — riksdagsman.

4. Därest — — — — (lika med nuvarande) — — — — riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvar femte år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Valkretsarne i riket indelas efter län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, i sex grupper. Denna indelning innehålles i vallagen.

7. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman, först då nya bestämmelser om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna därefter utfärdas och nya allmänna val skola ske inom den grupp af valkretsar till hvilken det län, där staden är belägen, hör.

8. Äro — — — — (lika med nuvarande mom. 7) — — — — riksgäldskontoret.

§ 7.

1. Inom hvar och en af de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, samt efter den ordning, som i vallagen är mellan grupperna stadgad, förrättas hvart sjätte år för hvarje valkrets allmänna val af vederbörande landsting och stadsfullmäktige till riksdagsmän i Första Kammaren för nästföljande sexårsperiod. Valen förrättas af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

2. Har Konungen förordnat nya val, förrättas sådana ofördröjligen inom hvarje valkrets för den tid, som återstår af den för valkretsen gällande valperiod. Landsting sammanträder för det ändamål, där så erfordras, till urtima möte.

3. Då riksdagsman utses, väljas ock i enahanda ordning inom hvarje valkrets lika antal suppleanter. Ordningen suppleanterna emellan bestämmes sålunda, att tidigare vald suppleant har företräde framför senare vald. Äro genom samma val utsedda två eller flera suppleanter, bestämmes ordningen dem emellan efter deras olika röstetal och vid lika röstetal genom lottning.

§ 8.

Till ledamöter i Första Kammaren och till suppleanter för dem kunna endast väljas män, som — — — — (lika med nuvarande § 9) — — befattning.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 9.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Skola inom en valkrets flera ledamöter än en eller flera suppleanter än en utses, är valet proportionellt, på sätt i vallagen stadgas.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

§ 10.

För — — — — — (lika med nuvarande lydelsen af första punkten) — — — — justitiedepartementet. Fullmakterna underskrifvas, när valet verkställts af landsting, af dess ordförande, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, utaf stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige.

§ 13.

1. Har ledamot i Första Kammaren afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, inträder vederbörande suppleant från den valkrets, den afgångne tillhörde, för den återstående tiden.

2. Afgår riksdagsman för valkrets, som enligt gällande valkretsindelning icke längre äger att i den afgångnes ställe hafva ledamot i Första Kammaren, inträder såsom ledamot närmast i tur varande suppleant från valkrets, som enligt hvad i § 6 mom. 8 sägs är till ökning i antalet riksdagsmän berättigad. Sådan ledamot innehar sin befattning till utgången af det år, då nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall äga rum inom den valkrets, där han blifvit till suppleant vald, eller Konungen förordnar nya val.

3. Skall suppleant inträda såsom ledamot i Första Kammaren och finnes för vederbörande valkrets vald suppleant icke att tillgå, företages ofördröjligen val af sådan. Landsting sammanträder för det ändamål, där så erfordras, till urtima möte.

4. För suppleant, hvilken inträder såsom ledamot i Första Kammaren, utfärdas fullmakt, när suppleanten utsetts af landsting, af den, som vid tiden för inträdet är ordförande i landstinget, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, utaf stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige.

Öfvergångsstadganden.

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som blifvit utsedd för en tid af nio år, äger med sin befattning fortfara till utgången af det kalenderår, under hvilket nio år från valet förflyta.

Då sådan riksdagsman afgår, företages, där så erfordras, af vederbörande valkrets nytt val af ledamot i Första Kammaren i den afgångnes ställe för tiden intill utgången af det år, under hvilket nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall inom valkretsen hållas. På samma gång utses suppleant för sådan ledamot.

2. Förordnar Konungen nya val till Första Kammaren, innan

samtliga de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, förrättat allmänt val för nästföljande sex år, skola de nya valen icke gälla längre tid än:

för valkretsar, som tillhöra första gruppen, till och med kalenderåret näst efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra andra gruppen, till och med andra kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra tredje gruppen, till och med tredje kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra fjärde gruppen, till och med fjärde kalenderåret efter det, då valet hålles,

samt för valkretsar, som tillhöra femte gruppen, till och med femte kalenderåret efter det, då valet hålles.

För valkretsar, som tillhöra sjätte gruppen, gälla valen till och med sjätte kalenderåret efter det, då valet hålles.

Under kalenderåret närmast före det år, då de af Konungen förordnade valen sålunda upphöra att gälla, förrättas allmänna val af vederbörande valkretsar för närmast därefter följande sex år.

b) *Andra Kammaren.*

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Riket skall vara indeladt i valkretsar, hvilka välja enhvar minst tre riksdagsmän.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Städer inom olika län må bilda en valkrets. Eljest må delar af ett län icke sammanföras med delar af ett annat län till gemensam valkrets.

Äger stad, som bildar egen valkrets, att utse flere än åtta riksdagsmän, må den stad delas i två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 8 är stadgad. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugofem års ålder, dock ej:

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Hvarje röstande äge därvid lika röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas, eller, där fråga är om stad, bestående af två valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i

två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- 1) de hinder, allmänna lagen upptager som laga förfall;
- 2) ålder öfver 60 år;
- 3) att den valde tillförne såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannauppsdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 11 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i § 11 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — — af arfvodet.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma, i hvilkendera

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

Utskottet hemställde:

1:o a) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förvarande proposition icke kunde af Riksdagen bifallas, ville, i anledning af den utaf herr Petersson i Påboda med flere inom Andra Kammaren afgifna motionen n:o 151, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 25 äfvensom §§ 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadganden i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige

personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskildt af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i § 49 förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse Bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbета de från Kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnes bildande.

a) Första Kammaren.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af etthundra-femtio och för en tid af nio år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett, utses af

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundra-femtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvarjtionde år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Valkretsarne i riket indelas i nio grupper. Denna indelning fastställles i vallagen.

7. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman först då nya bestämmelser om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna därefter utfärdats och nya allmänna val skola ske inom den grupp af valkretsar, till hvilken det län, där staden är belägen, hör.

8. Äro icke, då tillämpning skall ske af den i mom. 5 nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom Kammaren, att nya valkretsar, som i följd af stadgandet i näst föregående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning dessa valkretsar emellan gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 2, äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 4; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 2 äga välja ökadt antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 4 äga utse ökadt antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för Justitie-departementet

i närvaro af tre bland Fullmäktige i Rikets Bank och tre bland Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 7.

1. Inom hvar och en af de nio grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, samt efter den ordning, som i vallagen är mellan grupperna stadgad, förrättas hvarjtionde år för hvarje valkrets allmänna val till Riksdagsmän i Första Kammaren för nästföljande nioårsperiod. Valen förrättas af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

2. Har Konungen förordnat nya val, förrättas sådana ofördröjligen inom hvarje valkrets för den tid, som återstår af den för valkretsen gällande valperiod.

3. Då riksdagsmän utses, väljas ock inom hvarje valkrets suppleanter för samma tid och till lika antal. I hvilken ordning desse vid inträffad ledighet skola inträda såsom riksdagsmän, därom stadgas i vallagen.

4. Hafva samtliga för en valkrets valde suppleanter inträdt såsom ledamöter i Första Kammaren eller eljest afgått, företages nytt val af suppleanter för valperioden till samma antal, som valkretsen har att utse riksdagsmän.

5. Landsting sammanträder för val af riksdagsmän och suppleanter, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Till ledamöter i Första Kammaren och till suppleanter för dem kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åttatiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst fyratusen riksdaler årlig inkomst af kapital eller arbete. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i Kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 9.

Skola inom en valkrets flera ledamöter än en eller flera suppleanter än en utses, är valet proportionellt.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 10.

1. Afsäger sig vid valtillfället den, som valts till ledamot i Första Kammaren, sitt uppdrag, skall hans plats omedelbart tillerkännas den förste i ordningen bland suppleanterna.

2. Har ledamot i Första Kammaren afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, inträder vederbörande suppleant från den valkrets, den afgångne tillhörde, för den återstående tiden.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

3. Afgår riksdagsman för valkrets, som enligt gällande bestämmelser om antalet riksdagsmän för hvarje valkrets icke äger att i den afgångnes ställe insätta ledamot i Första Kammaren, inträder såsom ledamot suppleant från valkrets, som, enligt hvad i § 6 mom. 8 sägs, är till ökning i antalet riksdagsmän berättigad. Sådan ledamot innehar sin befattning till utgången af det år, då nytt allmänt val för nästkommande nioårsperiod skall äga rum inom den valkrets, där han blifvit till suppleant vald, eller till dess Konungen förordnar om nya val.

§ 11.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitiedepartementet. Fullmakterne underskrifvas, när valet verkställes af landsting, af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige.

På enahanda sätt förfäres med afseende å fullmakt för suppleant, då denne skall inträda såsom ledamot i Första Kammaren.

Om lydelse af fullmakt stadgas i vallagen.

§ 12.

Är någon missnöjd med riksdagsman- eller suppleantval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördörligen till Konungen insända, för att i dess högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 13.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbära. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande. Rätt att uppdraget sig afsäga tillkommer ock suppleant.

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning

fortfara till utgången af det kalenderår, under hvilket nio år från valet förflyta.

Då sådan riksdagsman afgår, företages, där så erfordras, af vederbörande valkrets nytt val af ledamot i Första Kammaren i den afgångnes ställe för tiden intill utgången af det år, under hvilket nytt allmänt val för nästkommande nioårsperiod skall inom valkretsen hållas; skulle äfven denne före nämnda tid afgå, företages nytt ersättningsval.

2. Förordnar Konungen nya val till Första Kammaren, innan samtliga de nio grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, förrättat allmänt val för nästföljande nio år, skola de nya valen icke gälla längre tid än:

för valkretsar, som tillhöra första gruppen, till och med kalenderåret näst efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra andra gruppen, till och med andra kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra tredje gruppen, till och med tredje kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra fjärde gruppen, till och med fjärde kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra femte gruppen, till och med femte kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra sjätte gruppen, till och med sjätte kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra sjunde gruppen, till och med sjunde kalenderåret efter det, då valet hålles, samt,

för valkretsar, som tillhöra åttonde gruppen, till och med åttonde kalenderåret efter det, då valet hålles.

För valkretsar, som tillhöra nionde gruppen, gälla valen till och med nionde kalenderåret efter det, då valet hålles.

Under kalenderåret närmast före det år, då de af Konungen förordnade valen sålunda upphöra att gälla, förrättas allmänna val af vederbörande valkretsar för närmast därefter följande nio år.

b) *Andra Kammaren.*

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Riket skall vara indeladt i valkretsar, hvilka välja enhvar minst tre riksdagsmän.

Delar af ett län må icke sammanföras med delar af ett annat län till gemensam valkrets.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en tre-årsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundredrettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en tre-årsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

Äger stad att utse flere än åtta riksdagsmän, må den stad delas i två valkretsar.

3. Rikets indelning i valkretsar fastställles i vallagen.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredrettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundredrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 8 är stadgadt. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer enhver välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom-påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställles under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas, eller, där fråga är om stad, bestående af två valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitie-departementet.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Säsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager säsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene säsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämde tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att be-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. svären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i § 12 sägs.

(Forts.)

§ 24.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

1. Vid val till Riksdagens kamrar må ej rösträtt utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.
2. Vid valen äge hvarje röstande lika röst.
3. Valen förrättas med slutna sedlar. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.
4. Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom Kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att ledig plats i laga ordning besättes.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när

den afgångne tillhört Andra Kammaren, att vidtaga de åtgärder, som för sådant fall i vallagen stadgas; och då den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ledighetens fyllande enligt ofvan i § 10 angifna grunder.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgad.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

b) att Riksdagen, under förutsättning att utskottets förestående förslag till grundlagsändringar blefve af Riksdagen antaget att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling, ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lag om val till Riksdagens kamrar, som anslöte sig till af Riksdagen antagna ändringar i riksdagsordningen och i hufvudsak vore grundadt på den uti herr Peterssons i Påboda m. fl. motion n:o 151 förordade proportionella valmetod;

2) att Riksdagen, i anledning af de uti herr Lithanders motion n:o 31, herr Sjöcronas motion n:o 32, herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143 och herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144 gjorda framställningar, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t behagade föranstalta om en allsidig utredning af frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare borde beredas jämväl åt kvinnor, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning;

3) att

- a) herrar friherre Adelswärds och Hammarskjölds motion n:o 149,
- b) herr Svenssons i Skyllberg motioner n:is 139 och 153,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

- c) herr Hägglunds motion n:o 34,
- d) herrar Billings och Svedelius motion n:o 36,
- e) herr Sjöronas motion n:o 32.
- f) herr Johansons i Mossebo motion n:o 145,
- g) herr Kjelléns motion n:o 148,
- h) herr friherre De Geers motion n:o 33,
- i) herr Nordströms motion n:o 136,
- j) herr Warburgs motion n:o 140,
- k) herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144,
- l) herr Brantings m. fl. motion n:o 137,
- m) herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143,
- n) herr Lundebergs m. fl. motion n:o 38,
- o) herr Montgomerys m. fl. motion n:o 42,
- p) herr Lithanders motion n:o 31,
- q) herr Anderssons i Pettersborg motion n:o 152,
- r) herr Ödmans motion n:o 135,

mätte i de delar, i hvilka de ej genom utskottets ofvan under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunde anses besvarade, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

vid punkten 1:o)

af herrar *K. H. Blomberg, Elowson, E. H. Behm, J. F. Nyström, T. A. Säve, C. T. af Ekenstam, L. A. Sjöholm, J. Berlin* och *G. F. Östberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde af Riksdagen bifallas, ville, i anledning af den utaf herr Petersson i Påboda m. fl. inom Andra Kammaren afgifna motionen n:o 151, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 25 äfvensom §§ 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadganden i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Lika med utskottets förslag.

§ 49.

Lika med utskottets förslag.

§ 53.

Lika med utskottets förslag.

Riksdagsordningen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Kamrarnes bildande.

a) *Första Kammaren.*

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af ett-hundrafemtio och för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2—5. Lika med utskottets förslag.

6. Valkretsarne i riket indelas efter län i sex grupper. Denna indelning fastställles i vallagen.

7 och 8. Lika med utskottets förslag.

§ 7.

1. Inom hvar och en af de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, samt efter den ordning, som i vallagen är mellan grupperna stadgad, förrättas hvar sjätte år för hvarje valkrets allmänna val till riksdagsmän i Första Kammaren för nästföljande sexårsperiod. Valen förrättas af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

2—5. Lika med utskottets förslag.

§§ 8 och 9.

Lika med utskottets förslag.

§ 10.

1 och 2. Lika med utskottets förslag.

3. Afgår riksdagsman för valkrets, som enligt gällande bestämmelser om antalet riksdagsmän för hvarje valkrets icke äger att i den afgångnes ställe insätta ledamot i Första Kammaren, inträder såsom ledamot suppleant från valkrets, som, enligt hvad i § 6 mom. 8 sägs, är till ökning i antalet riksdagsmän berättigad. Sådan ledamot innehar sin befattning till utgången af det år, då nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall äga rum inom den valkrets, där han blifvit till suppleant vald, eller till dess Konungen förordnar om nya val.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§§ 11—13.

Lika med utskottets förslag.

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till utgången af det kalenderår, under hvilket nio år från valet förflyta.

Då sådan riksdagsman afgår, företages, där så erfordras, af vederbörande valkrets nytt val af ledamot i Första Kammaren i den afgångnes ställe för tiden intill utgången af det år, under hvilket nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall inom valkretsen hållas; skulle äfven denne före nämnda tid afgå, företages nytt ersättningsval.

2. Förordnar Konungen nya val till Första Kammaren, innan samtliga de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, förrättat allmänt val för nästföljande sex år, skola de nya valen icke gälla längre tid än:

för valkretsar, som tillhöra första gruppen, till och med kalenderåret näst efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra andra gruppen, till och med andra kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra tredje gruppen, till och med tredje kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra fjärde gruppen, till och med fjärde kalenderåret efter det, då valet hålles, samt

för valkretsar, som tillhöra femte gruppen, till och med femte kalenderåret efter det, då valet hålles.

För valkretsar, som tillhöra sjätte gruppen, gälla valen till och med sjätte kalenderåret efter det, då valet hålles.

Under kalenderåret närmast före det år, då de af Konungen förordnade valen sålunda upphöra att gälla, förrättas allmänna val af vederbörande valkretsar för närmast därefter följande sex år.

b) *Andra Kammaren.*

§§ 14—24.

Lika med utskottets förslag.

Öfvergångsstadgande.

Lika med utskottets förslag.

c) *Gemensamma bestämmelser:*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 25.

Lika med utskottets förslag.

§ 28.

Lika med utskottets förslag.

§ 38.

Lika med utskottets förslag.

af herrar af *Callerholm, Ericsson* i Vallsta, *Darin, Kvarnzelius, Beckman* i Djursholm, *Jönsson* i Färeköp, *von Schéele* och *Centerwall*, hvilka hemställde, att Riksdagen ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga det af Kungl. Maj:t uti ifrågasvarande proposition framställda förslaget till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22, äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen;

af herr *Jansson* i Djursåtra, hvilken med anslutning i hufvudsak till Kungl. Maj:ts proposition hemställde, att § 15 riksdagsordningen måtte erhålla följande lydelse:

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans bustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar;

af herrar *L. Berg* och *C. L. H. Nyström* i afseende å viss del af utskottets motivering;

vid punkten 2:o)

Om valrätten till Andra Kammarerna m. m. (Forts.) af herrar *J. F. Nyström, af Ekenstam, Sjöholm, Berlin, Östberg, Darin, Jansson, Jönsson* och *von Schéele*, hvilka yrkat afslag å utskottets hemställan i denna punkt;

af herrar *Kvarnzelius* och *Beckman* i Djursholm, som ansett, att utskottet bort hemställa; att Riksdagen, i anledning af de uti herr Lithanders motion n:o 31, herr Sjöcronas motion n:o 32, herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143 och herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144 gjorda framställningar, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes särskildt låta utreda frågan om beredandet af rösträtt, vid val till Riksdagens Andra Kammare, jämväl åt kvinnor samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning;

vid punkten 3:o r)

af herrar *Kvarnzelius, Beckman* i Djursholm och *Centerwall*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af herr Ödmans motion, n:o 135, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan, om och i hvilken utsträckning möjlighet kunde beredas sådana röstberättigade, som vid valtillfället vistades utomlands, eller inom riket, men af sin tjänst eller annan giltig orsak vore förhindrade att vid valet sig inställa, att skriftligen få insända sina röster till valförrättaren, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning.

Sedan herr talmannen anmält ifrågavarande ärende till handläggning, begärdes ordet af

Herr Elowson, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller att till kammarernas godkännande få framlägga följande förslag till föredragningsordning beträffande konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7. Jag tillåter mig hemställa,

att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7 måtte företagas till afgörande på det sätt:

att först punkten 1:o a) föredrages och att, efter det öfverläggningen härom afslutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer;

att därefter föredrages punkten 1:o b);

att därefter föredrages punkten 2:o); samt

att slutligen föredragas hvart för sig följande moment under punkten 3:o): a), b), c), d), e), f), g), h), i), j), k), l), m), n), o), p), q), r).

Vidare hemställes:

att vid behandlingen af den först föredragna delen af utlåtandet öfverläggningen må röra sig om utlåtandet i dess helhet; samt

att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammarerna återförvisas, utskottet må äga

rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr af Callerholm: Herr talman! Då det af vice ordföranden i konstitutionsutskottet nu framlagda förslag till föredragningsordning ord för ord sammanfaller med det förslag till dylikt, som konstitutionsutskottets reservanter inom denna kammare hade haft för afsikt att framlägga, ber jag i korthet få instämma i vice ordförandens hemställan.

Hvad herr Elowson sålunda hemställt bifölls af kammaren.

Med anledning häraf föredrogs till en början *punkten 1:o mom. a*, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Herr af Callerholm, som anförde: Uti motiveringen till Kungl. Maj:ts rösträttsproposition till innevarande års Riksdag såväl som uti talrika uttalanden från landets skilda delar har på det allvarligaste framhållits vikten af att rösträttsfrågan, denna vårt lands lifsfråga, måtte erhålla en snar lösning. Och det är med blicken fästad härpå, som Kungl. Maj:ts nu framlagt ett förslag, afsedt och ägnadt att kring sig samla alla dem, som önska den stora frågans lösning på den gamla fäderneärfda historiska grunden och med beredande af lika politiska rättigheter åt alla de medborgare, som mötas i gemensamma skyldigheter för fosterlandets värn och försvar. Då detta förslag framkommit i samlingens tecken, är däraf eu gifven följd, att det icke kan för alla dem, som omfatta frågans snara lösning på den gamla grunden, vara ett idealförslag, innebärande just den form, hvarunder enhvar tänkt och drömt sig det lyckligaste sättet för det efterlängtade målets vinnande, utan att det tvärtom på mången ställer starka kraf på uppgifvande af egna med förkärlek omfattade meningar, af egna drömda förhoppningar om genomförande af hvad som i den ena eller andra delen må synas honom bäst och nyttigast för ernående af detta gemensamma mål, ett slutgiltigt, ett verkligt resultat af de många och långa årens sträfvan på rösträttsreformens område. Det har också inom vida kretsar af vårt land med kraft och styrka framhållits, att det kungliga förslaget är ägnadt att utgöra en plattform, på hvilken, utan alltför stora uppoffringar af enskilda åsikter i frågans skilda delar, alla goda krafter borde kunna mötas, att detta förslag är sådant, att det bör och kan kring sig samla dem, som vilja hafva en effektiv reform af den politiska rösträtten nu omsider genomförd.

Emot hvad som framhållits om vikten af rösträttsfrågans snara lösning har med mycken styrka invändts, att det visserligen är angeläget att erhålla en snar lösning, men angelägnare ändå »att erhålla en god lösning af den på fosterlandets framtida öden så djupt ingripande frågan». Denna synpunkt har framför allt gjorts gällande af dem, som förorda lösningen af rösträttsfrågan i samband med in-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

förändring af proportionell valmetod. Åsikten om den proportionella valprincipens företrädare, teoretiskt sedt, framför principen om majoritetsval har så mycket och så ingående blifvit föremål för behandling såväl utom Riksdagen som inom Riksdagens kamrar under de två senaste årens debatter i rösträttsfrågan, att enlvar af Riksdagens ledamöter torde härutinnan redan fattat sin ståndpunkt, och jag skall icke heller tillåta mig att nu upprepa de ofta hörda skälen för och mot. Dock skall jag villigt medgifva, att frågan för proportionsvalens anhängare kan synas hafva kommit i ett bättre och riktigare läge därutinnan, att vid denna riksdag tanken på allvar trängt sig fram om denna valprincipens tillämpning vid båda kamrarnas sammansättning, ehuru denna valprincip icke blifvit så utvecklad och genomförd, som principens fullföljande med nödvändighet måste fordra.

Men i alla händelser läser det icke gå an att, såsom proportionsvalens anhängare vilja göra gällande, a priori antaga, att hvarje förslag till rösträttsreform, fotadt på proportionell valprincip, måste anses innebära en bättre lösning af reformfrågan än hvarje förslag grundadt på annan valmetod, utan hänsyn till förslagens innebörd och beskaffenhet i öfrigt och till huru den proportionella valprincipens så mycket omordade rättvisa icke blifvit i den praktiska tillämpningen genomförd. Det riktiga måste väl vara att mot hvarandra noga väga de förslag, som i verkligheten föreligga, och därvid taga under ompröfning, hvilket förslag som, såsom ett helt för sig betraktadt, besitter den bästa inneboende kraften att leda till det rätta målet, en snar lösning och en god lösning.

Och huru förhåller det sig i sådant afseende med de hufvudförslag, som nu föreligga för årets Riksdag?

Som frukten af konstitutionsutskottets arbete har framkommit ett förslag till sammansättning af Riksdagens båda kamrar efter proportionell valprincip, i all hufvudsak grundadt på en af herr A. Petersson i Påboda inom denna kammare framburen motion, och med tillämpning af en uti vid motionen fogadt förslag till vallag i sina hufvuddrag angifven valmetod. Mot konstitutionsutskottets utlåtande, hvilket omfattats af utskottets samtliga ledamöter från Första Kammaren jämte en ledamot från Andra Kammaren, hafva utskottets nio öfriga ledamöter reserverat sig till förmån för principen om majoritetsval, därvid åtta af dem ställt sig fullt och helt på regeringsförslagets ståndpunkt samt den nionde ledamoten jämväl i det närmaste anslutit sig till regeringsförslaget; och utskottsminoritetens medlemmar hafva funnit ett ytterligare skäl till intagande af denna ståndpunkt uti utskottets i dess motivering alltför oförbehållsamt gjorda uttalande, att utskottet omfattat den proportionella valmetoden icke af någon särdeles fast öfvertygelse om dess rättvisa idé, utan på grund af dess egenskap att utgöra en ytterligare garanti mot befarad förändring i den politiska maktfördelningen inom Andra Kammaren såsom en följd af rösträttens utsträckning.

Det torde icke nu vara tiden att ingå i någon detaljkritik af utskottets utlåtande, då något yrkande om bifall till utskottets förslag ännu icke hunnit framställas, helst som för en sådan detaljkritik till

följd af förslaget inneboende beskaffenhet, ännu saknas fasta hållpunkter. Dock torde några korta erinringar icke vara ur vägen, särskildt för att styrka nyssnämnda förhållande. Om man då först tager i betraktande valkretsindelningen, så har ju utskottet själf medgifvit, att denna indelning, sådan den föreligger i motionärernas förslag till vallag, är allt utom tillfredsställande, samt sökt framföra några önskemål i syfte att vinna i någon mån fastare grunder för denna valkretsindelning, hvilka önskemål måste synas desto mera berättigade, som de ytterligt lösliga grunder, hvarpå valkretsindelningen är i förslaget till grundlagstext fotad, i alldeles ovanligt hög grad inbjuda till tillämpningen af den vetenskap, som plägar benämnas valgeometri, och från tillämpningen hvaraf motionärernas vallagsförslag knappast kan anses vara fritaget.

Beträffande den valmetod, som enligt utskottets förslag är ifrågasatt att tillämpas, har utskottet äfven medgifvit, att den icke synes vara i alla detaljer utarbetad, och man kan tryggt våga säga att metoden icke är i sina detaljer utarbetad, exempelvis hvad beträffar det föreslagna suppleantinstitutet för Andra Kammaren, ett institut, som, ehuru innebärande en fullständig nyhet och en stor afvikelse från nuvarande förhållanden, icke ansetts förtjänt af vidare omnämmande i grundlagen, än den lilla antydning i § 28 riksdagsordningen, att när ledighet uppstår, skall Konungens befallningshafvande vidtaga åtgärder för ledighetens fyllande enligt vallagen, under det att suppleantinstitutet för Första Kammaren är med rörande omsorg grundlagsfästad.

Hvad slutligen angår den af motionärerna i utsikt ställda sänkningen af kommunala röstmaximum vid landstingsmannaval, huru obetydlig och i det stora hela föga inverkan den i själfva verket är, så är det visserligen sant, att utskottet icke såsom sådant har att yttra sig om något författningsförslag härutinnan, men man hade dock rätt att i utskottets utlåtande finna någon antydning därom, att det önskemål, som härutinnan från andra-kammarhåll uttalats kunde vänta förståelse och sympati från medkammaren eller åtminstone från utskottsmajoritetens representant i denna kammare, helst i betraktande af hans föregående ställning i denna fråga.

Då sålunda valkretsindelningen i det af utskottet förordade förslag befunnits otillfredsställande och tarvåa omarbetning, *då* valmetoden förklarats icke ännu nöjaktigt utvecklade och *då* frågan om sänkning af kommunala röstmaximum står helt och hållet i vida fältet, torde man våga säga, att utskottets förslag icke innebär någon som helst lösning af rösträttsfrågan för det närvarande, och *då* den framtida lösning, förslaget må anses kunna innebära, närmast är att betrakta såsom ett språng ut i det okända, ett språng, som alltför lätt kan komma i en återvändsgränd, under det att Kungl. Maj:ts förslag innebär i enkla och klara linjer ett bestämdt anbud om rösträttsfrågans snara, slutgiltiga lösning på det bestående grund i samlingens tecken utan skynt af biasikt att taga tillbaka med den andra handen hvad man bjuder med den ena, synes mig ingen tvekan böra råda om den ställning, den måste intaga, som med själ och hjärta trängtar efter att få vara med om att sträcka den fulla och lika med-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

borgarrätten ut till de breda lagren af vårt folk, som i känslan af att vara Sveriges söner, de såväl som vi, kräfva lika rättigheter för lika skyldigheter.

Jag skulle vilja tillägga några ord, ehuru jag vet, att de komma att sprida tviflets medlidsamma löje öfver många kammarledamöters anleten.

Det har i dessa sista dagar visat sig oförtydbara tecken på, att landets ungdom, den ungdom, som skall skörda hvad vi sätt och inhösta våra gärningars frukter, icke bäfvar tillbaka för att taga konsekvenserna, som ligga i ett beslut, innefattande bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Skall icke denna ungdoms fasta tro på fosterlandets framtid mäktas rubba våra alderdomliga tvifvel? Skall icke ungdomens tillit, att de nya medborgarskaror, som rycka fram till valurnorna, äro barn af samma moder som vi och liksom vi gamla Sveas söner, som mötas i gemensam sträfvan för fosterlandets välfärd, förmå oss att nu så fort som möjligt räcka ut handen till dem till samarbete och gladt tillropa dem ett: »väl mött!»

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lundström, Kronlund, Ahlstrand, Hörnstén, Hagström, Karlsson* i Mo, *Bromée* i Billsta, *Sundin, Andersson* i Baggböle, *Wickström, Kvarnælius, Starbäck, Nordin, Olsson* i See, *Ström, Jonsson* i Freluga, *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Fläsbro, *Ericsson* i Vallsta, *Sundström, Karlsson* i Fjäl, *Eriksson* i Bäck, *Lindh* i Gäfle, *Forsberg, Nilson* i Örebro, *Janson* i Bråten, *Lindgren* i Islingby, *Hammarström, Camitz, Persson* i Tällberg, *Olsson* i Alfdalsåsen, *Ersson, Hansson, Anderson* i Hasselbol, *Sandin* i Grums, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren, Matsson, Hultkrantz, Jansson* i Krakerud, *Otto, Erikson* i Ofre Odensvi, *Thavenius, Eriksson* i Rödsta, *Centerwall, Larsson* i Göteborg, *Ekman* i Göteborg, *Wijk, Röing, Segerdahl, Broström, Berg* i Göteborg, *Wallentin, Karlsson* i Göteborg, *Lundgren, Neiglick, Ifvarsson, Darin, Ljunggren, Bosson, Larsson* i Klagstorp, *Akesson, Olsson* i Viken, *Rune, Henricson, Zetterstrand, Johansson* i Jönköping, *Ekman* i Mo gård, friherre *Bonde, Forssling, Johansson* i Öija, *Juhlin, Beckman* i Djursholm, *Ericsson* i Alberga, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Palme, Warburg, Moll, Lovén, Natt och Dag, Martin, Hammarlund, Byström, Höjer, Nyström, Wallenberg* och *Wallis*.

Herr Elowson: Herr talman! I början af innevarande år anställdes allmänna val till underhuset i England. Utgången af dessa val är synnerligen lärorik för hvar och en, som älskar att låta sitt votum i rösträttsfrågan bestämmas af förstånd och erfarenhet. De engelska parlamentsvalen förrättas, såsom bekant är, genom majoritetsval.

I staden London, som har att i underhuset besätta 59 platser, utgjorde det segrande partiets valsedlar 51,87 procent af alla de i valurnorna nedlagda sedlarna, d. v. s. icke fullt 2 procent öfver hälften. Men icke desto mindre kunde majoritetspartiet eröfra 40 af de 59 platserna. Det besegrade partiet räknade, i jämnadt tal, 48

procent af samtliga afgifna röster, men erhöi på sin andel, i likaledes jämnadt tal, blott 32 procent af platserna.

Man uppställer såsom en oafvislig fordran på valsättet vid utseendet af riksdagsmän, att rösträtten skall vara lika för hvar och en af de röstande. Fasthåller man denna fordran såsom rättvis, så är det klart, att, om *en* valsedel har en viss röstkraft, måste, vid samma val, *två* valsedlar hafva dubbelt så stor röstkraft, *tre* valsedlar tre gånger så stor röstkraft, o. s. v. Nåväl, huru uppenbarade sig den högviktiga grundsatsen om lika röstvärde för hvarje röstdedel, vid parlamentsvalen i London innevarande år? Jo, i medeltal erfordrades för val af en majoritetskandidat 6,196 röster, under det att nära nog dubbelt så mycket, eller 12,000 röster behöfdes för utseende af en parlamentsledamot inom minoritetspartiet. Låter man alltså, vid ifrågavarande tillfälle, röstkraften för hvarje valsedel inom majoriteten betecknas med 1, så blir den effektiva röstkraften för hvarje valsedel inom minoriteten endast $\frac{1}{2}$.

Den brist på rättvisa, som med afseende på valresultatet uppenbarade sig vid parlamentsvalen inom staden London sistlidne januari, är icke någon tillfällighet. Tvärtom, förenämnde valresultat är i sjäifva verket ett allmänt erfarenhetsrön, som bekräftar en på teoretisk väg vunnen insikt. Man kan nämligen lämna allmängiltigt bevis för, att ett valsätt, som kännetecknas af majoritetsval, ger åt det starkare partiet inom landet större andel af representationen, än som rätteligen tillkommer detsamma. Denna sanning äger giltighet, vare sig majoritetsvalet tillämpas inom enmans- eller flermans-kretsar. Den starke får för mycket, den svage för litet. Så skedde äfven år 1900 vid valen i London. Det året fördelade sig valmännen sålunda, att majoriteten kunde münstra 57 procent och minoriteten 43 procent af hela antalet röstande valmän. Men af de för London afsedda 59 platserna inom parlamentet tog majoriteten 51, och minoriteten fick nöja sig med 8. Jämför man de respektive valsedlarnes olika röstkraft vid nämnda tillfälle, så visar det sig, att hvarje valsedel inom majoritetspartiet hade en röstkraft, hvilken var nära 5 gånger så stor som röstkraften hos en hvar valsedel inom minoritetspartiet. Det exakta förhållandet var nämligen som 48:10. Medeltalet af röster för en parlamentsledamot af majoriten utgjorde nämligen 4,150, under det att 19,804 röster belöpte sig i medeltal på hvarje ledamot, som af minoritetspartiet ibland valmännen blef insatt i underhuset.

Föregående utredning grundar sig på primäruppgifter, hvilka äfven återfinnas i den af herr Petersson i Påboda m. fl. väckta motionen n:o 151 sid. 6. Jag är i tillfälle att komplettera dessa siffror med uppgifter angående röstetalen inom hela England vid 1906 års val, dels vid en viss tidpunkt under fortgången af valstriden dels ock vid valstridens slut. Den engelska tidningen Daily News har lämnat en öfversikt öfver röstsiffrorna i hela England intill natten mellan fredagen den 19 och lördagen den 20 januari innevarande år. På den ena sidan hade afgifvits 1,452,923 röster, på den andra 1,427,887 röster, eller respektive 50,4 procent och 49,6 procent af hela det då afgifna röstetalet. De båda partierna voro

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

således i det närmaste jämnstarka. Det ena öfversteg hälften med 0,4 procent, och det andra understeg hälften med likaledes 0,4 procent. Hvilken verkan utöfvade nu denna ringa skillnad? Jo, det starkare partiet kunde insätta i parlamentet 237 medlemmar, och det svagare partiet fick nöja sig med 91 platser. Om åter alla valsedlar haft samma röstvärde i enlighet med grundsatsen om lika rösträtt, skulle valresultatet ställt sig helt annorlunda. Enligt ett valsätt, grundadt på lika röstkraft för hvarje valsedel, skulle det starkare partiet, hvars röstetal öfverskred hälften med 0,4 procent, hafva erhållit 165 representanter i stället för 237, och det svagare partiet, som utgjorde 0,4 procent mindre än hälften, skulle hafva fått besätta 163 platser i stället för 91.

Slutligen har tidningen Times för den 18 sistlidne mars lämnat en redogörelse för de då afslutade valen i England. Däraf framgår, att på den ena sidan afgifvits 2,945,000 valsedlar eller 55,8 procent af hela antalet, och att andra sidans valsedlar uppgingo till 2,333,800 eller 44,2 procent. Skillnaden öfver eller under hälften utgjorde följaktligen 5,8 procent. Nämda skillnad hade till följd, att det starkare partiet erhöi 427 platser i stället för det rättmätiga antalet 312, och att det svagare partiet erhöi 133 platser i stället för 248, som rätteligen hade bort tillkomma detsamma. Talet 115 angifver således, huru många platser det segrande partiet fått för mycket och det besegrade partiet för litet. Hänfördt till representanternas hela antal, som är 560, utgör det nyssnämnda talet $20 \frac{1}{2}$ procent. Det parti, som öfverstigit hälften af de röstande med allenast 5,8 procent, har alltså på grund af majoritetsvalsättet, kunnat vinna en med $20 \frac{1}{2}$ procent af det hela förstorad andel i representationen. Den rättmätiga andel, som bort tillkomma det svagare partiet, har på grund af samma valsätt blifvit förminskad med likaledes $20 \frac{1}{2}$ procent af hela representationen.

Jag har lätit den nu lämnade utredningen blifva utförlig. Men detta har skett därför, att jag velat, på grundvalen af de nyaste engelska valsiffrorna, åstadkomma en bindande bevisning angående majoritetsvalens verkningar. Resultatet af utredningen kan korteligen sammanfattas sålunda: Valmännens röster inom majoritet och minoritet utgöra respektive 2,945,000 och 2,333,800. Proportionen mellan dessa tal är ungefärligen som 5 till 4. Majoritetens och minoritets riksdagsmän åter utgöra respektive 427 och 133. Förhållandet mellan de sistnämnda talen är något mer än 3 till 1. Följaktligen hafva 5 majoritets-valmän kunnat på grund af valsättet tillägna sig en tre gånger starkare representation än fyra minoritets-valmän. Bevisningen ådagalägger alltså, att majoritetsvalsättet strider emot rättvisans idé. — Det är emellertid på detta valsätt, som Kungl. Maj:t lätit bygga sitt nu föreliggande förslag till rösträttsfrågans lösning.

I detta politiska *nu* känner man tre väsentligt olika valsätt, nämligen majoritetsval, *likställighetsval* eller proportionella val och fullständigt fria val. Majoritetsvalen äro ett arf eller en tradition från hänsvunna tider, då valmän med enahanda åskådningssätt valde ibland sig den man, som ansågs dugligast eller som hade de största sympatierna. Då i våra dagar skilda åsikter i politiskt hänseende

förekomma i hvarje valkrets, kännetecknas majoritetsvalen af ofrihet och tvång. Hvarje valman måste rösta på den kandidat, som hans parti uppställt, eller kasta bort sin röst. Vid proportionsvalen inträder en relativ frihet. Valmannen kan fritt afgifva sin röst på en eller flera kandidater och vinner därigenom så stor andel af riksdagsplatserna, som svarar emot röststyrkan inom den meningsgrupp, till hvilken han ansluter sig. De fullständigt fria valen åter, hvilkas konturer man först på allra senaste tiden börjat skönja, kännetecknas däraf, att valmannen får fritt rösta på hvilken som helst inom hela riket. De valde riksdagsmännen förfoga vid omröstning inom kammaren öfver så många röster, som enhvar af dem erhållit. Man anser, att detta sistnämnda, fullständigt fria valsystem, skulle framkalla en parlamentarisk anordning, som man kallar höfdingastyreelse. En sådan höfdingastyreelse skulle, menar man, aflösa det nuvarande partiväsendet.

Om valrätten till Andra Kammaran m. m. (Forts.)

Jag tillät mig helt nyss att beteckna de proportionella valen med uttrycket: likställighetsval. Ett namn kan ju ofta betyda rätt mycket. Då det är ett väsentligt kännetecken för proportionalitetsvalen, att valmännen inom de särskilda grupperna blifva likställda i förhållande till gruppernas storlek, kan man mycket väl låta de proportionella valen få namnet: *likställighetsval*.

Det var år 1902, som den allmänna rösträtten vann anklang inom svenska riksdagen. Sedan dess är den erkänd af alla partier, så att därom behöfver man icke numera hålla några frasrika tal. Beträffande *organisationen* af den allmänna rösträtten yttrade jag enligt Andra Kammarans protokoll den 15 maj 1902, jämte annat, att, då det just vore *folket*, som i sin helhet skulle representeras i och genom Riksdagen, vore det naturligt och riktigt att låta valmännen själfva gruppera sig, allt efter som de med sin politiska uppfattning funne förenligt och lämpligt. Ville man således låta valmännen organisera sig själfva, kunde detta ske på ett verksamt och enkelt sätt genom införande af den *proportionella* valmetoden. Vidare tillade jag enligt samma källa: »Vill man införa en proportionell valmetod, så bör man, med afseende på de politiska konsekvenserna, icke gärna använda den partielt. Det skulle nämligen icke vara tillrädligt att utse Andra Kammarans medlemmar genom proportionella val och låta Första Kammarans sammansättning framgå ur rena majoritetsval.»

Vid riksdagen 1904 väckte jag motion om antagande af ett proportionellt valsystem till såväl Första som Andra Kammaran. Samma motion förnyades följande år. Helproportionalismen erkändes visserligen från många håll såsom hvilande på en riktig tanke. Men nyheter mottagas ofta med misstroende, och Första Kammaran ville icke gifva mitt förslag någon uppmuntran. Vid konstitutionsutskottets utlåtande angående rösträtsfrågan var både 1904 och 1905 fogad en reservation, hvari yrkande gjordes om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande för Riksdagen af förslag om proportionellt valsätt till båda kamrarna. Skrifvelseförslaget blef emellertid icke i någöndera kammaran antaget. Däraf drog jag den slutsatsen, att helproportionalismen för det dåvarande icke utgjorde föremål för aktuell politik.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

I öfverensstämmelse med denna uppfattning uttalade jag på ett valmöte i Karlstad förlidet år, att jag ansåge helproportionalismen afförd från dagspolitikens område. Halfproportionalismen, mot hvilken mina förut omnämnda motioner voro i främsta rummet riktade, kunde ju af mig icke ifrågasättas såsom möjlig. Återstod alltså endast att hålla kvar det bestående majoritetsvalsättet. På en fråga om min eventuella ställning, under förutsättning af helproportionalismens upptagande på något politiskt program under den närmaste framtiden, svarade jag i full öfverensstämmelse med min öfvertygelse, att jag betraktade den af interpellanten gjorda förutsättningen såsom betydelslös.

Ett kraftigt argument för proportionalismens inneboende förträfflighet anfördes af en bland den nuvarande regeringens medlemmar uti det politiska tal, som han höll i Karlstad sistlidne annandag påsk. Enligt tidningsreferat yttrade han nämligen: »Den, som en gång på fullt allvar bitit sig fast vid det proportionella valsättet, lärer hafva utomordentligt svårt att öfvergeifva det. Man har sett exempel på, att personer, som afsvurit den såsom en villfarelse, sedermera åter gladeligt ställt sig i proportionalisternas led, liksom man på ålderdomen ofta vänder åter till sin ungdoms kärlek». Skulle detta för proportionalismen smickrande uttalande möjligen hafva någon personlig syftning, så lärer detsamma icke vara tillämpligt på den eller dem, som ansett, att helproportionalismen vid en viss tidpunkt saknat anslutning.

Emellertid har nu helproportionalismen på en mycket kort tid vunnit talrika anhängare. Anledningen därtill torde visserligen i någon mån vara att finna uti yttre tilldragelser. I Frankrike har ett af deputeradekammaren tillsatt utskott afgifvit ett sakrikt betänkande till förmån för en proportionell representation. Finland står färdigt att införa en på proportionalitetsprincipen fotad valordning. Men den egentliga orsaken till helproportionalismens snabba laudvinningar inom Sverige torde dock vara att söka därutinnan, att de goda egenskaper, som känneteckna likställighetsvalen, börja att mer och mer blifva kända och beaktade af allmänheten.

Sedan proportionalvalkommitténs betänkande utkom på hösten 1903, framträdde omedelbart en mycket ifrig agitation emot det af kommittén framställda förslaget. Därigenom har en hel samling af legender, mer eller mindre barocka, mer eller mindre lustiga, blifvit bland allmänheten spridda och — trodda. Men såsom vanligen sker ifråga om sanningen, så har densamma äfven i nu förevarande hänseende börjat att blifva insedd. Legenderna upphöra att förvillan, fördomarne skingras, och rättvisans idé framträder i all sin klarhet. Frågar man en af partiagitation oförvillad medborgare, om det är öfverensstämmande med rättfärdighet, att $\frac{2}{5}$ af valmännen kunna med sina valsedlar besätta så godt som alla platserna i Andra Kammaren, under det att de återstående $\frac{2}{5}$ finge endast undantagsvis besätta en eller annan plats, så svarar han ett bestämdt nej. Han finner, att ett valsätt, som leder till en dylik följd, strider emot hans rättfärdighetskänsla. — Om den högre politiken äsyftar att genom själfva valsättet befrämja bildandet af en allhärskande majoritet, för att därmed stödja

en minister, eller för att majoriteten må kunna genom ministern regera, så underkänner han en sådan anordning just därför, att den åstadkommes på bekostnad af rättvisan. Han tager afstånd från de politiska teorier, som gå ut på att sätta ett partiintresse öfver fosterlandets välfärd.

Staten är en organism. För den skull måste i dess institutioner, i dess funktioner, i dess hela lif ett sammanhängande helt af organisationer träda fram. Man skulle kunna, i enlighet härmed, tänka sig en organisation af Andra Kammaren. Röstretten skulle vara allmän. Valmännen kunde fördelas efter vissa hufvudsakliga yrken uti tre eller fyra stora grupper. Hvar och en af dessa grupper skulle, inom territoriella valkretsar, utse sina representanter. Otvifvelaktigt erhöles man härigenom en tillfredsställande organisation, om nämligen lagstiftaren lyckades åstadkomma den sociala fördelningen på ett sätt, som passade för valmännen. Härutinnan ligger emellertid en svårighet. Men svårigheter äro till för att öfvervinnas. Den här föreliggande svårigheten kan fullständigt öfvervinnas, om lagstiftaren låter valmännen gruppera sig så, som de själfva finna bäst öfverensstämmande med sina politiska önskingar och åsikter. Det är, mina herrar, en sådan organisation, just en sådan efter valmännens eget skön verkställd gruppering, som det proportionella valsättet erbjuder.

Den proportionella valhandlingen försiggår i tiden såsom enhetlig, men i *begreppet* särskiljer den sig i två operationer. De i urnan nedlagda valedslarne bestämma först själfva grupperingen och hvarje grupps storlek, och därefter representanterna inom hvardera gruppen. Verkan blir densamma, som skulle ernås, om valmännen först genom en särskild omröstning fördelade sig i grupper, och sedan hvarje grupp inom sig valde en eller flera riksdagsmän.

Af det här sagda framgår, att friheten är ett utmärkande drag hos proportionalitetsvalen. Vid deras användning är det just friheten, som i egentlig mening framträder och gör sig gällande. Valmannen har rörelsefrihet, just därför att han ansluter sig till meningsfränder, hvilka fritt organisera sig till en särskild valgrupp. Inom denna grupp kan han fritt rösta på den eller de kandidater, för hvilka han hyser förtroende. Därvid inträffar, att friheten och rättvisan ingå en harmonisk förening, som verkar därhän, att valmannen med sitt fria arbete vinner det resultat, som honom med rätta tillkommer. Han är därefter befriad från hetsiga och upprifvande valstrider. Han behöfver icke inlåta sig i politiska basardspel, där han vinner allt eller förlorar allt. I fri förening med liktänkande uppgör han planläggningen för sin grupps valarbete och är viss om att genom valhandlingen vinna sin rättmätiga andel i representationen.

De proportionella valen hvila alltså på både rättvisans och frihetens idéer. — Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget hvilat på — dessa idéers motsatser.

Den valmetod, som blifvit framlagd uti den af herr Petersson i Påboda m. fl. väckta motionen, är både enkel och tillförlitlig. Valmannen äger att upprätta sin valedel så, som han finner ändamålsenligt. Därvid har han frihet att, inom gränserna af det antal riksdagsmän, som valet afser, upptaga på sin valedel ett eller flera

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)
 namn. Vill han särskildt *föredraga* något eller några af dessa namn, så har han frihet att understryka ett eller annat af dem. Det förfaringssätt, som valmannen har att iakttaga, är alltså enkelt och lättfattligt.

Motståndarne till proportionalvalkommitténs förslag framställde den af kommittén anordnade valmetoden såsom invecklad och svårfattlig. Hvarför gjorde de detta? Jo, det låg i deras intresse att bibringa allmänheten den uppfattningen, att metoden skulle vara svårfattlig. Rätteligen förhöll det sig icke så. Valmetoden var ifrån valmannens synpunkt alldeles icke svårfattlig.

Men kommittén hade upptagit något, som egentligen icke hörde till själfva valmetoden. Kommittén hade nämligen velat införa såväl den *offentliga* kandidaturen som den *officiella* kandidaturen. Därför hade den förordat en särskild anordning med valförslag och vallistor. Denna anordning, som visserligen kunde betraktas såsom i viss mån invecklad, har uti det nu framlagda förslaget blifvit alldeles utelämnad, och valmannen i stället erhållit frihet att affatta sin valsedel på det sätt, han finner för sina valsyften ändamålsenligast.

Från flera håll, särskildt från Karlstad, har jag fått mottaga resolutioner och adresser angående rösträtsfrågan, dels i dess helhet, dels i vissa delar af densamma. Därför anhåller jag att härmed få uttala mitt förbindliga tack.

Riksdagens båda kamrar representera hvar för sig svenska folket i dess hela omfattning. Man får nämligen icke föreställa sig, att Första Kammaren skulle representera en viss del af folket och Andra Kammaren den öfriga delen. I själfva verket afser grundlagen såsom något väsentligt, att hvardera kammaren representerar det hela på ett särskildt sätt, på ett sätt, som är kännetecknande för hvar och en af dem. Skall det sålunda kunna i egentlig mening blifva tal om en verklig representation, så är det uppenbart, att kamrarna böra hvar för sig troget återspegla de meningsskiljaktigheter och politiska åskådningar, som framträda hos valmännen. Det önskningsmål, som ligger härutinnan, kan säkrast vinnas genom ett proportionellt valsätt. Därigenom åstadkommes en rationell lösning af frågan om valsättet och en varaktig lösning af frågan om valrätten. Den allmänna rösträtten kan förvisso icke undvara en organisation, just därför att den skall utgöra ett väsentligt moment i det organiserade statslifvet.

Inom utskottet har jag deltagit i en af herr Blomberg m. fl. afgifven reservation, som återfinnes i utskottets utlåtande sid. 371—376. Reservationen öfverensstämmer helt och hållet med utskottets förslag utom i ett enda afseende. Utskottets förslag bibehåller den nu gällande nio-årsperioden för första kammarledamöternas mandat; reservationen åsyftar en förkortning af mandattiden till sex år. Under debattens fortgång torde jag få anledning att göra ett formuleradt yrkande angående valperiodens längd.

För det närvarande vill jag, herr talman, allenast uttala en förhoppning, den förhoppningen nämligen, att ett proportionellt valsätt till Riksdagens båda kamrar måtte ju förr ju hellre beslutas. Genom antagande af allmän rösträtt till Andra Kammaren och införande af

proportionellt valsätt till båda kamrarne skulle tvifvelsutän ett väl afvägd steg *framåt* tagas på den lugna utvecklingens jämna bana. *Om valrätten till Andra Kammaren*

m. m.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Jag har för min del begärt ordet redan vid detta tidiga skede af debatten, icke för att nu gå in på en diskussion af frågan i någon större omfattning, utan för att gent emot sammanbindningsbanans politik precisera den ställning, som de socialdemokratiska representanterna här i kammaren komma att intaga.

Vi måste ju säga oss, att här i ett afgörande ögonblick många sårmeningar måste sammanpressas, för att striden må kunna föras i klara hufvudlinjer. Vi hafva också sett, huru under den tid, som gått, en hel del speciella förslag hafva öfvergifvits af sina upphötsmän. För vår del kunna vi emellertid *icke* låta vårt förslag träda tillbaka, såsom några enstaka röster kunna hafva begärt. Vårt förslag är den gamla demokratiens program, det rätta samlingsprogrammet för dem, som principiellt hålla på den allmänna rösträtten, och framför allt samlingsprogrammet bland de krafter, som i rösträttsfrågan äro de drivande, de kanske till sist afgörande, nämligen bland arbetarne. Vi komma därför att försvara vårt program, försvara vår motion, och vi räkna på att i en nyvald kammare det skall finnas en ganska stark kontakt med den folkmening, som redan i denna stund kräfver en verklig lösning af rösträttsfrågan, icke blott en första afbetalning.

Emellertid måste vi ju taga ställning äfven till de andra föreliggande förslagen. I fråga om kvinnans rösträtt, som står på vårt program, hafva vi vid riksdagens början icke ansett situationen möjliggöra en allmän framryckning nu för detta kraf, då det var blott alltför tydligt, att kvinnans rösträtt från många håll skulle komma att användas såsom ett medel till att söka välta omkull en omedelbar lösning af denna fråga. Som det nu står, har ju denna fara afvärjts, och det säger då sig själf, att våra röster komma att afgifvas för de förslag angående kvinnans rösträtt, hvarpå i sinom tid proposition kommer att begäras.

Men äfven åt andra sidan måste vi ju taga position. Den proportionalistiska anstormningen, som kläder sig i rättvisans mantel, och som 1904 och 1905 så när hade lyckats vinna flertal i denna kammare, den som i realiteten, trots sitt draperi af rättvisa, afsåg att bereda åt Första Kammaren ställningen såsom domare och afgörande utslagsgifvare mellan Andra Kammarens splittrade grupper, — denna proportionalism är dömd genom de val, som höllos i höstas. Men den har stått upp på nytt i en ny förklädning, i en annan form. Namnet är knutet vid ett bekant gårdsnamn: det heter Påboda. Det kallas nu för hel- eller dubbelproportionalism, men innebörden är precis densamma som hos den gamla halfproportionalismen, då ju ingen, som ser närmare på de förslag, som framlagts, kan ett ögonblick stanna i tvifvel därom, att hvad som afses i fråga om förändring af Första Kammaren endast är en skenreform, och att den proportionalism, som där skulle tillämpas, skulle blifva för minoriteten, d. v. s. för folkets stora majoritet, absolut illusorisk. Lika

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

fullt rustar man sig nu från det hållet till en anstormning på nytt mot Andra Kammaren. Denna storm vilja vi för vår del vara med om att slå tillbaka. Då det skall gälla att i röstsiffror visa, huru stort motstånd finnes i den folkvalda kammaren mot Första Kammarens anspråk på att i sammanhang med rösträttsreformen faktiskt utvidga sin egen makt, kunna vi icke vägra vår medverkan. Illa skulle vi motsvara våra valmäns tankar, om vi ställde så till, att Andra Kammarens nej mot Första Kammarens anspråk stode svagare i positiva röstsiffror, än det i själfva verket är. Inför denna situation komma vi således att äfven lägga våra röster i urnan för regeringens förslag, såsom det yttersta budet i denna stund för en afbetalning till ett folk, som upprörande länge fått vänta och nu med grämlöse ser, att det synes komma att blifva det sista i Europa att erhålla medborgarerrätt.

Huru länge det budet skall stå, därom skall jag icke nu profetera. Jag vill dock peka på huru uppenbart det är, att nya linjer, nya lösenord forma sig. Författningsrevision, icke den skenbild af en sådan, hvarmed man lekt i konstitutionsutskottet, utan den verkliga, den till hvilken Finland gifvit oss ett föredöme, den träder fram i förgrunden i mängas tanke i vårt land.

Detta vill jag dock nu icke gå vidare in på. I denna stund står anbudet ännu, och som jag redan sagt, sådan som ställningen är, komma äfven våra röster att i den blifvande voteringen afgifvas för regeringens förslag.

Med herr Branting förenade sig herrar *Blomberg, Lindqvist, Kropp, Thorsson, Lindberg, Christiernson, Persson* i Malmö, *Nilsson* i Malmö, *Eriksson* i Grängesberg, *Larsson* i Västerås, *Leksell* och *Carlsson* i Malmberget.

Friherre Hermelin: Herr talman! Många bittra förebräelser hafva under dessa dagar riktats från många håll mot proportionalismens anhängare, såsom vore de den politiska utvecklingens och samhällsfridens svurna motståndare. Jag skall taga mig friheten, herr talman, att med några möjligast korta erinringar söka framställa proportionalisternas ståndpunkt i en något mildare dager.

Den 27 oktober 1903 afgafs af därtill förordnade kommitterade ett underdånigt betänkande med förslag till proportionellt valsätt vid val till Riksdagens Andra Kammare. Detta utlåtande var under-tecknad af många framstående män och många tungt vägande namn, däribland sådana som Sixten von Friesen och nuvarande chefen för finansdepartementet. På sid. 65 och följande af detta utlåtande läsa vi följande ord, på hvilka jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet. »De samfällda valen kunna således lätt leda till en representation, som icke är ett troget uttryck för de olika meningarna inom landet, och som därför måste sakna det säkra stöd hos valmännen, hvarpå hvarje representativ församlings styrka och lifskraft dock ytterst beror. Af sådan orsak har man velat fullständiga de samfällda valens idé med en ny politisk grundsats: *det proportionella valsättet.*» — — — »Det proportionella valsättet utgör en vida mera

djupgående lösning af den föreliggande uppgiften.» — — — »Det proportionella valsättet kan därför göra anspråk på att vara det enda valsätt, som besitter tillräcklig böjlighet för att äfven under framtida förändrade förhållanden kunna tjäna till grundval för Andra Kammarens sammansättning.»

Det är ju också allmänt bekant och ofta citeradt, hurusom den förstnämnde af de nyss nämnda ledamöterna under sommaren 1903 uttalade de mycket uppmärksammade orden, att det skulle glädja honom, om det proportionella valsättet till Riksdagens Andra Kammare komme till användning här i landet, emedan Sverige därigenom skulle visa sig gå »i spetsen för utvecklingen». Då detta betänkande kungjordes, löpte det, om jag så får säga, såsom en elektrisk stöt genom vårt folks lugna gemyt, ty man föreställde sig, att här var det förlösande ordet uttaladt.

Hvari består då nu proportionalisternas brott och hvarför anklagar man dem? Jo, därför att de under två år och sju månader hållit fast vid den politiska ståndpunkt, hvilken då omfattades af en mycket stor del af hela landets tänkande befolkning. För att kunna förklara den sensation, som en sådan ståndaktighet väckt, att den blifvit kallad halsstarrighet, och att ett fasthållande vid proportionalismens färger blifvit kalladt färgblindhet, måste man erinra sig, att inom andra politiska läger här i landet ståndpunkterna hafva växlats med en hastighet, som påminner om dagsländans korta tillvaro.

Mina herrar! En mycket framstående och ärad talare uttalade på ett politiskt möte under den nyligen tilländalupna påskhögtiden, att en hel del af landets höger, såsom hans uttryck föllo, »bitit sig fast» vid proportionalismen. Jag vet icke om, då denna bild användes, där stod för den högt ärade talarens föreställning bilden af en vildand, hvilken fågel, enligt sägen, då den är skadeskjuten, biter sig fast på flodens eller sjöns botten för att där bortglömd och ljudlöst skiljas från lifvet. Om denna bild föresväfvat honom, skulle man kunna ställa under debatt, huruvida det icke är något tidigt att likna landets höger vid ett till döds hetsadt villebråd.

Medan jag emellertid nu är inne på bildernas område, skall jag anhålla att med en annan bild, enfaldeligen framställd, söka förklara, huru jag tänkt mig det politiska läget och den politiska rättvisans balans, då jag yrkar på denna proportionalism. Antag att en person äger 300 kronor och säger till några af sina vänner: jag har beslutat att öfverlämna åt eder 200 kronor, men återstående 100 kronor vill jag gärna behålla för egen räkning. Finge han då till svar: nej, vi vilja hafva hela summan, och önskar du behålla ett enda öre däraf, sätta vi in i tidningarna, att du är den krassaste och egenyttigaste människa, som någonsin trampat i ett par skor. Skulle vi icke, mina herrar, kunna vara ense därom, att det vore en tämligen långt drifven oförnöjdhet från vännernas sida. Detta är det politiska läget. De nu maktägande bjuda en mer än dubbelt så stor valmanskår att dela det politiska inflytandet och den politiska makten, men *på grund af omständigheternas läge och kraf* nödgas de att göra anspråk på att proportionellt till sin styrka få bibehålla inflytandet på landets angelägenheter.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Nu har detta blifvit kalladt misstro; man säger, att detta är ju misstro till de rösträttslöse och misstro mot våra hederliga och aktningvärdas arbetare, som äro kött af vårt kött och ben af våra ben. Är det misstro till någon att skänka bort $\frac{2}{3}$ af allt hvad man äger och har? Är det misstro att med andra dela makten, så att man själf behåller $\frac{1}{3}$ och lämnar bort $\frac{2}{3}$?

Mina herrar! Vi proportionalister känna folket lika bra som de, hvilka affischera sig såsom i eminent mening folkets män. Vi hafva stått och stå i lika nära samband med folket som andra, men vi våga försäkra, att, om icke misstro särskildt ammas upp och blåses upp, det icke finnes hos de breda lagren någon misstro till statsmakternas goda vilja att effektivt lösa denna riksviktiga angelägenhet. En sedan några månader tillbaka antiproportionalistisk, vida spridd hufvudstadstidning yttrade för några få dagar sedan, att landets proportionalister vilja »väpna sig ända till tänderna» mot de rösträttslösa, hvilka de betrakta såsom »landets inre fiende». Jag protesterar på det allra skarpaste mot att en sådan uppfattning lägges proportionalisterna till last, och jag förklarar det oförsvarligt att i tider sådana som de nuvarande uti parti- eller agitationssyften så lättfärdigt leka med allvarliga ord och deras valör. Vi hysa icke någon misstro till de rösträttslöse, men med allt fog misstro till ett valsysteem, hvilket ingenstädes visat sig förmå väcka till lif de bästa element inom folkkaraktären och förvisso icke skulle visa sig i stånd därtill här i vårt land.

Jag ber att få fråga eder, mina herrar: Vore det nu så ologiskt att nu taga allmän rösträtt med den proportionella valmetoden åtminstone såsom en öfvergångsform, som jämförelsevis lätt kan ändras till majoritetsval, mot att nu taga allmän rösträtt med majoritetsval, hvilket systeem omöjligen skulle kunna ombytas till proportionella val utom under den enda förutsättningen att förhållandena skulle blifva så rent utaf olidliga, att ett tillräckligt antal af majoritetsvalens anhängare framdeles skulle tvingas att öfvergå till proportionella val?

Raskhet i vändningarna är en mycket god sak, och att hänsyn tages till stundens kraf är också mycket viktigt. Men, då vi gå att skapa lagar för en öfverskådlig framtid, så låt oss också skrifva dem för framtiden och icke blott för stunden. Det är bedröfligt, att vi så ofta vid större uppgörelser antingen stå där fullständigt oöfverräddade, fullständigt öfverrumplade, värn- och hjälplösa, liknande ett litet barn, som går att tumla om i tvekamp med en jätte — exemplet härpå ligga ej långt borta — eller också söka vår tillflykt, vår räddning i det historiska recept, hvilket, som bekant, Döbeln vid Jutas i högsta nöd lät åt sig utskrifva. Nu ljuder krafvet: Gif efter, tysta ned er öfvertygelse, om I tillfälligtvis bären på ett sådant pryd-nadsföremål! Tänken på den goda ron, på arbetsron, och tänken på de slitningar, hvilka eljest skola blifva bofasta bland oss! Men skulle ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag verkligen inviga ro och frid ibland oss? Å ena sidan en yttersta vänster, rätt talrik och ganska högröstad, hvilken redan högt och dyrt förklarar, att den kommer att betrakta ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag såsom endast ett

rasteställe, där man skulle pusta ut ett ögonblick för att sedan fortsätta loppet mot en till de yttersta gränserna vidgad rösträtt, mot författningsrevision med enkammarssystem och andra demokratiens drömda härligheter. Å andra sidan en höger, hvilken skulle kroniskt finna sig undanskjuten från berättigadt inflytande på denna kammars förhandlingar, en höger som skulle i regel få hålla till godo med ombud, som den ej varit med om att välja, och hvilka ombud genom majoritetsvalens egendomlighet försättas i den tvingande nödvändigheten att uti alla tidens brännande frågor rösta stick i stäf *mot* minoritetens bland valmännen önsknings. Denna majoritetsvalmetod, som man hittills nätt och jämt kunnat tolerera, men som, då det är fråga om en sådan här stor reform och omläggning af grunden för vårt statsskick, framträder uti all sin skröplighet, ytterligt primitiv, ytterligt groft tillyxad, ytterligt föråldrad, med ett ytterligt otillfredsställande sätt att fungera; denna allmänna rösträtt med majoritetsval, mot hvilken i den allmänna rösträttens länder en hel litteratur vuxit upp, och på hela vidden af hvars oeffterättlighet äfven den senaste höstens val gäfvö oss åtskilliga drastiska exempel; denna majoritetsvalmetod, som gör röstsedlarna i majoritetens hand till ovärderliga medborgarebref och i minoritetens till en hög värdelös makulatur; denna rösträttmetod, som å ena hållet skulle skapa ett alljämt växande missnöje och å det andra en alltmer växande frestelse till öfvermod och maktmissbruk, det är om denna metod, herr talman, man med tusende olika och dock öfverensstämmande röster velat påstå, att den såsom intet annat här på jorden skulle vara ägnad att i vårt land åstadkomma en nationell samling.

Det berättas om augurerna, teckentydarna och spåmännen i det gamla Rom, att de, trots all den värdighet, hvarmed de omgifvit sig, icke kunde möta hvarandra utan att omärkligt draga på munnen vid tanken på den stora allmänhetens fördomar och vidskepelse, och jag undrar, om majoritetsvalens augurer själfva verkligen tro på de blomstermålningar, som de rullat upp för sig om att ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag skulle inviga i vårt land frid och rolighet och ett lycksaligt tillstånd, där, politiskt taladt, lammet skulle gå i bete med ulfven.

Det har blifvit sagdt, att den allmänna rösträtten med majoritetsval i andra länder lyckats åstadkomma samling och därför antagligen också skulle kunna göra det i vårt land. Ja, så till vida är det ju sant, att man i andra länder samlar sig mot yttre hotelser, yttre anfall eller yttre förolämpningar, men såvidt jag eljest genom tidningspressen lyckats få ett intryck af interiörerna inom andra länders politik, råder där ett allt annat än gemytligt alla politiska partiers krig mot alla.

Nu har man, mina herrar, starkt klandrat Påboda-förslaget, därför att det skulle tillstyrka en alldeles otillräklig, ja, blott skenbar begränsning af Första Kammarens maktsfär. Man har utbytt Påboda-förslagets rubrik »hjelpeopionalism» med det visserligen mindre smickrande, men helt säkert allvarligt menade epitetet »Påboda-humbugen» eller »Påboda-bluffen». Jag ber få påpeka, att namnet dock icke är hufvudsaken, utan att själfva saken är det, som gäller mest,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) och är förslaget klokt, väl afmätt och antagligt, så gör det ingenting, om benämningen »helpropotionalism» skulle befinnas i någon mån haltande. För det andra ber jag också att få påminna om att Kungl. Majts förslag icke innehåller någon som helst ändring beträffande Första Kammaren, och har detta förslag således behandlat nämnda kammare ännu snäfvare.

Ytterligare ber jag få påpeka en nästan gåtfull motsägelse. Man har så ofta uttalat, att med allmän rösträtt och majoritetsval högern icke skulle komma att försvinna ur Andra Kammaren. En mycket inflytelserik publicist i södra Sverige har ju för några dagar sedan uttalat detsamma i en ledare i sin tidning, och herr Branting yttrade i ett mycket beaktansvärdt anförande i denna kammare den 3 maj i fjol några ord i samma riktning, som jag skall be att få läsa upp. Herr Branting vände sig till en föregående talare, som frågat, om det icke vore bäst för ett verkligt reformarbete, att man garanterade åt alla partier, äfven åt högern, en ganska stark representation här i Andra Kammaren. Härpå svarade herr Branting: »Härtill är att märka, att hans framställning genomgående led af det missförståndet, att man skulle genom den allmänna rösträttens införande i vårt land, om ej särskilda åtgärder vidtoges, så att säga sopa bort högern ur denna kammare. Det har ju så otaliga gånger under föregående rösträttsdebatter framhållits, att detta icke är annat än ett skrämskott. Alla erfarenheter från utlandet peka på det allra tydligaste vis i motsatt riktning och visa med allt eftertryck, att högern visst icke försvunnit någonstans efter den allmänna rösträttens införande. Så blir icke förhållandet.» Men samtidigt förebrår man högern, snart sagt tillvitar den det knepet, att genom proportionsvalen vilja få så mycket som möjligt (dock icke mer än i proportion till sin verkliga styrka) att säga i Andra Kammaren. Alltså, den höger, som man tänker sig genom allmän rösträtt och majoritetsval träda in i denna kammare, den skall man, förklarar man, hälsa med ett patetiskt: Var hälsad under denna kupol, var hälsad och välkommen att sitta ned ibland oss på dessa för oss alla så inbjudande fåtöljer! I skolen här komma att utgöra ett välbehöfligt och samhället gagnande oppositionsferment eller oppositionellt jäsningsämne. Men låt samma högerfraktion, sannolikt bestående till mycket stor utsträckning af fullkomligt samma individer, samma enskilda medlemmar, träda in i denna kammare efter allmänna val med proportionell tillämpning, och man skall säga om denna samma högerfraktion: Det där högerkonglomeratet är oss en sannskyldig styggelse, det är i själfva verket intet annat än ett Första Kammarens annex. I den första häpnaden vore man frestad att utbrista, att här måtte ligga ett för sin trohet och kloket med rätta uppskattadt husdjur begrafvet. Men jag vill icke uttala en sådan tanke, icke ens under den förskönande omskrifning, jag nyss be-
gagnat, ty jag vill icke tillvita mina meningsmotståndare annat än fullt lojala och fullt rättvisa syftemål. Men jag säger: Här måtte ligga en svårlöst gåta begrafven, och jag tror, att gåtans lösning är denna: Man har alldeles rätt uti att äfven majoritetsvalen skulle komma att tillföra denna kammare en afsevärd högerfraktion. Men, mina herrar, jag ber att få fråga, huru länge, för huru lång tid? Ar

det icke antagligt, att detta skulle vara ett mycket öfvergående tillstånd och att man efter sex, nio, tolf år skulle se denna kammares höger, enkannerligen representerad genom bondeelementet, betänkligt tunnsådd och så småningom absolut försvunnen. Under sådana förhållanden kan det icke annat än väcka häpnad och förvåning, att verkligen så många bland Sveriges bondeklass arbeta med händer och fötter på sin klass' politiska undergång. Jag skall be att få erinra herrarne om några ord, som stå att läsa i De Geers minnen, och som direkt peka på dessa förhållanden. Han säger: »För ingen klass är det enskilda intresset så nära förenadt med det allmänna som hos ett lands jordägare. Värdet af deras egendom är så väsentligen beroende af hela samhällets lugn och förkofran, att man icke med mera trygghet kan åt någon annan anförtro dess vård. Den viktigaste invändning, som kan göras emot ett bondregemente är att där kunna saknas nödiga insikter hos de styrande; men emot de svenska bönderna äger denna invändning mindre giltighet än annorstädes. De hafva i allmänhet så godt hufvud, så lefvande intresse, att de efter några riksdagar kunna i politisk klokhet mäta sig med de flesta högre bildade. Faran för anarkism, kommunism och socialism, så hotande för många andra stater, *har i våra bönder den säkraste motvikt*. Vi borde skatta oss lyckliga att hafva i vår riksdag den ballast, som bönderna nu där utgöra.»

Om valrätten till Andra Kammarerna m. m.
(Forts.)

Mina herrar! Hur gärna jag och helt säkert alla med mig såge en lösning af denna så viktiga fråga, åtminstone en förberedande lösning, vid denna riksdag, kan jag dock omöjligt betrakta det såsom ett urartningssymptom, om frågan genom förhållandenas makt skulle falla för ännu en riksdag eller två. Bättre att uppskjuta en fråga sådan som denna, om det så skulle vara ett år eller två, än att besluta däri utan tillräckligt mogen eftertanke en enda vecka för tidigt. Från proportionalistisk synpunkt få vi väl säga, att frågans läge för oss klarnat och att den blifvit förd framåt icke mot försämring utan mot förbättring, och från det liberala samlingspartiets standpunkt torde man väl, att döma af åtskilliga företeelser under de senaste åren, våga säga, att detta parti hitills ganska väl behöft sin beredelsestid för att stadfästas i det goda och i sin öfvertygelse.

Jag tror mig förut hafva visat, att ett antagande nu af Kungl. Maj:ts förslag icke skulle medföra den samhällsöfrid, politiska hvila och samling, som vi alla längta efter, och jag har många gånger, senast i går, sett i en inflytelserik tidning ett uttalande af en insändare därom, att, om Kungl. Maj:ts förslag nu går igenom, vi ändock ej »få säga adjö till den nationellt sönderbrytande och trefnadsfientliga agitationen». Skulle detta vara sant, så hägrar ju alltså för oss såsom perspektiv strid och oenighet, huru vi än besluta. Är det då skrifvet i stjärnorna, att vi i detta land aldrig skola kunna uppnå frid och endräkt, att samarbetet och endräkten här hos vårt folk alltid skola vara att förlikna vid den sträng, som brast, ja, då vet jag intet bättre program för den närmaste framtiden, än att striden fortsättes och fortsättes till det yttersta, ty det är dock, mina herrar, två olika saker: att besegrad sträcka vapen eller att obesegrad suspendera sin öfvertygelse. I ett sådant läge är det ju ändock bäst att

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) något se sig om, huruvida liksom genom ett underverk någon linje här skulle kunna samla majoritet inom båda kamrarna, och skulle man kunna tänka sig ett sådant under, så skulle det väl vara genom antagande af det meranämnda Påboda-förslaget.

Jag skall slutligen be att få erinra de ärade representanterna på värmlands-bänken — och samtidigt ställa denna erinran till hela kammaren — om ett ord af deras fagra hembygds snillrikaste son och mest glödande fosterlandsvän — hans namn var Sveas skald Esaias Tegnér. Han säger på ett ställe i ett af sina tal: »Tiden är en säker, fast något senfärdig bundsförvant; vi må påskynda, men icke brädstörta dess gång. Framgången sitter i vishetens sköte, men öfvervilningen — sade de gamle — är ångerns moder.» Om vi i detta kaos af olika meningar skulle vilja söka samla oss kring något af dessa många olika förslag, må vi då, mina herrar, se till, om det finnes något af dessa förslag, som i högre grad än de öfriga rättfärdigar det höga måttet: rättvisa åt alla och orättvisa åt ingen, och i så fall samla oss däromkring.

Herr talman, mina herrar! Jag ber att för det närvarande få yrka afslag å Kungl. Maj:ts förslag och att i öfrigt få ansluta mig till den af herr Elowson i slutet af hans anförande uttalade förhoppningen.

Häruti instämde herrar *Lundell, Vahlquist, Beckman* i Linköping, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Johansson* i Berga, *Hellgren, Lundblad, Johansson* i Rönna, *Magnusson* i Tumbult, *Johansson* i Möllstorp, *Jeunsson* i Kalmar och *Jonsson* i Hökhult.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Då jag har under-tecknat den af åtta ledamöter utaf kammaren framburna motion, innefattande en väsentlig utvidgning af Kungl. Maj:ts förslag, så har jag icke kunnat utan vidare instämma uti herr af Callerholms yttrande.

Anledningarna till att vi framkommit med vår motion hafva varit af två slag. För det första hafva vi hållit före, att då det nu talas så mycket om den allmänna rösträtten, så borde på kamrarnas bord åtminstone komma till synes äfven en framställning, som sökte förverkliga det, om hvilket man talar. Den allmänna rösträttens program är enkelt och lättfattligt, och det kan realiseras utan formella svårigheter. Det lyder på följande sätt: medborgarrätt åt hvarje välfredad och myndig svensk medborgare, man såväl som kvinna. Det är detta förslag, som motionärerna ha framställt.

Ett sådant program underkänner icke blott utskyldsstrecket, utan äfven åldersstrecket, hvilket skulle utestänga ungdomen, så ock värnpliktsstrecket. Men det fränkänner tillika berättigande åt tre andra begränsningar, som förekomma i det föreliggande kungliga förslaget. Först och främst gäller detta kvinnornas uteslutande. Jag vill om denna sak icke yttra något vidare än att det ju är alldeles klart, att, om kvinnorna nu tagas med, detta skulle upprecka kvinnorna i hög grad ur liknöjdhet och okunnighet, och det måste betraktas såsom en stor förlust för nationen att under ytterligare en lång tid framåt nödgas undvara de värden, som skulle följa af en sådan upprekning. Vidare hafva motionärerna funnit det rent af

upprörande, att fattigdomen skall utgöra ett hinder för erhållande af medborgarrätt. Och slutligen hafva vi lämnat utan afseende ett från ett gammalt formulär hämtadt konkursstreck, som icke har det ringaste med denna sak att skaffa.

Men motionärerna hafva icke blott velat peka på ett framtids-mål, som enligt deras vissa övertygelse en gång skall uppnås, de hafva äfven velat göra den meningen gällande, att detta mål rätteligen bort redan nu vinnas. Tilldragelserna i vårt statslif under den senaste tiden synas mig kräfva detta. Herrarne veta mycket väl, hvad jag syftar på. Sedan unionsupplösningen har talats så mycket om nationell samling, och ordet fädernesland är vid alla möjliga tillfällen på allas läppar. Men enligt min mening är fäderneslandet först och främst ingenting annat än en sammanfattning af alla de människor, som bo i landet, utan någon åtskillnad, och det kan icke talas om någon nationell samling och icke heller manifesteras någon verklig fosterlandskärlek, förrän alla äro ense om, att man bör med afstående från egna fördelar gifva medborgarrätt åt alla medborgare.

Då vi emellertid nu skola kompromissa om hvad som jag kallar för fädernesland, så må vidare såsom en relief till vår nuvarande rösträttsituation framhållas det skådespel, som möter oss i Finland. Det är nu bekant, att den ryske tsaren har godkänt en representationsreform för Finland, som afser en öfvergång i ett slag från fyrstårsrepresentation till enkammarssystem med proportionella val samt genomförande af allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Det torde icke dröja många veckor, förrän detta program blir genomfördt i vårt gamla dotterland på andra sidan hafvet.

Men, som sagdt, allt och alla samverka ju att omöjliggöra en situation, som hos oss ensam skulle varit mäktig att alstra hänförelse hos folket och på en gång skapa en verklig lyftning för landet. Vid sådant förhållande hafva motionärerna, eller åtminstone jag, icke något annat att göra än att falla tillbaka på Kungl. Maj:ts förslag, hvilket ju dock, säga hvad man vill, är särdeles ärligt menadt och på samma gång äfven betecknar ett mycket stort framsteg, om förslaget än icke, såsom det utgifver sig vilja göra, kommer att lösa rösträttsfrågan, utan endast skapar en ny plattform för dess slutliga lösning.

Jag har således, herr talman, begärt ordet för att tillkännagifva, att jag kommer att rösta för den af herr af Callerholm m. fl. afgifna reservationen, om än det icke sker med någon större entusiasm. Men på samma gång vill jag tillkännagifva, att jag anser mig, när den tiden kommer, böra yrka bifall jämväl till vår motion för att därigenom bereda de ledamöter i kammaren, som känna sig manade därtill, tillfälle att afgifva en opinionsyttring äfven till förmån för den verkliga allmänna rösträtten.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Wavrinsky* i Stockholm, *Kjellberg*, *Pettersson* i Södertälje, *Söderbergh* i Karlshamn, *Broomé* i Bärslöf, *Larsson* i Lund, *Thylander* och *Berglund*.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman: Vid den strid, som utkämpas inom Riksdagens kamrar i dessa dagar, gäller frågan numera

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.) icke utsträckningen af rösträtten, utan det gäller hufvudsakligen *valsättet* för utseende af riksdagsmännen.

Det har emellertid ansetts att frågan om valsättet är af allra största betydelse, och det kan man väl ej heller undra på, när rösträtt föreligger i den utsträckning, som de förslag innebära, hvilka nu föreligga till behandling. I såväl det kungliga förslaget som i de större förslag, som äro framburna af enskilda riksdagsmän, erbjudes ju, nästan i alla, allmän rösträtt.

Frågan gäller som sagt närmast själfva valsättet. Å ena sidan ha vi att följa den hos oss urgamla principen om enmansvalkretsar och majoritetsval, å andra sidan det för hela vårt folk främmande proportionella valsättet. Enligt Kungl. Maj:ts förslag gäller det ju att bibehålla den gamla välkända historiska grunden med enmansvalkretsar, och enligt utskottets förslag att gå in på det proportionella valsättet med mångdubbelt större valkretsar. Nu ha vi således att välja, och vi stå vid en skiljeväg. Herr Petersson i Påboda m. fl., som ha förordat det proportionella valsättet, förklara i sin motivering, att själfva detta *valsättet* är af den allra största betydelse. De gå så långt, att de till och med påstå, »att i det författningsverk, som Riksdagen nu har att utföra, till och med detaljen kan vara af den vikt, att den icke utan skada för det hela får bära prägeln af att vara hvad man kallar ett hastverk».

Då man går att närmare undersöka det proportionella valsättet sådant som det enligt utskottets förslag nu föreligger och skulle komma att verka, finner man nog anledning till tveksamhet, innan man kan besluta sig för att välja den vägen. Jag skall, herr talman, be att här få påpeka några omständigheter, som jag för min del anser vara mycket beaktansvärda, i fråga om det af herr Petersson i Påboda m. fl. framburna förslaget till vallag.

I 52 paragrafen af denna vallag heter det bland annat: »Är å röstsedel ett eller flera namn understrukna, skall hänsyn tagas till icke understruket namn först sedan alla de, hvilkas namn understrukits, förklarats valda.» Således, allteftersom valkretsindelningen är afsedd för så kallade trekantiga valkretsar eller högst fyrkantiga valkretsar, få vi tänka oss, ett en valsedel innehåller i förra fallet högst tre, i senare fallet högst fyra namn. Det får nämligen icke vara flera namn på sedeln enligt det förslaget, än som motsvara det antal riksdagsmän, som skola väljas. Om då, som sagdt, något namn är understrukt på en dylik valsedel, få de icke understrukna namnen ej tagas i betraktande, förrän de personer, hvars namn äro understrukna, förklarats vara valda. Äfven om de namn, som icke äro understrukna, skulle befinnas vara de allra bästa på valsedeln, få de som sagdt icke tagas med i beräkningen. Enligt min mening är det för vanlig svensk uppfattning något underligt att gå till väga på detta sätt, att endast *ett* namn på en valsedel skall hafva reellt värde, under det de andra namnen icke hafva någon betydelse eller att de åtminstone få hvila tills vidare, ja, osäkert är, om de någon gång komma att tagas i beräkning vid valet. Ty om en person, hvars namn är understruket, icke förklarats vara vald, få de öfriga namnen icke något värde.

Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på frågan om utseende

af suppleanter. I 57 paragrafen heter det: »Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, då inträde i hans ställe den af kandidaterna, som enligt de i 52 paragrafen angifna grunder kommer de valda riksdagsmännen närmast». Om det nu inträffar, att en riksdagsman under valperioden afgår af en eller annan anledning, skall naturligtvis en suppleant utses, men då skall han enligt denna paragrafs ordalydelse utses efter de grunder, som äro angifna i 52 paragrafen, och då skall *endast* den komma i fråga, som kommer de *valda* riksdagsmännen *närmast*. Det finns nu emellertid icke den ringaste utredning om huru en sådan operation skulle tillgå. Det skulle kunna inträffa, ja, är till och med mycket sannolikt, att den, som kommer den afgångne närmast, icke alls blir en meningsfrände till den afgångne, utan att det i stället kan blifva en person, som i politiska åsikter är raka motsatsen till den afgångne. Det kan också hända, att en suppleant, som på detta sätt får träda in, kan komma in på blott några stänkröster, och sådant kan väl icke anses vara betryggande.

Jag ber för öfrigt, medan jag håller på med granskningen af vallagen, att få påpeka ett förhållande, som skulle kunna beröra min egen hemort. Enligt herr Peterssons i Påboda förslag skulle bland annat den ort, där jag bor, ingå i en valkrets, bestående af Vartofta och Frökinds samt Gudhems och Kåkindes häraders domsagor jämte Vilske och Valle härader, så ock städerna Sköfde, Falköping och Hjo. Enligt den nuvarande folkmängdsstatistiken skulle invånareantalet i denna valkrets utgöra omkring 90,000 och valkretsen skulle omfatta ett område på omkring 31 kv.mil, inom hvilket finnas 107 landskommuner. I denna valkrets blir det ungefär 20,000 valmän, ifall rösträtten utsträcker såsom det nu föreliggande förslaget afser. Tänka vi oss då, att af dessa 20,000 valmän *alla* ginge för att afgifva sin röst, skola vi vidare försöka se, hur det kunde komma att ta sig ut. De herrar, som hafva upptagit herr Peterssons i Påboda förslag, hafva med biträde af en tekniskt bildad person vid några tillfällen under riksdagen demonstrerat för oss, hur enligt deras mening det proportionella valsättet skulle komma att verka. De hafva därvid begagnat sig af bestämdt gifna tal, fördelade efter vissa regler, och denna fördelning har naturligtvis utfallit till önskad belåtenhet, d. v. s. de hafva med sina använda tal visat att hvarje grupp fått sin andel. Baron Hermelin tycktes tro, att användandet af det proportionella valsättet skulle medföra idel lugn och samhällsfrid, och att allt därvid komme att gå så ljufligt till väga, som om vi hunnit förgården till det tusenåriga riket i politiskt afseende. Det må nu vara hans uppfattning, för min del tror jag, att det hör till det politiska lifvets art och väsen, att det måste finnas lifliga valstrider.

Är det icke lifliga och planmässigt ledda valstrider, lär väl äfven dylika val komma att bero på en lyckträff, hvilket ju icke kan vara lämpligt. Jag tänker mig emellertid valet efter en af majoriteten väl ledd valstrid, och jag antar då, att majoritetspartiet af de 20,000 rösterna kan hafva samlat 10,100 röster. I valkretsen har man emellertid att välja fyra riksdagsmän. Bland de 107 kommuner, som valkretsen omfattar, förutom förutnämnde trenne städer, är det gifvetvis icke tänkbart annat, än att det blir många olika meningar, som göra

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sig gällande. En stor del af valmanskåren kommer därför utan tvivel att sönderfalla i mindre grupper. Jag tänker mig då, att det kan uppstå en grupp på 2,520, en annan på 2,500, en tredje på 2,480 och en fjärde på 2,400 valmän. Det är ju i alla fall icke så obetydliga grupper. Men tro herrarna då, att de mindre grupperna få något med därvidlag? Ja, det går an att använda den d'Hondtska regeln, så få herrarna se, att en majoritet på 10,100 röster behåller *alla* fyra representanterna i valkretsen.

Jag vill taga ett annat exempel från samma valkrets under antagande af att intresset icke är alldeles så lifligt, utan att af 20,000 röstberättigade personer det blir blott 60 procent, som deltaga i valet, d. v. s. 12,000 valmän. Jag tänker mig äfven då, att ett majoritetsparti samlar något mer än hälften af rösterna och att minoriteten sönderfaller i mindre grupper, en på 1,520, en på 1,500, en på 1,480 och en på 1,400 röster. Enligt proportionalisternas förslag är det ju alldeles gifvit, påstå de, att hvarje grupp skall få sin andel. Tro herrarne, att hvarje grupp får sin andel i det exempel, jag här tagit? Om Ni det tro, bedraga Ni Eder! Om proportionalisterna tillämpa den regel, de själfva anse böra tillämpas vid fördelningen, får minoriteten ingen representant, majoriteten tar allt. Jag vill härmed säga, att om det är fråga om att välja exempel, och om man tror, att exempel, som man sätter upp på svarta tafan, skola utfalla lika-dant vid tillämpning i det politiska lifvets valstrider, så kan man bedraga sig. Lika stor rättighet, som man från proportionalistiskt håll har att med räkneexempel på förhand söka visa, att det går bra, lika stor rätt har man att från andra håll söka visa, att det kan misslyckas. Det ena som det andra ligger lika mycket inom möjlighetens område. Själftva valsättet i och för sig innebär icke någon garanti häremot.

Ty, mina herrar, man får ej på förhand betrakta fördelningen af röstsummorna på samma enkla sätt, som man går till väga vid ett arfskifte; där har man att fördela så, att hvarje arfvinge får efter sin rättsgrund sin andel. Har man endast reda på boets behållning och arfvingarnas antal och släktskapsförhållandet till den aflidne, är det ju lätt att verkställa fördelningen så, att hvar och en får sitt; men det går nog ej att på ett så lättvindigt sätt bevisa, att det proportionella valsättet ger åt hvarje valmansgrupp sin rätta andel.

Nu har här bland annat af friherre Hermelin framhållits på ett så vackert och känsligt sätt, att vi, som nu sitta inne med den politiska makten, i alla fall skulle vilja gifva de rösträttslösa till och med två tredjedelar af all den makt vi äga. Han tog nämligen det exemplet, att om en person har 300 kronor och delade med sig 200 kronor, så må han väl hafva rätt att behålla de 100, så att han åtminstone kunde hafva något inflytande på och möjlighet att fortfarande verka i lifvets strid. Ja, för all del, bilder kan man taga huru som helst och tillämpa dem huru som helst, men vid tillämpningen kan det dock visa sig, att de halta, den ena mer och den andra mindre. Jag skulle emellertid vilja fråga friherre Hermelin, om han anser, att man med fog kan påstå, att vi, som nu sitta inne med makten, också äga hela fosterlandet? Är det blott vi, som sitta här

såsom representanter i Första och Andra Kammaren, är det blott vi samt de samhällsklasser, hvilka vi här representera, som äga Sverige land? Är icke detta land också alla de andras tillhörighet — deras, som nu stå utanför? Ha vi ej någon skyldighet mot det folk, som står utom riksförsamlingen? Fyller då ej detta folk sina uppgifter i lifvet på det bästa sätt det kan, likaväl som vi? Är det måhända nådegåfvor, som vi här ha att utdela från dessa platser åt detta utestängda folk, som i allt fall likaväl som vi kallas svenska folket? Jag anser för min del, att en sådan bild är oss ovärdig, och att den är olämplig och opassande att användas från detta rum.

Mina herrar! Vi hafva litet hvar under de sista dagarna känt oss mer eller mindre tilltalade af den akademiska ungdomens besök här i hufvudstaden. Många hafva måhända ansett, att det hela blott varit ett upptåg utan någon särskild betydelse, som ungdomen företagit sig endast för att förströ sig, och att det ju går så till, att när en del reser, så följa de andra med. Ja, det kan ju hända, men å andra sidan få vi väl komma ihåg, att dessa studenter dock utgöra blomman af landets bästa ungdom, och att äfven om deras praktiska erfarenhet af lifvet icke kan medgifva, att de sitta inne med samma omdömesförmåga som äldre män, torde man dock kunna medgifva, att deras känsla för rätt och rättvisa och fosterland är oförvillad. Jag för min del är öfvertygad om, att excellensen Staaff hade rätt, då han — såsom jag sett i tidningarna i dag — i sitt tal vid det besök han mottog i går uttalade den meningen, att studenternas besök och uppvaktning väl skulle hafva bedömts på ett annat sätt af det kungliga rösträttsförslagets motståndare, ifall studenternas uppvaktning gällt att gifva till känna, att de haft en motsatt politisk uppfattning mot den de visat sig hafva. Om deras mening varit att protestera mot Kungl. Maj:ts rösträttsförslag, då hade utan tvifvel många af våra för öfrigt aktade och värderade högermän ansett, att studenternas demonstrationståg till Stockholm haft mycket stort värde och betydelse. Emellertid hafva dessa unge män kommit för att på det sätt de kunnat gifva till känna, att de åtminstone hafva förtroende dels till framtiden och dels till de kamrater, de arbetarekamrater, de rösträttslösa skaror, som skulle få allmän rösträtt likaväl som de unge männen ju i sin tid få den. De hafva gifvit till känna, att de för sin del icke hafva något misstroende till de nuvarande rösträttslöse, och de hafva tillika uttalat en önskan om att den misstroendets anda, som synes hvila öfver oss äldre, när det gäller folket i allmänhet, måtte vika. Jag tror, att det är skäl för oss att tänka på detta. Är det för öfrigt fråga om att kunna bli ett enigt, samladt folk, ett folk, som på bästa sätt kan tjäna sitt land och älska det, lär det väl ej kunna ske på annat sätt än så, att vi litet hvar få icke blott maka åt oss i fråga om makten, utan äfven gå hvarandra till mötes med förtroende. Jag förstår därför ej, huru det kan vara rimligt, att vi — gentemot de unga rösträttslösa skarorna, af hvilka vi dock begära, att de skola skydda, värna och försvara fosterlandet, och för hvilket ändamål vi ju sätta gevären i deras händer — när det blir tal om att sätta rösträttsedeln i deras hand, skola anse, att alla möjliga och snart sagdt omöjliga garantier måste erfordras. Huru kan

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

det vara tänkbart, att vi, när vi bemöta denna ungdom på detta sätt med misstroende, skola kunna af densamma vänta förtroende tillbaka? Icke kunna vi med rätta hoppas af andra, att de skola göra mot oss, hvad vi ej vilja göra mot dem.

Beträffande rösträttsförslagen, har jag för min del inom utskottet i hufvudsak slutit mig till den kungl. propositionen. Jag har nämligen ansett, att när det gäller att uppnå ett stort fosterländskt mål, när det gäller att såsom här få något, som man kan uppnå en allmän samling omkring, måste man fördenskull uppgifva en del mindre önskningsmål. Det har dock funnits en detaljfråga, som jag i en särskild reservation upptagit. Denna detaljfråga, i hvilken jag haft en afvikande mening, rör sig därom, att enligt min tanke bör för rösträtts erhållande det äfven fordras skatteplikt, icke i den mening blott, att hvar och en, som är påförd skatt, skall hafva betalt densamma, utan äfven så, att hvar och en, som skall få rösträtt, bör vara i det läge, att han är skyldig till staten erlægga direkt skatt, äfven om beloppet är så minimalt som blott mantalspenningarna. Jag har icke betraktat denna skatteplikt ur någon som helst finansiell synpunkt, utan jag har ansett, att den har sin största betydelse just däri, att det innebär en rättvisa mot andra samhällsklasser och ej minst mot de mindre i samhället, som på ett pliktroget sätt fullgöra sin skattskyldighet. Ty det finns ju personer, som kunna hafva samma arbetsförmåga och samma möjlighet att försörja sig, men af hvilka den ene använder sin kraft och sin arbetsförtjänst för att försörja de sina och fullgöra sin skatteplikt, under det att den andre är en lätting och en oordentlig människa, som gjort sig till och med så illa känd i samhället, att han ej ens kunnat påföras mantalspenningar. Men enligt nästan alla de motioner, som föreligga, och äfven enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle denna värdslöse under alla förhållanden tillhöra de röstberättigades klass. Han skulle under inga omständigheter förlora sin rösträtt, med mindre han kom i det läge, att han mistade sitt medborgerliga förtroende. Däremot skulle den arbetssamme och ordentlige, som af en eller annan anledning råkat i betryck och ej kunnat betala sin skatt, förlora sin rösträtt. Detta har jag ansett orätt och olämpligt och därför har jag till benäget påseende och eftertanke tagit upp denna detalj.

Jag kommer, herr talman, i sinom tid att yrka bifall till min reservation, men för närvarande har jag ej något särskildt yrkande.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Hobborn, *Larsson* i Säby, *Jönsson* i Kvarnberga, *Larsson* i Presstorp och *Eriksson* i Lindehult.

Herr Olsson i Viken: Herr talman! Jag har visserligen instämt i syftet med det anförande, som hölls af herr af Callerholm, men då denna fråga är af oerhörd betydelse för vårt lands framtid, har jag ansett mig böra närmare angifva, hvilken ställning jag intager till densamma.

Jag vill då bestämdt säga ifrån, att jag icke kan vara med om konstitutionsutskottets förslag. Det ligger visserligen något för rättskänslan tilltalande i proportionalismens idé, men då denna princip

skulle helt genomföras blott vid valen till Andra Kammaren, medan beträffande den Första det förmögna fåtalet skulle sitta i så godt som orubbadt bo, så kan väl här om någonsin tillämpas den gamla latinska satsen: »summum jus summa injuria». Enligt utskottets förslag skulle ingalunda grunderna för Första Kammarens sammansättning i någon nämnvärd grad rubbas, ty icke kan man väl tro, att landstingsmännens proportionella gruppering vid val af Första Kammarledamöter skulle en så kraftig verkan åstadkomma, ej ens om, såsom herr Petersson i Påboda föreslagit, men som utskottet väl aktat sig för att uttala någon mening om, den 5,000-gradiga röstskalan afklippes till en 1,000-gradig vid val af elektorer för landstingsman-
naval. Detta blefve endast en skentillämpning af proportionalismens princip, Första Kammarens politiska fysiologi blefve därigenom ingalunda en trogen afspeglings af skiftningarne i urväljarnes politiska åsikter, men väl af — den tusengradiga fyrskalan. Kunde man i verkligheten tillämpa proportionalismens idé vid val till Första Kam-
maren — hvilket väl knappast är möjligt utan en fullständig författningsrevision — d. v. s. kunde man utaf Första Kam-
maren få en trogen spegelbild af urväljarnes politiska tänkesätt, då hade man i själva verket skapat en Andra Kammare n:o 2; en sådan Första Kammare hade förlorat sin karaktär af öfverhus, den hade i själva verket upphört att existera såsom sådant. Första Kammarens medverkan till verkliga proportionsval till den kammaren skulle alltså innebära ett politiskt själfmord, och ingen kan väl på allvar tro, att Första Kam-
maren någonsin skall göra sig skyldig till en sådan förbrytelse. Jag tror således, att, fränsett de olägenheter, som det proportionella val-
sättet drager med sig — hvilka olägenheter jag i ett anförande vid rösträttsdebatten 1904 utförligt påpekat — jag tror, säger jag, att den, som vill en rösträttsreform af den art, att den innebär en för-
skjutning af den politiska maktens tyngdpunkt, den är hänvisad till att bygga på majoritetsvalens grund.

Såvidt jag kan se, är den mest graverande anmärkning, som man riktat mot majoritetsval i förening med den s. k. allmänna rösträtten, att landtmännen därigenom skulle så godt som utstängas från Andra Kam-
maren. Ingen skulle lifligare än jag beklaga en sådan eventualitet, men att döma af erfarenheter från andra länder, där allmän rösträtt med majoritetsval är införd, lära dylika farhågor vara ogrundade. I Danmark t. ex. finnes ju allmän rösträtt med det lilla undantaget, att de, som äro i enskild tjänst och åtnjuta kosthåll hos husbonde, icke få rösta, och där väljes ju enligt majoritetsprincipen, men som man kan inhämta genom ett studium af den danska statskalendern för år 1906, äro i det danska folktinget icke mindre än 48 procent af medlemmarne »gaardsejere», däribland 6 »husmend», medan kroppsarbetarnes antal icke uppgår till mer än 4,4 procent af samtliga ledamöternas antal. Af norska statskalendern för innevarande år inhämtas, att antalet »gaardbrugere» och »godsejere» uppgår till 36 procent af stortingets ordinarie ledamöter, medan kroppsarbetarnes antal stannar vid 5 procent. Men då jordbruket i vårt land spelar en betydligt större roll än i Norge, så kan man ju förmoda, att en andra kammare, vald enligt allmän rösträtt med majoritetsval, skulle

*Om valrätten till Andra Kam-
maren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.) i det afseendet förete större likhet med det danska folketinget än med det norska stortinget.

Fastän jag i hufvudsak kan gilla den kungl. propositionen, så finnes det dock ett par punkter i densamma, som synas mig mindre tillfredsställande. Det är först skilsmässan mellan stad och land i valhänseende, en anordning, som jag både ur principiell och praktisk synpunkt finner synnerligen olycklig. Den har visserligen sedan 1866 häfd för sig, men hvarför gjorde man då detta afsteg från de samfällda valens princip? Jo, såvidt jag vet, blott för att möjliggöra större representationsrätt för städerna, hvilkas särskilda näringsintressen annars skulle — ansåg man — ha blifvit åsidosatta af en öfverväldigande hemmansägaremajoritet. Men sedan dess har ju industrien till stor del flyttat ut på landsbygden, och hvarje skäl har alltså bortfallit, hvarför städerna skulle ha en större representationsrätt än landsbygden. Men hvad som för 1866 års män endast var ett villkor för ett visst måls uppnående, det gör Kungl. Maj:t nu till mål i sig själf, nämligen skillnaden i valhänseende mellan stad och land. Detta är, för att begagna ett bevingadt ord, ett kringskärande af de samfällda valens princip. Och drager man ut konsekvenserna däraf, hamnar man i — »Mossebo».

Men lika otillfredsställande synes mig ifrågavarande anordning ur praktisk synpunkt. De olägenheter, som redan försports af ett sammankopplande till en valkrets af långt ifrån hvarandra belägna småstäder, skulle gifvetvis komma att i hög grad förstöras, om, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, städerna få 65 representanter — hvilket, i förbigående sagdt, är 12 för mycket — i stället för 80, som de nu ha. Hvilka intressen ha så långt ifrån hvarandra belägna småstäder som exempelvis Hernösand och Östersund gemensamma? Och huru skola valmännen i den ena staden kunna äga någon tillförlitlig kännedom om en kandidat, som uppställts i den andra? Den enligt min tanke allra betänkligaste konsekvens, som det proportionella valsättet drager med sig, nämligen de stora valkretsarne, den konsekvensen drager också den kungl. propositionen med sig, *med afseende på småstäderna*. För mig ter det sig såsom en sak af den största vikt, att valmännen komma i personlig beröring med kandidaten, de måste känna honom, sådan han är i handel ochandel, i det enskilda lifvet, och just denna personliga kännedom om kandidaten är enligt min tanke det verksammaste preventivet mot Andra Kammaréns befolkande med yrkespolitici och pratmakare. Jag tror icke, att jag är ensam om att lägga vikt på denna sak. En man, som i denna kammaré på sin tid hade en ofantlig prestige, herr Sixten von Friesen, yttrade under rösträtsdebatten den 15 maj 1902 följande tänkvärda ord: »Det måste vara orättvist att, om städerna och landsbygden få lika representationsrätt, sammankoppla till valkretsar städer, som ligga på långt afstånd från hvarandra och icke ha några gemensamma intressen, samt hvilkas innevånare icke känna hvarandra». Jag beklagar, att vår nuvarande justitieminister gjort afsteg från den rent territoriella valkretsindelning, som herr Karl Staaff slog in på i sin rösträtsmotion vid 1904 års riksdag, åt hvilken motion ett bifall af Andra Kammarén gaf ytterligare pondus.

En annan punkt i den kungl. propositionen, som hos mig vållat några betänkligheter, är fordran på fullgjord skatteplikt till *kommunen* såsom villkor för politisk rösträtt. Jag finner visserligen i sin ordning, att den, som skall äga rösträtt och därmed också valbarhet, måste ha fullgjort den skatteplikt till *staten*, som honom ålagts. Ty annars kunde det hända, att en person här i kammaren komme att sitta och på andra lägga skatter, som han själf icke brytt sig om att betala. Men med kommunalskatten är förhållandet ett helt annat. Ty för det första trycker ju denna skatt betydligt hårdare och ojämnare. Man må blott komma ihåg, att i icke mindre än 263 kommuner uppgår kommunalskatten till 10 gånger bevillningen, i en kommun till och med till 28 gånger bevillningen. Också befunnos vid senaste rösträttsutredningen icke mindre än 104,000 män öfver 25 år häfta för oguldna kommunalutskylder. Och för det andra kan jag omöjligt inse sambandet mellan *politiska* rättigheter och *kommunala* skyldigheter. Nog borde det väl vara tillräckligt, om den, som försummat sin kommunalskatteskyldighet, beröfvades sin kommunala rösträtt.

Men trots mina nu uttalade betänkligheter mot ett par punkter i den kungl. propositionen, så har det aldrig kunnat falla mig in att rösta afslag på densamma.

Afven åt herr Brantings motion skall jag lämna min röst, fastän jag uppriktigt får säga ifrån, att jag icke tycker om bostadsbandets upphäfvande och slopande af fordran på fullgjord skatteplikt till *staten*. Jag anser nämligen, att man bör begagna hvarje icke alltför omöjlig utväg att komma ut ur det nuvarande olidliga tillståndet. Längre har den med censusbestämmelser ombonade rösträttsstugan känts moder Svea för trång, och när det nu till på köpet brinner i knutarne, må man icke undra öfver, om hon för att icke kvävas hoppar ut genom fönstret, fastän det annars varit mera passande att gå genom dörren.

Herr talman, jag kommer att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Det utlåtande, vi nu hafva att behandla, är en produkt af 20 mer eller mindre åtskilda förslag, det är en produkt af ett träget arbete från 20 representanter inom konstitutionsutskottet. Dessa herrar hafva ju försökt att komma i hvarandras sällskap på vägen, men det synes icke hafva lyckats, och på den punkten, där de hafva träffat hvarandra, har det egenomliga inträffat, att de konservative hafva uppträdt såsom liberalare än de liberale, hvilket man kan finna af den reservation, som är bifogad denna punkt. Alltnog, konstitutionsutskottet har varit fördeladt på två arbetslag, hvilka delvis ändock hafva smidit på samma städ. Den ena parten har sagt: Vi vilja hafva så kallad allmän rösträtt och en snar lösning på frågan. Den andra parten har sagt: Vi vilja hafva en allmän rösträtt och en snar lösning på frågan, men så ha de tillagt: Vi vilja ha detta efter en metod, som är sådan, att den Riksdag, som därigenom kommer fram, kommer att bli så långt det kan vara möjligt ett troget uttryck af det svenska folket. Då jag ansluter

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

mig just till detta senare förslag, denna senare grupp, så ber jag helt kort att såsom motivering till den röstsedel, jag kommer att nedlägga, yttra några ord. Jag ber då allra först att få hänvisa till de första ord, som stå i vår nuvarande riksdagsordning, som är den grundläggande principen för det hela, då det heter: »Svenska folket representeras af Riksdagen». Nu frågas: Hvad menas med svenska folket? Ja, det veta vi alla, men uti praktiken så lägger man så att säga därin olika tankar och meningar under detta ord.

Det befanns förr i världen vara så ställt, att om man kom till en del höga hus, så talades där om, att det är svenska folket, som skall göra det och det eller hafva det och det. Men då tänkte man sig nästan icke annat än öfverklassen. Nu har det kommit därhän, att det finnes hus, som kallas rent af för folkets hus, och kommer man dit och hör hvad som menas med svenska folket, blir det ofta en sådan tankegång, som mynnar ut i detta, att svenska folket, det är underklassen, det är småfolket. Vi erkänna naturligtvis alla, att bådadera äro oriktigheter, men, om jag läser det kungliga förslaget, tycker jag mig liksom finna, att detta förslag är en mekanisk kombination af dessa oriktigheter. Det lämnar utrymme för öfverklassen, dess intressen och strömningar, nämligen genom att den kan få inträde och rätt i den Första Kammaren, hvilken — jämte dess egenskap att vara senat eller konserverande öfverhus — tillika må anses kunna hafva till ändamål att vara uttryck för öfverklassens säregna synpunkter på tingen, dess önsknings och åsikter. Sedan komma vi till underklassen och till de många andra, som dela underklassens meningar och åsikter. Enligt det kungliga förslaget få ju dessa sin plats i den Andra Kammaren. Men jag frågar då: Hvad får då den så kallade *medelklassen* — med dess säregna uppfattning och säregna åskådning, som faktiskt ändå förefinnes och alltid kommer att förefinnas — hvar få dess sträfvanden för dess ekonomiska intressen egentligen sitt utrymme? Det är nog en svaghet, huru man än blomstermålar det kungliga förslaget, att man där icke fått något egentligt utrymme för berörde medelklass med dess säregna synpunkter på tingen och dess säregna sträfvanden för ekonomiska intressen. För öfrigt, hvarken med hänsyn till öfverklassen eller underklassen beredes något utrymme för *minoriteterna*. Här finnas ju många minoriteter, som kunde vara tal om, men jag vill erinra om, att här är en grupp eller en fraktion i vårt land, som nästan aldrig kan komma högre än till minoritet. Jag säger det med smärta, det förstå nog herrarne, det är de *kristligt religiösa*, ty de komma aldrig att tränga sig fram till att vara en majoritet i vårt land. Nu skulle man kunna invända, att dessa kunna ju sammansluta sig med andra närgränsande fraktioner och på det sättet i någon mån göra sig gällande vid valen. Det är ju möjligt, att så skulle kunna ske äfven efter en sådan stor utsträckning af rösträtten, som här är ifrågasatt. Det är ju möjligt, men, mina herrar, vi få icke dölja för oss den väldiga agitation, som i denna tid bedrifves och som förvillar och förvildar och afkristnar så många som möjligt af de djupare lagren, af massan. Vi få icke dölja för oss detta, och vi få icke dölja för oss heller, att ibland dem, som starkast yrka på att få en majoritets- och massrösträtt, göra sig rätt starka

strömningar gällande i riktningar sådana som denna: bara vi väl en gång fått detta, sedan skola vi börja på att göra rent. Och man behöfver icke vara mycket misstänksam för att förstå, att det håll, där man mest vill så att säga reformera, det är inom det område i vårt samfundslif, där religionen och dess institutioner haft en fridlyst plats. Om jag än skulle ta miste, tror jag icke, att de åtta, som inlämnade petitionen i den kvinnliga rösträttsfrågan, göra det; de skulle kunna lämna en del värdefulla upplysningar, som för oss kristligt religiösa kan vara af stor betydelse. Jag syftar på de upplysningar, som lämnats af herr Lindhagen i den motion han väckt. Det heter där: »Bland liberalerna har den kvinnliga rösträtten visserligen för närvarande måhända sina flesta uppriktiga anhängare. De hafva ju också, åtminstone hittills, haft stor frihet att spekulera äfven i så kallade ideologiska problem. Och en mängd af deras kvinnor sympatisera starkt med rörelsen och påverka männen. Men i dessas läger påträffar man också de värsta pessimisterna. En stående betraktelse bland dessa män är, att företrädesvis kvinnor besöka kyrkorna och bönehusen, och däraf drager man utan vidare den hastiga slutsatsen, att de äfven i politiken skola gå i ledband af prästerna, hvilket ju är det värsta mången liberal öfver hufvud taget kan tänka sig.» Ja, det må ju blifva i detta hänseende huru som helst, men säkert är, att det kungl. förslaget icke har något egentligt rum för minoriteterna. Vid valen blifva minoriteterna, så att säga, undantrykta, och de komma i den ställningen, att, fastän det heter »svenska» folket skall representeras af Riksdagen, de faktiskt icke komma att räknas till svenska folket, ty de kunna icke komma med och kunna icke göra sig gällande. Det är ju dock en förtjänst, som utskottets förslag har, att det ger rum både för medelklassen och för minoriteterna.

Det är ock en detalj där, som särskildt tilltalar mig, och det är den, att det gifves någon utsikt för att det måtte blifva rösträtt äfven åt *kvinnan*. Ty jag anser, att hon bör hafva det, och det äfven på de grunder och skäl, som herr Lindhagen särskildt frambällit. Ty jag tror, att kvinnan i allmänhet fattar lifvets allvar på ett så allvarligt sätt, att hon bör vara med och få ökad inflytande på de allvarliga framtidsspörsmål, som göra sig gällande inom vårt folk. Många skäl hafva blifvit framställda mot utskottets förslag, och en del af dem äro upptagna i reservationen, men jag tycker det skett på ett sådant lamt och svagt sätt, att jag verkligen förbigår detsamma. Men det är ett skäl, som jag ofta hört framställas, och det är, att genom utskottets förslag skulle det *icke blifva den starka maktförskjutning*, som man skulle önska. Ja, det må ju råda olika tankar med afseende på denna maktförskjutning, och den ene kan under ordet maktförskjutning tänka sig ett, den andre ett annat.

Här stå två partier i vårt land, som längta efter majoritets- och massrösträtten, för att med den såsom vapen komma till och behålla makten. Det ena partiet — jag tror icke, att jag ser orätt, då jag säger, att det är den s. k. *frisinnade landsföreningen* med sitt hufvudkvarter här uppe i Stockholm. Från denna förening har det kungl. förslaget kommit, och det kungl. förslaget är denna förenings skötebarn, och det är därför icke så underligt, att man är så ifrig och

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten intresserad att kämpa för detsamma. Det är ju också möjligt, att förslaget kan vara ägnadt, om det en gång blir lag, att hålla denna Kammarén m. m. förening vid makten åtminstone för en liten tid.

(Forts.)

Så är det det andra partiet, det socialdemokratiska partiet. Att icke det partiet är nöjdt med det kungl. förslaget, det hafva vi ju hört, hört det så många gånger och hört det äfven i dag, utan det är blott af opportunitetsskäl man i dag böjer sig, ty en annan gång kräfver man mer. Vi hafva ju hört, att det skall gå emot ett enkamarsystem, och man vet ju, att detta parti i sin ungdomliga förhoppning sträfvar mot det målet, såsom en af dess skalder uttryckt sig: vi vilja icke hafva blott en del af brödet, af makten, utan hela brödet, hela makten. Emellertid, då vi skola förfoga öfver rösträtten, vore det väl tillbörligt, att det kunde göras så, att det blefve en maktförskjutning —, men icke en maktförskjutning på det sättet, att makten öfverflyttades vare sig till det eller det partiet, utan en maktöfverflyttning på *svenska folket*, sådant det faktiskt lefver inom öfverklass, medelklass och underklass, i majoriteter och minoriteter. Vi behöfva i sanning inre frigörelse till sådan maktöfverflyttning. — Det har talats så många vackra ord om *nationell samling*. Men hvarest skola vi samlas? Skola vi samlas i de vackra orden, i de vackra fraserna eller i de sköna, känslövarma förhoppningarna, eller hvarest skola vi samlas? Skola vi samlas i något dunkelt, som kallas för »massa»? Nej, vi skola väl först och främst samlas i *rättvisan*, ty i ett rättsligen ordnad samhälle är det väl ändå rättvisan, som är medelpunkten. Rättvisan skola vi således samlas i. Individerna skola samlas i rättvisan, och där skola de *särskilda folkgrupperna* samlas; men är det rättvisa, om på valdagen, när folkgrupperna skola samlas såsom bröder till att dela den politiska makten, det är så ställt, att de stora grupperna taga *allt*, men de små grupperna få *intet*? Detta kan icke vara rättvisa. Det har framställt bilder. Bilder halta, det medgifver jag gärna. Men jag skulle dock vilja framställa det svenska folket under bilden af ett träd med olika stammar. Dessa stammar böra nå upp i detta hus, som ju bör vara den yttre platsen för samlingen. Inom detta hus bör trädet liksom sluta sin krona. Det är tillbörligt, att de kvantitativt stora stammarna nå hit upp, och det är vår mening att utsträcka rösträtten så, att detta må ske; men det är vår åsikt, att man också bör ställa så till, att de kvantitativt mindre stammarna, hvilka ju genom sin kvalitet kunna hafva lika högt värde, icke skola liksom huggas af vid riksdagsmannavalen, så att genom valen endast de kvantitativt stora stammarna komma hit med sina spetsar, sina förtroendemän och sina representanter, under det att de svagare stammarna huggas af, så att de icke kunna komma hit in, åtminstone icke på annat sätt än genom allehanda valagitationer och — jag vill knappast uttala ordet — »valknep» eller annat sådant. Ty efter så stark utsträckning af rösträtten, som här är ifrågasatt, och detta åt ett enda håll, skall det för minoriteter näppeligen vara möjligt att komma fram på annat sätt än genom att spekulera på sådana hjälpmedel, hvilka ej borde anlitas. Det vill jag säga, att i det kungl. förslagets *princip* ligger, att minoriteterna aldrig skola komma hit

upp, så ock att endast majoriteten skall nå hit upp med sina spetsar, sina förtroendemän. Det ligger i principen, men sedan kan det ju bli undantagsfall på grund af särskild valtaktik och särskilda valförhållanden, som ligga, så att säga, utanför själfva principen i förslaget.

Med uttalande af detta ber jag att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts förslag och att få ansluta mig till den förhoppning och de uttalanden, som här gjorts af herr Elowson.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Wickström: Herr talman, mina herrar! Då det proportionella valsättet debatterades vid 1904 och 1905 års lagtima riksdagar, fäste man sig vid den formella, den tekniska, sidan samt försökte, allt efter den ställning, som intogs till frågan, uppvisa dess förtjänster och svagheter. Hvad som i synnerhet stärkte proportionalisternas sak var det förhållandet, att så många af motpartiet erkände själfva principens sanning, ehuru dess genomförande syntes dem vålla för stora svårigheter. Dessutom kräfdes det, att den som rättvis erkända principen skulle tillämpas äfven vid val till Första Kammaren, hvarvid vore att märka, att de primära väljarnas krets borde utvidgas i betydande mån.

Som bekant, afslög Andra Kammaren de proportionella valförslagen, men talet om metodens absoluta rättvisa kvarlede fortfarande. I representationen, på folkmötet, man och man emellan frågade man med af indignation darrande röster, huru det var möjligt, att den ojämförligt större delen af den svenska nationen satte sig mot en valmetod, som dock erkändes vara rättvis. Och gifvande uttryck åt denna stämning, har vid innevarande riksdag konstitutionsutskottet med afslag af regeringens rösträttsproposition yrkat på det proportionella valsättets genomförande.

Om detta valsätt i högre grad än alla andra företräder rättvisan, bör det ju också genomföras till trots för de tekniska brister, som vidlåda det, men som möjligen kunna med längre fram vunnit erfarenhet och insikt utjämnas och utplånas.

Men är verkligen det proportionella valsättet rättvist?

Det förvånar mig mycket, att, såvidt jag vet, ingen, vare sig i representationen eller pressen, gått till grunden af denna fråga, då det med slående klarhet skulle ha framgått, att det proportionella valsättet är så långt ifrån att vara rättvist, att det tvärtom hvilar på en missuppfattning.

Utan att ingå på filosofiska subtiliteter kunna vi nöja oss med att konstatera tillvaron af två världar: den kroppsliga och den andliga, båda förenade, samverkande, lagbundna. Men de lagar, som bestämma deras verksamhet, äro icke desamma. Man har lagar för ljusets hastighet, men icke för tankens, för metallens tyngd, men icke för själens.

Då människan är ett individuum, hvori det kroppsliga och det andliga förenas, och det förra, hennes natursida, utvecklas före det senare, följer därmed gärna ett upphöjande af den förra verkligheten på den senares bekostnad, ett upphöjande, som går till den öfverdrift, att man anser den förras lagar vara konstituerande för den senare. Med andra ord: man finner en lag dominera inom det materiella

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

området och drager däraf den slutsatsen, att den också gäller inom det andliga området. Man frågar: »är icke lagen konstaterad?» och får ett jakande svar. Man frågar vidare: »då lagen är konstaterad, är det icke rättvist, att den tillämpas?» och får då å ena sidan jakande, å andra sidan nekande svar, de sistnämnda från dem, som ana, att här föreligger ett felslut, ehuru de icke kunna bevisa det.

Ett sådant orättfärdigt försök att tillämpa en materiell lag inom det andliga området utgör just krafvet på den proportionella valmetodens användning vid tillsättande af riksdagsmän.

Redan i ordet proportionalism finna vi en antydan om dess tillämplighet endast inom det materiella området, enär det i sig innesluter begreppet »del». Lika lätt som man kan sönderdela en materia, lika omöjligt är det att sönderdela ideala verkligheter. Man kan proportionellt sönderdela t. ex. ett stycke järn, men man kan icke proportionellt sönderdela godheten och visheten. Man vet hvad ett hektogram ost är, men ingen kan med skäl påstås innehafva ett hektogram slughet.

Genom att proklamera den proportionella valmetodens rättvisa har man sökt öfverflytta en materiell princip på personlighetens område. Man tror sig kunna sönderdela tankar och personligheter, liksom man sönderdelar järn och ost.

Den proportionella valmetoden är grundfalsk, enär den utgör ett försök att låta en lag, som gäller för den kroppsliga verkligheten allena utsträckas till och gälla den andliga verkligheten. Den sunda instinkten hos det ojämförligt större antalet af vårt folk har anat principens orättfärdighet, men ej mäktat vetenskapligt deducera den, men det bådär godt om vårt folks politiska framtid, att dess instinkt visat sig så, om också oreflekteradt, klarseende.

Det kan icke falla mig in att klandra proportionalisterna för deras teori. De ha fullkomligt säkert på god tro antagit dess sanning, och sedan detta skett, var det alldeles i sin ordning, att de stredo för dess genomförande, detta så mycket mer som åtskilliga af deras motståndare sväfvade på målet vid försöket att klargöra teoriens vanskligheter. Men för den, som fattar min tyvärr endast i allmänna och törhända allt för abstrakta drag lämnade utredning, torde det stå fast, att den proportionella valmetoden är och förblir en orättfärdighet.

Jag skall tills vidare icke fästa mig vid de tekniska svårigheterna, som häfta vid proceduren, utan hålla mig till själfva principen, sådan den framträder inom ett för den främmande område.

Den proportionella valmetoden säges hafva två stora uppgifter: att i representationen bereda plats för åsikterna i enlighet med omfånget af deras utbredning och att skydda minoriteten. Redan af denna formulering af proportionalismens förmenta uppgift framgår dess principiellt felaktiga förutsättning af materiell stabilitet och delbarhet hos tankar och viljeyttringar. Å ena sidan följa nämligen politiska värdesättningar och syftemål lagarna för den personliga utvecklingen, å andra sidan är i följd af och i samband därmed en minoritet, för så vidt som den faller inom andens värld, en vag och fluktuerande föreställning. En ledamot af representationen kan t. ex.

vid sitt första uppträdande mötas med öfvermod och köld, emedan hans åsikter anses vara »fantastiska» och »extrema», men om tio dagar kan han räkna fem anhängare, om hundra dagar trettio, om något år kan han stå i spetsen för oppositionen, och en vacker dag träder han fram som ledare af nationens öden. Hvartill tjänar väl under sådana förhållanden en »rättvis» fördelning af åsikterna, ett »skydd» för minoriteten? I en konstitutionell stat med lagstadgad församlings-, yttrande- och tryckfrihet har hvarje i höfviska former framträdande åsikt tillfälle att göra sig gällande, likasom hvarje minoritet, som fotar sig på sunda reformerande och nydanande principer, bär segerns marskalksstaf i sin ränsel.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Man behöfver knappast vara en skarpsinnig människokännare och, ännu mindre, skarpsinnig politiker, för att inse, att då proportionalisterna plädera för minoritetens skydd, ligger där bakom en afsikt, knuten vid materiella intressen. Det är icke *tankens* minoritet de önska skydda — den skyddar sig själf — utan *kapitalets*. Det är fruktan för kapitalets kringskärande och förminskande, som utgör den fond, hvaremot proportionalismen aftecknar sig och det insittament, som manifesterat sig i vissa, af den ärade kammaren väl kända motioner rörande förändrade bestämmelser om den direkta beskattningen i allmänhet och den progressiva i synnerhet.

Då jag härmedelst angifvit den anknytning, som förefinnas mellan materiella intressen och proportionalismen, samt därvid nämnt kapitalet anser jag mig böra i väl förstådt intresse att icke inrangeras inom ett politiskt läger, dit jag icke hör, öppet förklara, att denna min hänvisning icke står i det ringaste samband med socialistiskt åskådningssätt. Med afseende på uppfattningen af arbetets natur och sfärer, kapitalets genesis och betydelse, materiella världens skapande och vidmakthållande, med ett ord, med afseende på samhällets ekonomiska förutsättningar intager jag en helt olika ståndpunkt mot socialismen, ehuru jag för fullständighetens skull därtill anser mig böra foga den förklaringen, att jag finner mig mycket tilltalad af och vill af alla krafter arbeta för denna rörelses *rent humanitära* syften, såsom höjandet och förbättrandet af arbetsklassernas ställning, upplysningens spridande och fördjupande samt mänsklighetens förbrödring under sträfvan efter samfällid fred och lycka.

Efter denna utvikning från ämnet, hviken dock varit nödvändig, dels för att visa, att ett materiellt intresse utgör den egentliga grunden till proportionalismens framträdande, dels för att skydda mig själf för ett missförstånd, som kan ligga nära till hands, skall jag nu gå frågan närmare in på lifvet.

När en verklig lag är upptäckt, finner man, dels att dess form, ju tydligare den framträder, manifesterar sig dess mer motsägelselöst och harmoniskt, dels att lagens, så att säga, substrat mjukt och smidigt böjer sig för lagens syfte: en ändamålsenlig utveckling. Är den pretangerade lagen åter icke en verklig lag, utan antingen ett antagande, som negeras af verkligheten, eller en formel, som tillämpas på ett heterogent område, inträda motsatta yttringar.

Om vi tillämpa denna sanning på den proportionella valmetoden, så förstå vi från formell synpunkt, hvarför dess tekniska sida erbjü-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) dit och erbjuder så stora och öfverstigligen svårigheter. Dessa härleda sig nämligen ur motsättningen mellan en materiell lag och en ideell verklighet. Den proportionella lagen säges ju vara så rättvis! Men sök att tillämpa den, och hundrade »om» och »men» växa upp på alla håll. Man stöter öfverallt på inkonsekvenser, orättvisor, omöjligheter, och hur proportionalisterna än »utveckla» lagens påstådda grundsatser, finna de till sin undran, att de råkat in i en labyrint, som har hundra ingångar, men ingen utgång.

Men denna formella sida af saken är dock af vida mindre betydelse än den reella. Jag skall här nedan i korthet angifva, hvilka verkningar den proportionella »lagens» tillämpning inom det personliga området skulle medföra.

I första hand riktar den sig på ett destruktivt sätt på personligheten själf. För en person betyder valakten ett utseende af en bestämd person, men den proportionella metoden rör sig med listor — i viss mån ett återgående till det medelbara valsättet — på hvilka uppsättas ett flertal personer, som understödjas genom antagande af listan, ehuru den väljande vill lämna sin röst blott åt en person, samt gör därmed personligheten till en rubrik i stället för ett innehåll. Med fastställandet af det proportionella valsättet skulle med nödvändighet följa ett betydande nedgående af det politiska intresset hos vårt folk, ett intresse, som redan nu är skäligen svagt hos oss i jämförelse med hos andra folk. Listor och rubriker skulle träda i stället för personligheter. Man har sagt, att det högsta i historien är det personliga, men detta är blott en half sanning, enär det högsta i *lifvet* är det personliga.

Men försvinnandet af det politiska intresset skulle utgöra endast början till en allmän degenerationsprocess. I stället för de starka personlighetsyttringar, hvilka nu te sig vid våra politiska val, skulle träda svaghets- och sjukdomssymptom af de farligaste slag. De hänsynslösa yrkesagitatorernas och de smygvinkelsstämplande intriganternas släkten skulle förökas i anseelig grad, valförrättningarna skulle taga form af ett slags lotteri, själfva proceduren skulle förberedas, anordnas och afslutas af ett manstarkt kansli, hvarvid mångskrifveriet, byråkratien och kineseriet skulle få tillfällen att fira sina orgier, och det hela skulle ända med stagnation och försumpning.

Dessa skadliga verkningar skulle utbreda sig i samma mån som det proportionalistiska »systemet» vidgade sitt område inom representationen. För innevarande Riksdags konstitutionsutskotts majoritet hägrar proportionalismens tillämpning vid val af Riksdagens *båda* kamrar som en stor och rättvis idé. Men denna majoritet förbiser — utom alla andra svårigheter — att bibehållandet af Första Kammaren som en konservativ moderator, en broms vid framåtskridandet, en garanti mot omhvälfningar som en *conditio sine qua non* kräfvat en trängre basis för dess urväljare, hvarmed många och hela serier af personer skulle utestängas och proportionalismen, som enligt sitt begrepp förutsätter den fulltaliga skalan af serier, förneka sig själf.

Vidare skulle det sålunda genomförda proportionalistiska valsättet, såsom stridande mot den personliga form af stat, som kallas *monarki*, direkt hänvisa och leda till den opersonliga, den *republi-*

kanska styrelseformen, hvilket ingalunda torde vara ett önskemål för våra dagars proportionalister. Och äfven om en republikansk statsform icke följde ur proportionalisternas sträfvan, skulle de slutligen, i fall de ville vara konsekventa, blifva nödsakade gå i författning om att skaffa sig — en proportionell konung, ett kuriosum, som på ett slående sätt skulle illustrera de orimligheter, till hvilka deras skenbart rättvisa »system» för.

Jag begagnar mig af tillfället att i förbigående klargöra proportionalismens påstådda betydelse med afseende på besättandet af utskottsplatser, när man uppgifvit, att just inom detta område visa sig på ett ypperligt sätt principens vikt och värde. Denna hänvisning är fullkomligt vilseledande, när proportionalismen här har lika liten betydelse som inom andra andliga områden. Grunden till att personer af olika åsikter böra ha platser i utskott utgör icke alls någon proportionalistisk princip, utan utskottens uppgift att i egenkap af en förberedande Riksdag i koncentrerad form lämna en så allsidig utredning som möjligt af afhandlade frågor, hvadan det är af vikt att redan i deras krets Riksdagens skilda fraktioner representeras. Utskottens sammansättning bör stödja sig, icke på kvantitativa och proportionalistiska, utan på kvalitativa och personliga hänsyn.

Endast en fullkomlig okunnighet om det politiska lifvets första grunder kan framställa majoritetsförtrycket såsom utvecklingens största fara. Man vet tydligen icke hvad majoritet betyder. Majoritet är ingenting annat än utvecklingsprincipen själf, betecknad ur väljarsynpunkt som den förhärskande faktorn. Om statsidéns ändamål vore att skydda minoriteter genom att låta en mångfald af dylika väga upp emot och neutralisera hvarandra, skulle därmed följa, att staten afsade sig den rätt, som naturen skänkt hvarje normalt levande väsen: att växa, att utvecklas, att fullkomnas. Utan en stark och målmedveten majoritet är det omöjligt för ett land att gå framåt.

Världshistorien bevarar minnen af majoriteter, som inverkat ofördelaktigt på ett lands utveckling, men ännu flera minnen af minoriteter, som, alltför starkt skyddade för att kunna störtas, fört sitt land till afgrundens brant. Det är hvarje verklig statsmans förnämsta uppgift att höja sitt folks majoritet, flertalet af landets medborgare, till en sådan ståndpunkt, att dess insikt och vilja mäktat fatta och förverkliga statens betydelsefullaste uppgifter.

Finnas hos det svenska folket förutsättningar för att förvärfva en sådan majoritet? Det säges, att en af alla tiders störste statsmän och människokännare, *Bismarck*, fällt det omdömet, att svenskarna voro jordens mest begäfvade folk. Jag har ej anfört detta omdöme för att smickra den ariska rasens hufvudstam, men för att anföra hemul för den erfarenhet jag gjort under studier af skilda nationer, att det svenska folket gömmer i sig så mycket skarpsinne och så mycken hjärtegodhet, att det förefaller mig vara af försynen utsedt till ett föregångsfolk.

Och det skall blifva detta, icke genom att skydda minoriteter, men genom att dana en majoritet, som, byggande på en reformerad

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

folkundervisning, ett fördjupadt förstående af religionens heliga innebörd, ett förverkligande af dygdens och pliktens förädlade bud, ett spridande af skönhetens förhärlikande skimmer öfver hvardagslifvet, går med förståndets klarhet och viljans fasthet framåt för att gifva alla medborgare deras rätt och därmed möjlighet att utveckla alla sina goda egenskaper till trogna ämnesvenner i fosterlandets och mänsklighetens tjänst.

Det är detta, mina herrar, som icke blott kallas, utan äfven i sanning är *den demokratiskt nationella samlingen*.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Det var ju med ett visst intresse vi litet hvar hörde på friherre Hermelins anförande, som egentligen kan kallas för det stora hufvudanförandet på proportionalisternas sida. Han tycktes emellertid endast göra en blomstermålning af proportionalismen och undvek sorgfälligt att bemöta och bortförklara alla de brister, som i praktiken skulle komma att vidlåda proportionalismen och som skulle eludera den rättvisans idé, som i teorin uppburit proportionalismen och i anledning hvaraf jag själf, då frågan därom år 1902 för första gången hos Riksdagen förelåg, varmt sympatiserade med tanken på proportionella val. Sedan dess har kommittéförslaget framkommit och frågan under årtal diskuterats och detta valsätts stora brister blifvit så uppenbara och tydligt framhållna, att ej någon borde vara blind därför. Bland dessa invändningar synes mig en af de främsta och viktigaste vara den, att proportionalismen genom att nödvändiggöra partibildningar verkar splittrande och söndrande i stället för enande och samlande på representationen och därmed också försvagar i stället för stärker vår folkförsamlings insats i det politiska lifvet. Något dylikt kan väl icke vara friherre Hermelins ideal af vår politiska framtids lif. Under det att majoritetsvalen med nödvändighet fordra en viss moderation vid nominering af riksdagsmannakandidater, kommer utan tvifvel proportionalismen att såsom riksdagsmän insätta ytterlighetsmän mot partierna. Dessa brister och betänkligheter hafva synts mig så stora och betydliga att jag, alltsedan proportionalismen upptagits på regeringsprogrammen, alltid stått på oppositionens sida gentemot de närmast föregående rösträttsregeringar.

Vidare är det ju en sak att lägga märke till, nämligen att proportionalismen aldrig kan konsekvent genomföras; det blir visserligen proportionalism *emellan* partierna, men det blir majoritetsval *inom* partiet. Jag vill i sammanhang med detta påpeka ett par uttalanden, som den geniale mannen på uppsalabänken fällde för några år sedan, nämligen dels i ett politiskt tal i slutet af år 1903 och dels uti Andra Kammaren vid 1904 års riksdag, yttranden, som enligt min mening innebära en mycket sund och naturlig uppfattning af de proportionella valen. Jag skall be att få för honom uppläsa dessa hans yttranden. Det förra lyder: »Jag kan således icke komma till någon annan slutsats, än att det proportionella valsätt, som kommittén föreslår, är ägnadt att premiera icke de undertryckta minoriteterna och deras själfständighet, utan valorganisationerna

och de tekniska förmågor som inom dem kunna göra sig ordentligen gällande.» Det andra yttrandet, vid 1904 års riksdag, är af följande lydelse: »Jag klandrar icke blott den proportionella valmetodens tekniska svårigheter, utan» — och här kommer det egentliga — »jag förnekar själfva den rättfärdighetsprincip, som ligger till grund för den proportionella valmetoden». Ja, att samma representant icke desto mindre ej endast skänker sin röst och sitt stöd åt den proportionella valmetoden och valsättet, utan äfven vid offentliga tillfällen rent af, kan man säga, rasar mot majoritetsvalens anhängare och vår nuvarande regering, det kan väl icke vara annat än en af de många psykologiskt oförklarliga momenten i den ärade representantens politiska lif. Icke kan väl han förneka rättfärdigheten sin plats vid våra riksdagsmannaval, något som han ju ovillkorligen måste göra enligt sitt eget uttalande om de proportionella valen, därest dessa accepterades. Hans motstånd mot majoritetsvalen får man väl därför, synes det mig, icke taga på fullt allvar. Vidare vill jag om helproportionalismen, sådan den nu framkommit, säga det, att den kommer för sent, att den har oturen att komma i ett olyckligt ögonblick, då verkligen den allmänna meningen, trots allt hvad proportionalisterna säga, stadgat sig i fråga om det af dem förordade valsättet och uttalat sin förkastelsedom öfver detsamma.

Herrarne hörde nyss friherre Hermelin säga, att proportionalismen gjort landvinningar genom vårt land. Ja, dessa landvinningar skulle jag vilja förlägga ofvan molnen, här nere finnas de säkerligen icke. Sådan som proportionalismen nu föreligger och tillämpas endast af de direkta valnämnderna, nämligen landstingen och stadsfullmäktige, blir det, såsom ofta framhålles, blott en skenreform. Landstingen utgöra, såsom herrarna ju veta, egentligen endast ett slags ekonomiska provinsfullmäktige, och vid inval till dessa landsting ifrågasättes väl sällan eller aldrig landstingsmännens egenskap eller lämplighet såsom elektoror vid första-kammarval. Redan därför kunna ju landstingen sägas i och för sig vara mindre lämpade för dessa proportionella val. Då de dessutom äro sammansatta på grundvalen af nu gällande kommunala röstskala, komma landstingen med all säkerhet icke att representera några stora politiska divergenser eller att inom sig gifva uttryck åt de olika politiska nyanser, som förefinnas bland urväljarna. Detta är vårt förnämsta skäl mot helproportionalismen, sådan som den nu föreligger. Proportionalismen inom landstingen kommer säkerligen, tillämpad såsom nu är föreslaget, att bli en strid om namn, icke om idéer.

Nu föreligga två hufvudsakliga förslag till helproportionalism, nämligen af herrar friherre Adelsvärd och Hammarskjöld samt af herr Petersson i Påboda m. fl. Hvad nu beträffar det förra förslaget med dess underliga påhäng af en författningsrevision är väl därom föga att orda. Detta förslag synes mig bjuda en fördel åt Andra Kammaren, som är ganska problematisk. Andra Kammaren skulle få den fördelen att under förutsättning af ett visst minoritetsstöd af Första Kammaren få lagstiftningsarbetet behandladt i

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

samma form som anslagsfrågor, under det att Andra Kammaren på samma gång skulle få afstå den obestriddigt starkare maktställningen gentemot Första Kammaren, som den har i fråga om vissa viktiga beskattningsrättigheter, och detta förslag synes mig ingalunda vara uttryck för någon reformvänlighet, utan snarare ett uttryck för en ängslig omsorg om Första Kammarens maktställning, som synes mig redan stark nog.

Herr Peterssons i Påboda m. fl. förslag innefattar en ansats till en verklig reform, som vi alla erkänna, en reform, som måste föregå helproportionalismen, om den verkligen skulle kunna accepteras, nämligen en omläggning af den kommunala röstskalan. Skada blott att denna reformvänlighet är ett så litet och ett så föga effektivt steg just i den rätta riktningen. Det skulle blott omfatta valen till landstingen, och det skulle blott röra sig till sina verkningar inom 38 procent af Sveriges kommuner. Det synes mig sålunda vara alldeles för litet. Helproportionalismen såsom verklig reform nödvändiggör, som sagdt, en fullständig omläggning af den kommunala röstskalan och ett nedgående ända till urväljarne. Och man kan utan tvekan påstå med säkerhet, att denna reform, om den skulle genomföras med dessa premisser, kommer att uppskjuta rösträttsfrågan i en lång, oöfverskådlig framtid. Ty säkert är väl, att dessa premisser icke komma utan ett ofantligt segt och envist motstånd att accepteras af Första Kammaren, då Första Kammarens majoritet nu i fråga om detta lilla reformförslag har gifvit det s. k. Påbodaförslaget en förklädnad, som enligt min mening alldeles vanställer detsamma. Man vill ju icke gå med på mandattidens förkortning, man vill ju förbinda allmän rösträtt med direkt skatt, och man vill icke yttra sig om den kommunala röstskalan — det är en tystnad, som jag tycker är så våltalig, att den icke kan missförstås af någon i denna kammare.

Jag menar, att de verkliga rösträttsvännerna icke kunna vara med om att uppskjuta rösträttsfrågan i denna långa, obestämda framtid, och jag skall därvidlag be att få påpeka ett yttrande äfvenledes af den värde uppsala-representanten, som han haft vid några offentliga tillfällen. Han sade år 1899 — således är det 7 år sedan — »att den politiska rösträttens utsträckning kan svårigen länge uppskjutas utan fara för samhället». Jag ber, att då han yttrar sig i denna fråga, han må komma ihåg detta uttalande, som han fällde för 7 år sedan, och som med ännu skarpare eftertryck kan tillämpas nu. Han sade för 3 år sedan, äfvenledes vid ett offentligt möte, att »rösträttsfrågan också bör lösas så fort som möjligt med särskild hänsyn därtill, att folkets försvarskraft icke måtte förlamas genom onödigt split». Ja, mina herrar, det är just den drifvande kraften hos de verkliga rösträttsvännerna att vilja ha denna fråga afgjord, och det är det, som också regeringen sökt göra gällande i premisserna till rösträttspropositionen, denna arma regering, som af herr Hjärne tagits i så eftertrycklig upptuktelse i en liten broschyr, som utdelats till oss och som innehåller ett tal i Uppsala den 18 april 1906. Han säger om denna proposition: »En sådan proposition, som i ytlighet, i ensidighet, i ohjälplig och

hjälplos partiöktinism knappast har sitt motstycke inom våra konstitutionella annaler, bjudes nu Sveriges Riksdag af dess första s. k. 'liberala regering'. Detta förslag har icke ens partikonsekvensens förtjänst.» — Ja, jag vill säga om denna utgjutelse, att den är en af de många politiska åskdunder, som man är van att höra från detta håll, men jag får också säga, att herr Hjärnes tal om konsekvens verkar i hans mun som en bitande själfironi och verkar på oss andra nästan skrattretande.

Nu är det ett annat motbud till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen det s. k. Mossebo-förslaget, framlagdt af herr Kjellén i en mera lockande och tilltalande form, det erkänner jag visserligen, men detta förslag, mina herrar, synes ur rättvisans och den politiska rättfärdighetens synpunkt vara det minst tilltalande af alla förslag. Herr Kjellén resonerar som så, att det är näringen och sysselsättningarna, som skapa intresse-motsättningar här i lifvet, och särskildt ur synpunkten af vår rösträttsfråga förefinnas tvenne hufvudsakliga intresse-motsatser, nämligen mellan, å ena sidan, landtmannanäringen och å andra sidan öfriga näringar, hvilka herr Kjellén hänför till stadsnäringar, och dessa olika intressen böra ha skilda representanter. Då nu stadsnäringarna äfven förefinnas i samhällen på landet med sammanträngd befolkning, böra äfven dessa samhällen företrädas af representanter, valda gemensamt med städernas, och herr Kjellén försöker på samma gång urgera den satsen, att detta är blott uppställande af en organisk valkretsindelning. Herr Kjellén förbiser då det mycket viktiga och tämligen obestriddliga förhållandet, att det finns en mängd stationssamhällen och egna-hemssamhällen o. d., som ofta förete inga eller ringa olikheter med omgivande landsbygd, men däremot icke hafva någon ting alls gemensamt med städerna och stadsintressena, och vidare att dessa många stora industrisamhällen på landet däremot förete lika många och stora intresse-motsättningar vid sidan af våra typiska småstäder, som med omgivande städer. Någon nöjaktig sorteringsapparat kan herr Kjellén säkert icke presteras, helt enkelt därför att delningsgrunden och sorteringsgrunden är alldeles oriktig. I själfva verket torde nog herr Kjelléns omsorg icke afse att förhindra stadsintressets inflytande på landsbygden utan att motverka arbetsklassens inflytande därstädes och därigenom om möjligt bevara landsbygdens valkretsar åt allmogeelement, enkannerligen bondehögern. För detta ändamål skola då våra mindre städer göras till en slags afstjälpningsplats för de olika element, från hvilka man fruktar på landet en maktförskjutning. Att genom en dylik valkretsindelning våra borgerliga element i småstäderna skulle elimineras bort från allt inflytande vid de politiska valen, inser nog herr Kjellén, men han affärdar denna framtidsutsikt för städerna med en likgiltighet, som nästan gränsar till cynism. Han resonerar så: De borgerliga elementen ha gjort sin plikt, de få gå. Vilja de hålla sig uppe i den politiska brottningskampen finnes intet annat att lita till än träget upplysningsarbete. Hufvudsaken är att sauvera landsbygdens valkretsar åt bondehögern. Att det bland vår svenska allmoge finnas frisinnaede bönder, som väl också

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

borde ha något berättigande vid sidan af konservativa element och att många af dessa frisinnade bönder sitta här i kammaren, kanske just med tillhjälp af dessa nu till aflyttning från landet uppsagda samhällen, det låtsar icke herr Kjellén om. Innebördens af herr Kjelléns motion är, synes det mig, ett återuppväckande af en gammal föråldrad klass- eller ståndrepresentation, hvad man nu kan kalla det, en representation, där en skyddande skranka skulle resas omkring en enda politisk fraktion i vårt politiska lif, nämligen bondehögern. En sådan politisk sträfvan kan jag icke kalla med annat än det bevingade ord, som vi hörde för någon tid sedan, den blinda konservatismen, som med ett enda drag stryker ett streck öfver de många väckande, vidsynta tankar, som herr Kjelléns motion innehåller och som han för öfrigt briljant framställt.

Men ingenting är väl mera ägnadt att framstå såsom politisk orättfärdighet, än att på detta sätt premiera en enda politisk fraktion i vårt politiska lif på de öfrigas bekostnad, ingenting är väl mera ägnadt att framkalla ytterligheter och öfverdrifter i politiskt motsatta läger än dylikt premierande, som icke kan försvaras af annat än de härskande klassernas egoism och själfviskhet. Och icke tro väl de, som äro motståndare mot en effektiv rösträttsreform, att den fara, som onekligen föreligger i socialismens växande styrka och konsolidering, och framför allt i dess tilltagande internationa- lism, kan förekommas eller hämmas genom att utestänga våra sven- ska arbetare från de rättigheter, som nästan i hela den civiliserade världen tillerkänts dessa. Enda sättet är väl att gå motsatta vä- gen, att söka med öfriga samhällselement amalgamera de sansade arbetarelementen. Jag vill blott påpeka, hvad en varmhjärtad representant på skaraborgsbänken, som nyss hade ordet, yttrade för några år sedan här i kammaren vid en diskussion: våra arbe- tare äro dock kött af vårt kött, och våra arbetare äro dock sven- ske män.

Jag vill äfven framkalla i minnet, hvad den ärade uppsala- representanten för några år sedan sade just om detta. Han sade år 1896 — det är ju visserligen mycket länge sedan, och han kan ha hunnit glömma det —: »Det är ett grundlöst, ängsligt och orättvist antagande, att våra medborgare nedom det nuvarande strec- ket äro den bestående ordningens fiender», och han sade vidare vid ett annat möte: »Vi 800-kronors karlar äro ju egentligen blott parvener i jämförelse med så minnesrika korporationer som de gamla stånden. Vi böra därför taga oss väl till vara för att icke ådagalägga uppkomlingarnes grötmyndighet och högfärd mot dem, som icke hunnit så långt fram som vi själfva.»

Såsom slutord i denna fråga vill jag såsom min varma öfver- tygelse uttala, att för alla dem, som vilja frid och samhällslugn efter de yttre skakningarne, som vilja ha enighet och samling för ett gemensamt arbete i utvecklingens tjänst och som vilja ha slut på de upprifvande striderna, för dem är det en bjudande nödvän- dighet och en handling af politisk klokhet att gifva sina röster åt den kungl. propositionen, hvartill jag kommer att yrka bifall.

Herr Asker: Herr talman, mina herrar! Den kommitté, som 1902 års höst fick i uppdrag att utarbete förslag till proportionellt valsätt för valen till Riksdagens Andra Kammare, har i sitt betänkandes allmänna motivering framhållit, bland annat, att *meningen* med en rösträttsutvidgning ovillkorligen måste vara att tillförsäkra olika samhällsklasser och mera betydande meningsriktningar ett verkligt inflytande på representationens sammansättning; att detta mål endast ofullständigt kunde vinnas genom den allmänna rösträtten, om man bibehölle en valordning, som läte majoriteten ensam göra sig gällande; att den verkliga medbestämmanderätten i landets angelägenheter innebure rätt för de röstande att, så långt möjligt vore, blifva representerade; att en verklig allmän rösträtt därför kräfde, att denna rätt utsträcktes äfven till minoriteterna; samt att detta mål säkrast vunnas genom det proportionella valsättet, som i följd häraf måste anses såsom en från det hela oskiljaktig del af den allmänna rösträttens program. I denna motivering förenade sig kommitténs samtliga ledamöter, och denna ståndpunkt har åtminstone jag icke kunnat öfvergifva.

Då man emellertid icke på annat sätt förmått komma denna sanning till life, så har det sagts, att detta valsätt endast är en konservativ garanti, som icke bör stå såsom *villkor* för den allmänna rösträttens utöfning. Men, mina herrar, här är icke fråga om något villkor eller något juristeri, det är endast fråga om det sunda förnufts anspråk på att vid en utvidgning af valmanskåren med 600,000 medborgare hvarje parti må kunna blifva i förhållande till sin styrka representeradt i Riksdagen. Jag tror, att det parti, som för närvarande inom denna kammare räknar det minsta antalet, icke skulle komma att klaga öfver det proportionella valsättet, ty, med den sammanhållning, detta parti har, skulle det lätt nog kunna bli ett af de största; men hvad däremot icke ens något parti skulle förmå, det vore att med det proportionella valsättets hjälp taga alla kammarens platser i besittning.

De väsentligaste anmärkningarne emot 1904 och 1905 års regeringsförslag i rösträttsfrågan hafva varit, dels att det proportionella valsättet icke kunde komma till tillämpning jämväl vid valen till Första Kammaren och dels att valmetoden vore alltför invecklad. Dessa båda anmärkingar äro genom den af herr Petersson i Påboda med flere nu väckta motionen afhjälpta, och om, såsom jag vill hoppas, Första Kammaren accepterar det proportionella valsättet till båda kamrarna, om vidare den ändring blir vidtagen med afseende å den kommunala rösträtten å landet, att det absoluta röstmaximum sänkes från 5 tusen till 1 tusen kronor vid de val, som afse landstingens sammansättning, och om slutligen valtiden för Första Kammaren nedsättes till 6 år i stället för 9 år, är jag för min del öfvertygad om att något bättre förslag till utsträckning af den politiska rösträtten i vårt land icke under lång tid är att förvänta.

Herr Jansson i Djursåtra har visserligen under debatten sökt påvisa, att, om i en valkrets med 20,000 valmän ett parti disponerade 12,000 röster, detta parti skulle kunna besätta alla de fyra

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) platser i Andra Kammaren, som inom valkretsen skulle väljas, men jag ber att mot detta påstående få framhålla, att det Chamberlainska valknepet, som vid proportionella val i England blifvit användt för att taga alla platserna i besittning, är förekommet genom herr Peterssons i Påboda förslag och kan i en blifvande vallag med ytterligare kontrollbestämmelser än säkrare omöjliggöras.

Herr Wickströms kritik af det proportionella valsättet torde jag ej behöfva bemöta, ty det föreföll mig, som om den ärade talarren flög högre i sin bevisföring, än hans svaga vingar förmådde bära honom.

Väl har man sagt, att ett utarbetande i detalj i fråga om proportionella valsätt till Första Kammaren skulle medföra en alltför lång tidsutdräkt i en angelägenhet, som icke tål något uppskof, men då så mycket förarbete är undangjordt, torde det ingalunda vara omöjligt att med god vilja åstadkomma en fullständig utredning i denna del af frågan, äfvensom en tillfyllestgörande vallag redan till 1907 års Riksdag, och någon fara i ett års dröjsmål under en och samma valperiod med den stora frågans lösning kan jag omöjligen spåra, helst som man i alla händelser icke kan komma till någon definitiv lösning förrän efter nya val till Andra Kammaren eller vid 1909 års lagtima riksdag.

Vore icke min innersta öfvertygelse den, att allmän rästrätt med majoritetsval komme att leda till att ett alltför stort inflytande lägges i händerna på en enda klass af medborgare, under det att minoritetens rätt skulle lämnas utan afseende, skulle jag icke ett ögonblick tveka att rösta för det nu föreliggande förslaget, men då så är, anser jag min plikt vara att i det längsta verka för att icke den väg lämnas oförsökt, som skänker rättvisa åt *alla*.

Jag talade i norrlandsfrågan för friheten för Norrland och Dalarne att få utveckla sig utan några hämmande band från lagstiftningens sida. Jag talar i dag för att minoritetens rätt måtte bli väl bevarad, och jag önskar ingenting högre än en rättvis lösning af denna landets viktiga fråga, på det att landets utveckling måtte gå i en sund, för vårt land och folk lycklig riktning. Gärna må man säga, att försvaret för det proportionella valsättet icke är byggdt på några *nya* skäl, men äro skälen *goda*, kunna de icke nog ofta upprepas. Då jag under hela min riksdagsmannatid alltid tillhört ett minoritetsparti, har jag riklig erfarenhet af huru lyckligt det är för frågornas rätta lösning, att skäl och motskal få bryta sig mot hvarandra; och jag tror att det icke skulle vara en lycklig lösning af rösträttsfrågan, om *ett* parti inom Riksdagen skulle bli så starkt representeradt, att det icke lämnade något rum för de öfriga. I förhoppning, att, huru denna fråga än löses, det måtte lända till gagn och lycka för vårt folk, tillåter jag mig, herr talman, att vördsamt yrka bifall till konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag med den jämkning, som förefinnes i den af herr Blomberg m. fl. afgifna reservation.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det är nu femte gången, som jag, ehuru jämförelsevis ung i Riksdagen, är med om

en rösträttsdebatt, och det är tredje gången jag är med om en debatt, där det är fråga om proportionella val. Jag har sålunda varit med om dryftandet af denna fråga ur så mångfaldiga synpunkter, att jag nu kan hafva föga nytt att tillägga. Min ståndpunkt är ju också sedan lång tid tillbaka ganska väl känd. Jag vill därför egentligen med detta mitt yttrande allenast göra en teckning af den närvarande situationen med afseende å rösträttsfrågans lösning, sådan jag uppfattat densamma.

Då jag vid 1905 års riksdag yttrade mig i rösträttsfrågan, afslutade jag detta mitt yttrande med uttalande af den öfvertygelsen, att vi, oaktadt allt talande och allt arbetande för den politiska rösträttens utsträckning, dock icke syntes mogna för en *sund* och *riktig* lösning af denna fråga. För att detta skulle blifva händelsen, fordrades det af ytterlighetsmännen — jag syftade därvid på ytterlighetsmännen å båda sidor — uppoffring, i vida högre grad än dittills visat sig vara fallet, af enskilda meningar och framför allt enskilda intressen. Jag tillät mig också uttala den förhoppningen, att det icke måtte dröja alltför länge, innan man för rösträttsfrågans framgång, för hela fosterlandets väl hade lärt sig denna vishet.

Huru är det nu? Har man gjort detta? Ja, hvad vänstern beträffar — för att börja med denna — kan jag verkligen icke finna annat än att man sökt gå önskningarne från moderat håll till mötes. I det nu framlagda rösträttsförslaget har regeringen — utöfver den fordran på fullgjord skatteplikt till stat och kommun, hvilken redan förut var af den liberala sidan accepterad, för att tillmötesgå de moderata fordringarna — upptagit ytterligare två väsentliga nyheter: den ena, enmansvalkretsar äfven för storstäderna, och den andra omval, där vid första valet ingen kandidat erhållit mera än hälften af de afgifna rösterna. Båda dessa nyheter äro afsedda och äfven ägnade att vid valen bereda de moderata meningarne större tillfälle att göra sig gällande. Och hvad beträffar *ytterlighetsmännen* från vänsterpartiet, så hafva vi hört röster äfven från det hållet, som visa åtminstone en börjande vilja till tillmötesgående. Vi hafva hört herr Brantings uttalande här i dag. Han sade icke, huru länge det anbud, som han gjorde att rösta för regeringens förslag, skulle stå, men han bjöd det dock; och jag undrar huruvida det icke vore förenadt med verklig klokhet att nu taga honom på orden genom att bifalla regeringens förslag, för att på detta sätt bespara oss många strider och slitningar och binda krafter, som behöfva bindas till att vara med om samhällsarbetet. Men jag vill i detta hänseende icke fästa mig blott vid detta; äfven andra tecken finnas. Jag var heli nyligen på ett rösträttsmöte i den största staden inom min valkrets, Nyköping, dit jag inbjudits för att hålla inledningsföredraget. Vid detta rösträttsmöte, som för öfrigt bevisades utaf personer af alla samhällsklasser och politiska åskådningar, yttrade sig bland andra tre socialister, och alla tre talade i sammanslutningens tecken för det förslag, som regeringen nu framlagt. Jag finner häruti ett ganska betecknande symptom. Det skulle minsann icke hafva händt för två år sedan. Jag var då, 1904, också med om ett rösträttsmöte i Nyköping, och då godkände dessa

Om valrätten till Andra Kammaran m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

samma socialister icke ens det af liberala samlingspartiet på den tiden framlagda förslaget, som dock gick längre till vänster än det nu förevarande. Det är tidens tecken, mina herrar! Jag anser för min del, att det vore lika gagneligt — som jag dess värre knappast kan hoppas därpå — att man ginge till mötes dessa rörelser.

Nå huru är det nu å den andra sidan? Ja, det är nog så, att man om den sidan måste säga: man har ingenting lärt och ingenting glömt. Då jag yttrade mig i rösträttsfrågan år 1905, tillät jag mig att uttala såsom min uppfattning, att det var omisskänligt, att landet eller åtminstone de folkklasser inom landet, hvilka utsträckningen af rösträtten var afsedd att gagna, icke önskade en rösträttsreform med vidhängande af den proportionella valmetoden. Jag kan ej heller undgå att finna, att de under förra året försiggångna nyvalen till Andra Kammaren hafva gifvit mig rätt uti denna min uppfattning. Och det var nog så att, näst efter dessa vals afslutande, man äfven på högerhåll, på moderatare högerhåll åtminstone, tämligen allmänt erkände, att dessa nyval hade den innebörden. Det finnes ju också högermän, som ännu vidhålla denna uppfattning. Ett synnerligen framstående uttryck därför har herr Kjellén gifvit i sin motion. Men dess värre är det nog icke så i allmänhet. Man har mer och mer återvänt till de proportionella valen — mot all förmodan kunde jag säga. Och vid detta återvändande till de proportionella valen har man, så att säga, dolt det stillastående, som ligger häri, med förslaget om en viss proportionalism äfven till den Första Kammaren. Detta borde dock, synes mig, icke förleda mängden att i detta konstitutionsutskottets förslag — konstitutionsutskottets förslag utaf år 1906 — finna något väsentligt skiljaktigt från konstitutionsutskottets förslag utaf år 1905. Båda förslagen äro åtminstone — och det är hufvudsakligt — lika uti det hänseendet, att de äro ägnade till och väl äfven afsedda för att förhåla det afgörande *genombrott* i afseende å rösträtten, som vi dock, trots allt, icke kunna förekomma och som det därför är angeläget att vi låta komma med det snaraste. Det blir, efter mitt förmenande, detta nu framlagda förslag om s. k. dubbelproportionalism endast ett ytterligare försök att hejda tidens ström på det egendomliga sätt, att man åt sig vid sidan afleder en indämning eller, om jag så får säga, sump, där man sedan såsom »minoritet», som det heter, skall kunna föra en jämförelsevis lugn och, såvidt möjligt, utvecklingslös tillvaro.

Min åsikt om den proportionella valmetoden har jag många gånger, alltsedan denna valmetod först på allvar kom att diskuteras i vårt land, varit i tillfälle att framlägga. Jag har således i det hänseendet icke något nytt att nu komma med, och jag vill ej heller närmare inlåta mig på en kritik af det proportionella valsystemet. Jag vill blott en gång erinra om ett par synpunkter, som för mig äro bestämmande. Man har sagt, att den proportionella valmetoden skulle vara ägnad att i Andra Kammaren bibehålla allmogeklassen vid den ställning, som den för närvarande intager inom densamma. Ja, trodde jag, att *det* vore möjligt, då skulle jag för-

visso gå med på de proportionella valen. Men jag tror så långt ifrån, att detta blefve fallet, att jag snarare tror motsatsen. Jag har redan förut varit i tillfälle att framhålla, att, såvidt jag kan förstå, det ligger i de proportionella valens natur att just utmönstra de moderata elementen ur kammaren och det till oersättlig skada för hela vårt politiska lif. Detta är en mening, som jag icke kan direkt bevisa, men man har ej heller i det hänseendet kommit med några som helst bevis för sitt påstående om motsatsen. — Jag tror tillika, och jag har också vid flera tillfällen förut framhållit det, att de proportionella valen skulle komma att motverka en sund och kraftig partibildning inom Andra Kammaren, i sammanhang hvarmed de enligt min uppfattning skulle föranleda till att den konservativa minoritet eller det konserverande parti, som man väl i alla fall komme att få, hoppas jag, i Andra Kammaren, — man må nu taga den ena valmetoden eller den andra — icke skulle blifva mäktigt af utveckling och i stånd att följa ett med tidsförhållandenas kraf, hvilket ensamt kunde förskaffa ett dylikt parti något inflytande. — Men slutligen, och det är min förnämsta erinran mot den proportionella valmetoden, skulle den äfven, jag upprepar det än en gång, i den form den nu föreligger ägna sig — och delvis har det väl också varit afsedt — att undanskjuta det politiska genombrott, som man begär från så många håll i vårt land och som i allt fall icke *kan* undanskjutas, samt således också hindra begynnelsen utaf det sammansmältnings- och nydaningsarbete, som kan med välsignelsebringande verkan företagas först sedan, med de nuvarande samhällselementen, de nu i Andra Kammaren härskande samhällselementen, hunnit förenas *de*, som nu stå utanför. Det är angelägenheten att häruti komma till ett afgörande, som för mig varit *mest drifvande* till att jag, åtminstone för närvarande och i den form det föreligger, motsätter mig det proportionella valsätt, som nu bjudes oss.

Då jag förra året yttrade mig i rösträttsfrågan — jag tillåter mig att ännu en gång komma tillbaka till detta mitt yttrande — sade jag, att jag önskade eu snar och effektiv rösträttsreform, och jag erinrade om att jag redan år 1902 uttalat mig på samma sätt. Sedan dess ha 4 år gått, och under dessa 4 år hafva tidsförhållandena åtminstone på mig gjort det intryck, att mina önskingar i den vägen hafva blifvit allt lifligare. Jag kan emellertid icke ett enda ögonblick förmå mig till att tro, att en *sådan* rösträttsreform skulle främjas genom en anslutning till det af konstitutionsutskottet nu framlagda förslaget. Äfven om det funnes någon som helst utsikt — hvilket jag för min del anser att det icke finnes — att detta förslag skulle nu kunna gå igenom, skulle det i allt fall icke kunna bringa oss en lösning af rösträttsfrågan på sådan grund, att det samhälleliga och sociala freds- och samman slutningsarbetet, på hvilket vi räkna, därigenom komme att främjas. Jag hoppas därför, att vi nu skola så mangrant som möjligt ena oss om att slå i hjäl detta förslag. Och jag yrkar också för min del afslag på detsamma.

Hvad skall man då sätta i stället? Ja, för min del gaf jag

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) vid förra årets lagtima riksdag min röst åt det då af liberala samlingspartiet framlagda förslaget, om än med åtskillig betänksamhet. Och det är därför naturligt, att jag nu äfven kommer att gifva min röst åt regeringens förslag, ehuru väl jag icke vill dölja, att jag i några afseenden skulle önskat detsamma något annorlunda. Jag vill emellertid icke närmare inlåta mig på dessa mina önskingar. Dessa offerar jag för att nu komma till ett slut. Det är sannerligen icke en enda dag för tidigt. Nationernas kamp, den politiska, den ekonomiska och sist men icke minst den sociala, blir hårdare dag för dag, och för att bestå i den kampen är det utaf nöden, att vi fortast möjligt laga så, att vi inom oss kunna hålla ihop.

Herr *Andersson* i Helgesta instämde häruti.

Herr *Thavenius*: Riksdagen står nu inför en af de viktigaste frågor, som någonsin förelegat, alltsedan den nuvarande riksdagsordningen infördes. Vårt folk har under dessa ödesdigra timmar sina blickar fästade på sina representanter, undrande hvad resultatet af den föreliggande frågan månne blifva.

Rösträttsfrågan har länge nog stått på dagordningen, och tiden kan väl nu anses inne att den får sin lösning, och det i öfverensstämmelse med folkets vilja, och hvad den är, det har det på ett otvetydigt sätt gifvit till känna vid förra årets val, hur mycket man än från motsidan försöker förringa dess betydelse.

De löften om utsträckt rösträtt, som man gaf det svenska folket, då den nya härordningen genomfördes, de stå ännu ouppfyllda, och likväl ha 6 år förflutit sedan dess. Rättvisan kräfver, att de ändtligen infrias. Om utsträckt rösträtt är man nu ense, men striden gäller, hvilket valsysteem man skall antaga, majoritetsval i enmanskretsar eller en ny proportionalistisk valmetod i enlighet med utskottets nu föreliggande förslag och om hvilket utskottet själfvt säger, att den icke synes vara i alla detaljer utarbetad, hvaraf följer, att den icke heller i sitt nuvarande skick låter sig till sina verkningar rätt bedömas. Anhängarne till den proportionalistiska valmetoden hålla före, att endast *den* är grundad på rättvisa och rättfärdighet. Mig förefaller det i hög grad betecknande, att icke alla intelligentia och framsynta politici stå på proportionalismens sida. Det måtte därför icke vara så väl bestämdt med detta systems beprisdade rättvisa och rättfärdighet.

Regeringens moderata, klara, enkla, i hvarje detalj väl utarbetade förslag synes mig vara det, som bäst är ägnadt att tillfredsställa vårt folk.

Med genomförda enmansvalkretsar är det min öfvertygelse, att Andra Kammaren, sammansatt genom majoritetsval, får samma utseende, får de olika meningsgrupperna fördelade i samma proportion, som de skulle erhålla, om proportionella val genomfördes. Den farhåga, att socialismen skall, om man ej anlitar det skydd, som proportionalismen gifver, inom kort undantränga jordbrukets representanter från den politiska makten, tror jag icke har grund för sig.

Slutligen vill jag anföra ett uttalande, som en af vårt lands

mest framstående politiska personligheter har haft. Han säger: i 15 år ha vi väntat på en reform, hvars behöflighet och rättfärdighet hvarje framsynt fosterlandsvän erkänner. Det är oklokt, det är farligt att längre dröja: vi måste beträda evolutionens väg, om vi vilja undvika revolutionen. Jag vill icke bära ansvaret att med min röst ha bidragit till att den riksviktiga frågan uppskjutes till en oviss framtid. Därför, herr talman, anhåller jag att på det kraftigaste få yrka bifall till regeringens förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Petersson i Påboda: Herr talman, mina herrar! Hans excellens statsministern har i motiveringen till det regeringsförslag, hvarom vi nu diskuterat, bland annat sagt, sedan han hänvisat till valen hösten 1905, att det under sådana förhållanden är påtagligt, att den enda väg, som lär kunna beträdas för att ernå en snar lösning af rösträttsfrågan, är den, som betecknas genom principen majoritetsval i enmansvalkretsar. Oaktadt detta uttalande är det i allt fall ett faktum, att inom Riksdagen, och det inom Riksdagens båda kamrar, ännu finnas stora grupper, som tro och fasthålla vid att det finnes en annan väg, och jag tvekar icke att säga en bättre väg att lösa rösträttsfrågan än den, som hans excellens statsministern har anvisat och föreslagit. Och frågar man efter skälen till detta, att det är så många, som ännu tro, att det finnes en bättre väg i detta fallet, så säger jag bestämdt, att detta icke är af sådan anledning, som den näst siste högt ärade talaren alluderade på, nämligen att det skulle vara därför, att vi vilja fördröja rösträttsfrågans lösning. Jag säger alldeles bestämdt ifrån, hvad mig beträffar, och jag tror mig kunna säga, att det är många andra, som omfatta den proportionella valmetoden, som göra detta icke därför att de vilja fördröja rösträttsfrågans lösning. Utan vi vilja en lösning, och vi tro, att frågan kan lösas lika snart på denna väg som på den andra, och vi vilja icke hindra, att dessa skola få rösträtt, som stå utanför. Det är icke sant och rätt att påberda oss något sådant. Vi äro beredda att öppna dörrarna till Andra Kam-maren lika vidt som regeringsförslaget gör, och jag kommer af denna anledning framdeles att yrka bifall, icke till konstitutionsutskottets förslag med afseende på valrättsbestämmelserna, utan till någonting annat.

Herr Jansson uppehöll sig något vid proportionalisternas förslag och rösträttsfunderingar, och han yttrade sig verkligen på ett sådant sätt, att jag icke kan underlåta att något beröra hvad han sade. Han frågade: Tillhör icke fosterlandet äfven dessa rösträttslösa? Jo, visst tillhör fosterlandet dem och visst tillhöra de fosterlandet, och icke vill man ett ögonblick från deras synpunkt, som omfatta den proportionella valmetoden, förneka detta. Man vill lika väl som de, som förfäktat majoritetsvalens princip, sätta röstsedlar i deras händer. Han sade vidare, att man icke tvekar att sätta geväret i deras händer, men att när det gäller att lämna röstsedeln åt dem, då fordrar man allehanda garantier. Nej, herr Jansson, vi fordra icke allehanda garantier. Men då man sätter geväret i beväringssynglingens hand, så sker det med vissa regle-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

rande föreskrifter, huru geväret skall skötas. Men då vi lägga röstsedeln i deras händer, då fordra vi endast samma rätt för alla, d. v. s. att en minoritetsgrupp skall få betyda lika mycket som ett lika stort antal ur majoritetsgrupperna. Det är allt, hvad vi begära. Icke kan man kalla detta för garanti rättvisligen. Nej, vill man veta skälet, och frågar man efter det stora hufvudskälet, hvarför ännu icke krafvet på proportionella val har tystnat, och hvarför det icke kan tystna — det kommer sannerligen icke att tystna, äfven om de, som förfäktat majoritetsprincipen här i landet, skulle vinna seger, utan striden kommer att fortgå — så tvekar jag icke att som svar upprepa hvad som många gånger, ja, hundratals gånger blifvit sagdt förut: det kan icke tystna, därför att det hvilar på en rättfärdig grund, en grundval, som helt säkert skall stå fast.

Det har nu tidigare, då denna valmetod har varit föreslagen — vi veta, att det skett två olika riksdagar af Kungl. Maj:ts regering — gjorts åtskilliga invändningar mot den ur praktiska synpunkter mera än ur principiella. Ty det vill jag i förbigående nämna, att äfven de, som nu i dag äro med ibland förfäktarne af majoritetsval, tidigare ha gifvit dem sitt erkännande, erkänt dem rättvisa och sagt, att det skulle vara en heder för vårt land att gå i spetsen för dessa. Ha då dessa erkännanden, som framkommit från dessa framstående liberalismens målsmän och äfven från socialistiskt håll, gjorts under intrycket af någon synvilla, mantro? Nej, de ha icke gjorts under intrycket af synvilla, utan, därom är jag öfvertygad, under intrycket af den känslan: det ligger rättfärdighet i detta valsätt. Men invändningarna ha gjorts mera ur praktisk synpunkt. Man har sagt, att valkretsarna vore för stora för vårt land, som är glest befolkadt. Det skulle måhända uppstå svårigheter för valmännen att komma i förbindelse med hvarandra och att lära känna de kandidater, de rösta på. Detta låter nog säga sig. Vårt land är glesare befolkadt än många andra, t. ex. Belgien och Schweiz o. d., men icke tror jag man kan påstå, att detta skäl är af den betydelse och den vikt, att det bör vara afgörande i en tid som denna, då kommunikationerna utveckla sig som aldrig tillföre. Jag vill fråga herrarna med afseende på denna sak: Är det icke bra mycket lättare för valmännen i en tremansvalkrets i nuvarande tid att lära känna och komma i förbindelse med hvarandra, än för 15 à 20 år sedan det var för dessa valmän att inom enmansvalkretsarna lära känna och komma i förbindelse med hvarandra? Jag tror, man måste erkänna detta. För öfrigt kan man i dessa dagar hänvisa till Finland, som står i begrepp att införa proportionell valmetod, och detta land tillhör väl icke de tätare befolkade länderna. Och där stå de i alla fall i begrepp att införa detta valsysteem med mycket, mycket större valkretsar, än det vi tänkte införa. Man har därför här i dag icke hört mycket invändningar just ur dessa synpunkter. I hvarje fall ha vi motionärer i det förslag, som nu föreligger till behandling, upptagit dessa anmärkningar, och vi ha också försökt att efterkomma uppmaningen att finna en väg, hvarigenom man skulle kunna undkomma sådana

verkligt befogade anmärkningar. Och det är detta, som gör, mina herrar, att vi vågat framställa förslag om en valkretsanordning med betydligt mindre valkretsar, än som af Kungl. Maj:t varit föreslaget vid föregående tillfällen.

Man har gjort anmärkning mot valkretsanordningen. Man har sagt, att den hvilar på lösliga grunder. Om jag icke missminner mig, så gjordes denna invändning från en reservant från konstitutionsutskottet just i dag på morgonen. Men han sade icke, i hvad afseende valkretsanordningen och valkretsindelningen hvilade på lösliga grunder. Den hvilar på de vanliga grunderna. Den hvilar på valkvot för antalet riksdagsmän och på »högsta öfverskottet», som ju har varit föreslaget af Kungl. Maj:t tidigare, och följer för öfrigt gifna grunder för den administrativa indelningen. Dessutom är föreslaget, att dessa bestämmelser om valkretsindelningen skulle intagas i en vallag, sålunda beslutas af Konung och Riksdag. Jag jämför och frågar: Huru förhåller det sig med valkretsindelningen i Kungl. Maj:ts förslag? Ha herrarna sett någon valkretsindelning i det kungl. förslaget? Ha herrarna sett någon indelning af de 15 valkretsar, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tagas från städerna och tillkomma landsbygden? Veta herrarna, hvar de skola förläggas? Nej, därom finnes icke ett ord. Lika litet finnes något nämnt om valkretsarnas indelning hvad städerna beträffar. Man får därom icke veta något annat, än att Kungl. Maj:t skall göra denna indelning. Det kommer icke att ligga i Riksdagens händer utan i Kungl. Maj:ts händer, huru härmed skall ordnas. Jag har det allra största förtroende för Kungl. Maj:ts regering, och jag finner ingen anledning att som herr Kronlund tala om vår »arma regering». Jag tycker, att den redt sig bra och haft stora framgångar under riksdagen, så att jag har icke anledning till beklagande. Men därför tycker jag icke, att makten bör läggas uteslutande i Kungl. Maj:ts händer att verkställa dessa valkretsindelningar, utan man bör äga någon garanti för att de icke af en partiregering skola kunna användas i visst syfte.

Man har också talat om den krångliga valmetoden. Denna invändning har gjorts mot de tidigare förslagen angående proportionella val, och jag medger, att den valmetod, som innehölls i förslagen af åren 1904 och 1905, var mycket omständlig. Framför allt kunde mot den procedur, som skulle föregå själfva valet med insändande af listor till Kungl. Maj:ts befallningshafvande och godkännande af kandidater, göras den invändningen, att den var för vidlyftigt arrangerad. Vi motionärer hafva därför, dock utan anspråk, framlagt till påseende och granskning ett annat förslag till proportionell valmetod. Jag betonar det ännu en gång, hvilket herrarna själfva kunna finna, att vi gjort det utan alla anspråk, och det tillkommer hvar och en, konstitutionsutskottet icke minst, att göra de anmärkningar mot och framställa de förslag om förbättring i vårt förslag, som böra göras. Hittills hafva vi icke hört någon bestyrkt invändning om att den af oss föreslagna valmetoden icke skulle verka proportionellt. Herr Jansson påstod visserligen, att det icke alls är säkert, att icke i de valkretsar, som lågo honom

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

närmast, med en tillämpning af denna metod alla riksdagsmän skulle komma att väljas af majoriteten. Men om något sådant inträffar, har man ju med användning af denna metod kommit till samma mål som det, hvartill herr Jansson syftar, nämligen att majoriteten tillsätter alla representanter. Jag tror emellertid icke på riktigheten af denna anmärkning, i synnerhet om vi, hvilket äfven herr Jansson förordar och hoppas på, erhålla en planmässig valledning, ty med en sådan, påstår jag bestämdt, kan icke detta, som herr Jansson omnämnde, inträffa, förutsatt att någon afsevärd minoritet finnes. En annan och kanske den hufvudsakligaste anmärkningen mot det proportionella valsättet har varit, att det icke skulle tillämpas på Första Kammaren. Man har sagt, att afsikten med detta valsätt endast varit att i Andra Kammaren sauvera en grupp konservativa män, som skulle i ett och annat afseende bli ett annex till eller påhäng på Första Kammaren. Man har vidare sagt, att, om en proportionell valmetod skall tillämpas vid val till Andra Kammaren, konsekvensen ovillkorligen fordrar, att den ock skall tillämpas vid val till Första Kammaren. Näväl, äfven detta kraf, som förut från majoritetsprincipens förespråkare framställts, hafva vi proportionalister velat tillmötesgå. Jag vill säga min högt ärade vän på södermanlandsbänken, herr Widén, att detta hafva vi icke föreslagit för att dölja proportionalismen i Andra Kammaren, utan vi hafva därmed tagit ett steg till utveckling af proportionalismen, så att den skulle gälla vid tillsättning af hela representationen. Nu säger man visserligen, att den föreslagna reformen är endast en skenreform. Den kommer icke att verka så, att i Första Kammaren komma in andra element än de nuvarande. Det där låter nog säga sig, men det är mycket svårt i verkligheten att visa, att reformen endast är en skenreform, och att den icke kommer att gifva Första Kammaren någon afsevärd tillökning af frisinnaede element. Jag skall be att få nämna några exempel från de senaste valen till Första Kammaren, hvilka visa, att i landstingen finnas afsevärda minoriteter. Dessa minoriteter skulle alldeles gifvet komma till synes i mycket högre grad än nu, om det finnes någon möjlighet för dem att vid valen till Första Kammaren välja någon af sina kandidater. Nu tillämpas som bekant inom landstingen majoritetsprincipen, och genom profvalen får man reda på hvar majoriteten ligger. Följden blir ofta den, att minoriteten antingen går med majoriteten eller ock afhåller sig från att rösta. År 1903 erhöles af Älfsborgs läns landstings 74 valmän tre af de valda respektive 58, 57 och 51 röster. Minoritetens antal låg således mellan 74 och 58—57—51, en minoritet som, om hela antalet riksdagsmän för länet valdes på en gång, skulle ha gjort sig betydligt gällande. Det finnes således för minoriteten en möjlighet att välja representanter.

Vid valet år 1903 funnos i Gäfveborgs läns landsting 52 valmän, däraf en minoritet på 25, nära hälften af hela antalet, i Västernorrlands läns landsting år 1903 63 valmän och en minoritet på 26, i Kronobergs läns landsting år 1904 37 valmän och en minoritet på 14, i Skaraborgs läns landsting år 1904 66 valmän och en minoritet på 23, i Västernorrlands läns landsting

år 1904 63 valmän och en minoritet på 21 samt i Södermanlands läns landsting 47 valmän och en minoritet på 20. Jag skulle kunna fortsätta och uppräknat verkligt faktiska siffror, som visa, att med tillämpning af en proportionell valmetod skulle i Första Kammaren komma in minoritetskandidater.

Nu säger man, att detta är mera en strid om namnet än om verkliga politiska principer. Detta är icke så säkert, ty vanligen står striden inom landstingen mellan en extrêm högerman och en af mera frisinnad läggning. Det måste man litet hvar medgifva, om man vill vara ärlig. Ett annat skäl, hvarför det alldeles gifvet kommer att finnas minoriteter inom landstingen och dessa verkligen hafva utsikt att erhålla någon frukt af sitt arbete vid valet, är, att landstingsmännen äro hopplöskade från en mängd små valkretsar, små kommuner, som äro hvarandra i mångt och mycket olika. Hvarför föreslår Kungl. Maj:t enmansvalkretsar i storstäderna? Jo, därför, har man sagt, att dessa flermansvalkretsar bidraga endast till att göra det ännu mera svårt för minoriteterna att komma fram. För att nu bereda minoriteterna någon möjlighet att genomdrifva sina kandidater, föreslår Kungl. Maj:t enmansvalkretsar i de stora städerna, ty det råder ju alltid någon skillnad i åsikter mellan olika kvarter och stadsdelar. Jag finner detta naturligt och riktigt, men af samma skäl är det gifvet, att från den massa kommuner, som utgöra underlag för länsrepresentationen, kommer folk med olika uppfattningar i politiska frågor.

Vi hafva i vår motion vidare föreslagit en begränsning af den kommunala röstskalan vid val af landstingsmän. Detta är väl ett i Andra Kammaren sedan gammalt förefintligt liberalt önskemål, om jag icke misstager mig. Nog har, tänker jag, mer än en af dem, som nu sitta här på bänkarna, förr motionerat om en inskränkning af det absoluta röstmaximum till 1,000 fyrkar. Vid den uppgörelse, som för några år sedan ägde rum, kompromissade man med krafven på det sätt, att vi fingo ett relativt röstmaximum af $\frac{1}{10}$ utaf kommunens hela fyrktal och ett absolut om 5,000 fyrkar. Angående detta nu väckta förslag om inskränkning af den kommunala röstskalan vid val af de korporationer, som hufvudsakligen välja Första Kammaren, har från flera håll här i kammaren, såsom herrar Kronlund och af Callerholm, i dag sagts, att man får ingenting veta hvarken af konstitutionsutskottet eller Första Kammaren, om det hos dem finnes någon benägenhet att ens lyssna till reformkrafvet. Jag beklagade genast, då jag fick se konstitutionsutskottets utlåtande, att utskottet icke uttalat sig positivt i frågan. Jag medgifver dock, att frågan icke nu föreligger till aktuell behandling, utan först vid antagande af ett hvilande grundlagsförslag eller möjligen någon riksdag dessförinnan. Men det är icke rätt att betrakta konstitutionsutskottets tystnad såsom ett afvisande af reformkrafvet. Utskottet står icke afvisande mot detsamma, och jag ber att få nämna, att i Första Kammaren gjorts kraftiga uttalanden till förmån för denna begränsning af den kommunala röstskalan af, såvidt jag hört uppgifvas, denna kammars vice talman, herr Hugo Tamm och flera andra och detta med ett flertal instäm-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

manden och utan motsägelse från något håll. Man kan således icke säga, att Första Kammaren vill med tystnad gå förbi och begräva detta kraf på en begränsning af den kommunala röstskalan.

Det kunde vara rätt intressant att gå in på de resultat, som den statistiska utredning, vi lyckats åstadkomma, ledt till. Den visar alldeles oförtydligt, att just dessa stora fyrktal hafva vuxit ofantligt sedan år 1892, då, som jag tror, den sista utredningen i detta hänseende gjordes, och växa oupphörligt. Den visar, hurusom t. ex. fyrktalen för annan fastighet under perioden 1892—1903 stigit med 85 % och fyrktalen för öfriga beskattningsföremål med 86 %, likaledes under samma tidrymd, under det att fyrktalen för i mantal satt jord endast stigit med 7,1 %. Granskar man dessa uppgifter närmare, finner man, att det framför allt är i de starkt industriidkande provinserna, som denna tillväxt ägt rum. Bolagen blifva allt mer och mer dominerande på landsbygden och på samma gång afven vid valen till Första Kammaren. Det är denna framfart och detta ökade öfvervalde från bolagens sida, de stora fyrktalens värde alltså, som man med denna reform vill hindra, och den skulle nog också effektivt verka i den riktningen.

Lika litet som jag tror, att man med skäl kan säga, att detta proportionella valsätt med ty åtföljande kraf på begränsning af den kommunala rösträtten är en skenreform, lika litet, ja, ännu mindre kan man säga, att konstitutionsutskottets förslag, i synnerhet med det yrkande, som första-kammarereservanterna där gjort, är någon skenreform. Nej, mina herrar, det är en verklig reform, det är en reform, som afser hela vår representation, och det är en reform, som alldeles gifvet skulle komma att medföra en maktförflyttning, en förskjutning åt vänster — det kan icke förnekas, och jag vågar tro, att ingen af kammarens ledamöter ett ögonblick tviflar på, att så är. Denna reform kommer att verka på ett mera lugnt sätt, och med den undkommer man de konflikter och de slitningar, som eljest måste uppstå. Jag tror, att det problem, som vi härvidlag ha att lösa, är detta: skola vi gå emot ett enkammersystem med den politiska makten enbart och allenast i händerna på en enda klass i samhället eller skola vi bibehålla det jämviktssystem, som är hörnstenen i vår svenska författning?

Herr Branting sade i dag — jag lyssnade mycket uppmärksamt på honom, såsom jag alltid gör, när herr Branting talar — bland annat det, att »den rösträtsreform, som af Kungl. Maj:t nu föreslagits, betrakta vi endast som en afbetalning», således icke såsom någon slutsten eller slutpunkt. Herr Branting sade icke alls, huru länge han tänkte vänta med att utkräva hela sin fordran sådan som han uppställde den, så att det veta vi icke; men det har han bestämdt sagt ifrån, att denna reform icke är någon slutsten, utan endast en station på vägen till det mål, som han syftar till. Han sade också: Tag nu detta, eljest blir krafvet större, och krafvet blir på författningsrevision. Tror då verkligen en enda af herrarna, att detta kraf, som sålunda ligger bakom, och som herr Branting satte i perspektiv, om icke det eller det inträffade, är uppgifvet, om vi nu antaga Kungl. Maj:ts förslag? Tro herrarna, att den

tystnad, som nu råder beträffande Första Kammaren och dennas reformering, är bevis på, att man anser allt godt och väl med afseende å Första kammaren och tänker att låta den sitta i orubbadt bo, när nu den Andra sålunda blir reformerad? Nej, jag tror, att då komma krafven på att få denna sista afbetalning, och sedan vill man marschera vidare. Jag tror, att man på den vägen kommer fortare fram till den stora författningsrevision, som här ställts i perspektiv, om vi nu taga regeringens förslag, än man skulle göra med antagande af ett förslag om proportionella val.

Målet måste dock enligt mitt förmenande vara att med reformer i detta afseende söka ställa så till, att utvecklingen går framåt, men att den går framåt under lugna former. Att vi visserligen låta tyngdpunkten gå öfver åt vänster och låta dessa nu bundna krafter, som man talar om, komma fram och deltaga i samhällets angelägenheter, det är alldeles riktigt, men jag tror icke, att det är riktigt, att man på samma gång skall helt och hållet afskrifva alla de andra krafter, som hitintills ha verkat i det politiska lifvet.

Jag ber nu att med några ord få uppehålla mig vid herr af Callerholms m. fl. reservation. Det är åtskilligt i densamma, som kunde gifva anledning till reflexioner, men jag skall icke så mycket sysselsätta mig därmed, utan fatta mig helt kort. Reservanterna säga, å sid. 377: »För vår del intaga vi den ståndpunkt, som är angifven i Kungl. Maj:ts till innevarande Riksdag aflåtna proposition n:o 55, hvilken är att anse som utslaget af ett sedan länge fortgående arbete för rösträttsfrågans lösning och är frukten af noggranna utredningar, företagna med de medel, som endast stå en regering till buds, och hvilken enligt vår uppfattning motsvarar de åsikter, som omfattats af det öfvervägande flertalet.» Och vidare säga reservanterna å sid. 378: »Utan att misskänna det arbete, som utskottet nedlagt på sitt utlåtande, anse vi dock, att utarbetandet af ett förslag till en så genomgripande ändring hade fordrat mera omfattande förarbeten och ett vida mera djupgående studium, än vare sig de motionärer, hvilkas förslag legat till grund för utskottets framställning, eller utskottet själf tuktunnat ägna åt frågans utredning. Därigenom har måhända ock öppnats tillfälle för utomstående, i praktiskt politiska värf oerfarna teoretiker att låta opröfvade doktriner öfva inverkan vid frågans bedömande.» Är det först i dessa dagar herrarna kommit på den tanken att göra det till privilegium ensamt för Kungl. Maj:t och regeringen att framställa rösträttsförslag här i kammaren. Jag har aldrig förr hört från liberalt håll framföras sådana tankar, men det är dock någonting sådant, som skymtar fram bakom detta — det kunna herrarna icke förneka. Herrarna veta mycket väl, att under den tid, som Kungl. Maj:ts regering framlade andra rösträttsförslag, gående ut på proportionella val, så motionerade herrarna och yrkade bifall till förslag, som icke voro underkastade de utredningar, som herrarna här säga, att endast en regering kan åstadkomma. Jag erkänner nog nyttan och välsignelsen af de utredningar, som Kungl. Maj:ts regering kan åstadkomma, och jag erkänner också, att Kungl. Maj:ts regering har i sina händer mycket starkare och bättre medel, än

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

hvad vi motionärer kunna ha. Men jag tycker icke, att man därför skall afvisa motionärer med sådana uttalanden som att utomstående doktrinärer ha fått göra sitt inflytande gällande, och det förvånar mig mycket, att just herrarna från liberala samlingspartiet nu på sistone, i dessa dagar, vilja drifva en dylik politik.

Jag skall nu icke längre uppehålla kammarens tid med några utredningar eller med argumenteringar för det ena eller andra förslaget, utan jag skall endast, innan jag slutar, be att få citera ett uttalande, som hans excellens herr statsministern höll uti Andra Kammaren en afton för fem år sedan — det var den 15 maj 1901. Han yttrade då vid slutet af en stor debatt: »Må ock aldrig så mycket sägas om oss och må än aldrig så hårda ord användas emot oss — då vi gå att inlägga vår röst för uppskof, skola vi vara ganska trygga och vissa därom, att vi handlat efter vår uppfattning riktigt, då vi med det dyrbara begreppet fosterland hafva velat förbinda det dyrbara begreppet rättvisa». Jag ber att få göra dessa hans excellens herr statsministerns ord till mina egna, dock med ett undantag. Jag tror nämligen icke, att ett afslag på Kungl. Maj:ts förslag och ett bifall till konstitutionsutskottets förslag eller det yrkande, som i sammanhang därmed kan framställas, behöfver innebära ett uppskof med rösträttsfrågans lösning. Med denna reservation vill jag alldeles bestämdt göra dessa herr statsministerns ord till mina egna. Äfven vi vilja med det dyrbara begreppet fosterland och det dyrbara begreppet politisk rösträtt och medborgarrätt förbinda det dyrbara begreppet rättvisa, och det är därför, herr talman, som jag nu tager mig friheten att yrka bifall till den af herr Blomberg m. fl. vid punkten 1:o) a) fogade reservationen, dock med den ändringen, att § 17 riksdagsordningen får den affattning, som är föreslagen i min m. fl. motion.

I detta anförande instämde herrar *Lundell, Sjöberg, Bengtsson* i Häradsköp, *Mallmin, Almquist, Johansson* i Aflösa, *Andersson* i Bråborg, *Johansson* i Berga, *Sandquist, Gustafsson* i Mjölby, *Persson* i Hult, *Lindvall, Petersson* i Snällebo, *Svallingson, Larsson* i Bondarfve, *Jönsson* i Gammalstorp, *Risberg, Persson* i Killebäckstorp, *Jespersion, Jeansson* i Kalmar, *Johansson* i Möllstorp, *Nilsson* i Bonarp, *Pehrsson* i Åkarp, *Persson* i Borrby, *Olsson* i Tyllered, *Gunnarsson, Lyckholm, Odqvist, Lundblad, Johanson* i Valared, *Nilsson* i Kattleberg, *Svensson* i Saläng, *Lothigius, Vennersten, Dahlgren, Olsson* i Heden, *Johansson* i Mellbyn och *Lundin*.

Herr Sandin i Grums: Herr talman, mina herrar! Det, som uppkallat mig i denna debatt, har varit friherre Hermelins direkta vädjan, speciellt till värmlandsbänken, att vi icke skulle öfverila oss i voteringen i rösträttsfrågan. Det är ju mycket vänligt af en politiskt ung man, när det gäller politiska frågor i synnerhet, att söka på detta sätt spela skolmästare för äldre kamrater. Då jag slår upp katalogen öfver Andra Kammarens ledamöter, finner jag där på värmlandsbänken en ledamot, som varit medlem af Andra Kammaren i 26 år, alltså under hela den tid, som rösträttsfrågan

varit före inom Riksdagen. Jag antager, att denne man icke handlar i öfvervilning. Jag finner vidare, att en af mina kamrater på värmlandsbänken suttit 22 år i Riksdagen, och till denne riktar en person, som endast varit med en, säger en, riksdag en vädjan att icke handla i öfvervilning! Jag finner vidare på denna bänk en, som varit medlem af Riksdagen i 11 år, och samma vädjan till honom! Jag förstår icke, hvilka motiv den värde talaren egentligen kan ha att just peka på värmlandsbänken som lämpligt försöksobjekt i detta afseende; kanhända någon erfarenhet kan ligga bakom detta. Jag för min del uppfattar det som en indirekt förnärmelse mot fyra femtedel af värmlandsbänkens representanter att på detta sätt blifva utpekade såsom de där skulle vara karaktärslösa. Inom Värmland och särskildt inom min valkrets har rösträttsfrågan gamla anor, om jag så får uttrycka mig, och den har där slagit djupa rötter. Man har där uttalat den önskan, att rösträttsfrågan nu måtte lösas i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års Riksdag. Inom min valkrets höjdes för några år sedan på ett möte röster för en författningsrevision, och jag ber att få upplysa herrarna om, att det var icke hvad som i vanliga fall kallas socialister, som voro med på det mötet, utan det var besinningsfulla män, som där uttalade sin mening, att en författningsrevision var den enda utvägen att få full och verklig rättvisa härvidlag. Själfr har jag vid de två tillfällena, då jag blifvit vald, blifvit det på programmet: allmän rösträtt med majoritetsval. Då Sveriges valmän under för vårt land orosfyllda tider gingo till val förliden höst, valdes den kammare, som nu har utslagsrösten i denna fråga.

Till oss värmlänningar har, såsom till många andra, kommit meddelanden om resolutioner från både hembygd och andra bygder. Jag skall be att få till kammarens protokoll anteckna ett par af dessa resolutioner. Den ena är från politiskt intresserade inom Kristinehamn samt Visnums, Väse och Ölme härader, och den lyder:

»Hvarje uppskof med rösträttsfrågans lösning betyder ett nationellt nederlag. Rösträttsfrågan får ej längre stå hindrande i vägen för arbetet på viktigare reformer.

Allt arbete för rösträttsreformens förbindande med proportionella val är förkastligt, såsom endast ägnadt att undanskjuta reformen till en oberäknelig framtid.

Kring regeringens förslag böra, med underordnande af enskilda önskemål, alla samlas sig, äfven de, som vilja en radikalare lösning.

Mötet uttalar därför sin lifliga anslutning till regeringens förslag och hemställer till Värmlands riksdagsmän i båda kamrarna, att de må lämna detta förslag sitt kraftiga understöd.

I sammanhang härmed uttalar mötet sin varmaste sympati för kvinnans politiska rösträtt, genom hvilken den nationella samlingen först kan blifva effektiv.»

Från min egen valkrets har jag mottagit följande resolution:

»Svenska medborgare, som, samlade till möte i Forshaga till

Om valrätten till Andra Kamraren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ett antal af 300, med harm tänka på, att två tredjedelar af alla myndiga män inom det folk, som åtnjuter anseende att vara det mest upplysta och som en gång fått kungsord på att vara det mognaste och trognaste i världen, allt fortfarande stå politiskt rättslösa i sitt eget land, hvilket de med sitt arbete och sina skatter bidraga att upprätthålla och som de äro skyldiga att i farans stund värna med lif och blod, urståndsatta att skydda sin egen borgerliga frihet mot sådana grofva öfvergrepp, som dessa dagars tilldragelser vid Mackmyra visat, att det maktägande fåtalet ännu opåtaladt kan tillåta sig, uttala en enhällig och energisk fordran på en oförtöfvad och genomgripande rösträttsreform. Fjölårets val till Andra Kammaren fälde en bestämd förkastelsedom öfver det invecklade och särskildt för vårt land ovanligt olämpliga proportionella valsättet. De ansträngningar, som ändå göras för att genomdrifva detta valsätt, kunna då endast betraktas som ett egensinnigt försök från den socialt mest gynnade minoriteten *dels* att förhåla lösningen, *dels* att om möjligt förrycka denna lösning så, att utöfver den alltför stora politiska makt, som nämnda minoritet redan äger i och med Första Kammaren, den ytterligare på majoritetens bekostnad må få sig garanteradt ett indflytande i Andra Kammaren, som skulle innebära en uppenbar kränkning af den rättvisans grundsats, hvilken proportionalismens målsmän ständigt föra på tungan.

Mer än någonsin i senare tid behöfver Sverige, hänvisadt utslutande till egna andliga och materiella resurser, som det är efter skilsmässan från sitt forna broderland, hädanefter hägnas af alla sina söners kärlek och oföfvillighet. Men dessa känslor kunna aldrig uppstå hos en politisk pariasklass, som finner sig rättslös och oansvarig i sitt lands öden. Första villkoret för uppkomsten af en hela folkets fosterlandskärlek är just denna samma rösträttsreform, för hvilken Första Kammaren nyligen på ett så hänfullt och utmanande sätt gifvit sin ringaktning till känna.

Upprörda öfver en så ovärdig och om ansvarslöst lättsinne vittnande meningsyttring i en landets lifsfråga, upprepa vi än en gång vår samfälda och bestämda fordran på denna frågas lösning utan uppskof och undanflykter! Och då bland förslagen till en sådan lösning regeringens uppenbarligen är det enda tillfredsställande, som har utsikt till framgång, gifva vi detta vår anslutning.»

Jag har velat uppläsa dessa resolutioner för att få dem antecknade till protokollet. Jag ansluter mig till regeringens förslag.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Friherre Hermelin yttrade i slutet af sitt anförande, att det vore bättre att vänta ett par år till med lösningen af rösträttsfrågan än att lösa den förhastadt. Och han antydde vidare, att Riksdagen icke skulle ha satt sig riktigt in i den situation, som är rådande, och att det därför vore förnuftigt att dröja ännu längre med lösningen af frågan. Efter att frågan legat på Riksdagens bord 32 olika gånger sedan 1865, varit föremål för en massa utredningar — det har talats och skrifvits så oerhördt mycket därom, att man kan räkna trycksidorna i Riksdagens protokoll och bihang till närmare 5,000 än 4,000 — så

skulle icke denna fråga vara så utredd, att man nu kunde gå att fatta beslut!

Det framhölls vidare, att de, som ställde sig på den proportionella valmetodens ståndpunkt, vore lika varma vänner af den allmänna rösträtten som trots de, som ställde sig på majoritetsvalens princip. Därom vill jag icke tvista med proportionalisterna. Men när man finner bland proportionalisterna i dessa dagar samma personer, som, så länge de haft säte och stämma i den svenska Riksdagen, gjort nästan allt hvad de kunnat för att motarbeta en utsträckning af rösträtten, så synes det mig, som om man icke hade rätt att taga deras försäkringar i dag på ramaste allvar. Den, som har äran af att, åtminstone under senaste representationskicket, hafva fört fram proportionsvalens idé, är Lunds stifts nuvarande herde. Men han har tydligen betonat redan år 1891 och anförtrott detta åt Första Kammarens protokoll, att han vill ha denna proportionsvalmetod för att i högsta möjliga grad *garantera minoritetens rätt*; och i samma mån minoritetens rätt kan *garanteras*, i samma mån anser han, att rösträtten kan utsträckas. Han har tydligen sagt ifrån år 1891, att de, som han tror skulle komma att föra statslokomotivet framåt efter rösträttens utvidgning, det skulle vara det folk, »som nekar Gud, nekar äktenskapet, nekar äganderätten»; det är dessa, som skulle stå färdiga att föra statslokomotivet efter en rösträttsutvidgning, och därför vill han, att en omkonstruktion af lokomotivet skall företagas på sådant sätt, att *bromsen* blir tillräckligt *stark* för att hålla lokomotivet vid samma hastighet som före utsträckningen af rösträtten. Det förefaller mig besynnerligt att äfven i dag få höra från denna talarestol, att det är just rädslan för de utanför strecket stående medborgarne, som gör, att man äfven nu vill tillbakahålla frågan. Ty de, som ställa sig på den s. k. helproportionalismens grund, kunna icke bevisa — de må tala huru vackert som helst — att den nu tilltänkta proportionalismen hvilar på *rättvisans* grund. Samma försäkran, som man i dag gifvit angående det nu framlagda förslaget af Petersson i Påboda, Lindblad m. fl., samma försäkran gaf man 1904 och 1905 angående det då framlagda proportionsvalförslaget och sade, att det var det bästa, som man någonsin kunnat leta upp. Jag skall visserligen erkänna, att herr Petersson i Påboda icke var vidare glad åt hela historien år 1904; men det var icke därför, att han icke var öfvertygad om dess öofverträfflighet, utan därför att det var för nytt för honom att gå med på.

Nu, säger man, nu stå vi på helproportionalismens grund, och därför är det nu föreliggande förslaget mera tilltalande. Denna helproportionalism, som nu bjudes, förefaller mig så, att om 1904—1905 års förslag utgjorde $\frac{3}{10}$, så utgör »Påboda»-förslaget $\frac{6}{10}$ af den proportionella rättvisan; men med konstitutionsutskottets försämring försvinner denna tiondel också, och då stå vi fortfarande kvar vid halfproportionalismen. Ty skola landstingen grundas på den nuvarande kommunala skalan, och skola de väljas äfven med andra hänsyn än att vara valkorporationer för Första Kammaren, blir icke Första Kammaren något uttryck för de politiska rikt-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ningar, som äro rådande i landet, utan den blir ett uttryck för de ekonomiska intressen inom de högre samhällslagren, hvilka bestämma landstingens sammansättning. Om man således har en sådan utgångspunkt, huru kan man sedan komma och slå sig för sitt bröst och säga, att man står på rättfärdighetens grund?

Herr Petersson i Påboda ville särskildt framhålla, att det förslag till valkretsindelning, som föreligger, är upprättadt utan några särskilda biafsikter. Jag skall icke tillåta mig att uttala något bestämdt omdöme om detta, men jag skall dock tillåta mig, då denna tanke blifvit af motionären förd på tal, draga fram ett par jämförelser. Emot 1904—1905 års förslag till valkretsindelning gjordes anmärkning därför, att valkretsarna ansågos oförligt stora och icke passade för vårt glest befolkade land. Herr Petersson m. fl. ha sökt råda bot emot detta genom att föreslå mindre valkretsar, och häri ha de gått så långt, att Malmöhus län, som ändock har 4,829,45 kvadratkilometer, indelats i fem valkretsar, ehuru detta län såväl till folkmängd som ytinnehåll bäst stod profvet i fråga om valkretsindelning enligt 1904—1905 års förslag; då var länet deladt i tre valkretsar. Kristianstads län, som har en kvadratyta af 6,444,80 kvadratkilometer, har endast delats i två, ehuru detta enligt Påbodareceptet mycket väl kunnat delas i tre valkretsar. Anledningen härtill skall jag söka visa genom att närmare ange valkretsindelningen. Rönnebergs härad har lagts till norra och södra Luggude. Genom denna åtgärd har erhållits nätt och jämt så många invånare, som passa för en tremansvalkrets. Genom denna operation har, så att säga, neutraliserats de från konservativ synpunkt obehagliga element, som äro till finnandes i Luggude härad. Sedan har man gjort en jämförelsevis stor valkrets af Onsjö, Harjagers, Torna, Frosta och Färs härad med fem representanter, och sedan har man gjort också en jämförelsevis stor valkrets i södra delen af Malmöhus län med Oxie, Skytts, Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad samt städerna — Skanör och Falsterbo — med fem representanter. Sedan har man ställt sig vid fördelningen af valkretsarna på den gamla »*historiska*» grunden för den fjärde valkretsen. Landtingsområdena för samtliga småstäder har lagts till grund för denna valkrets, och så ha alla dessa *besvärliga* stadsbor afskilts från landsbygden. Just när man håller på och talar om, att man vill komma rättvisan så nära som möjligt, sticker valgeometriens bockfot fram.

Den femte valkretsen utgöres af Malmö stad.

Den beräkningsgrund, som användts angående folkmängden, synes också något egendomlig; det ser ut, som valkretsindelarna kommit till den uppfattningen, att folkökningen *efter proportionella val* skulle försiggå hastigare på landsbygden än i städerna; hittills har det varit raka motsatsen.

Efter fördelningen af invånareantalet per riksdagsman år 1904 blir det i Luggude valkrets 22,900 per hvarje riksdagsman och efter 1905 års beräkning 22,226; i mellersta valkretsen efter 1904 års beräkning 20,963 valmän för hvarje riksdagsman och 21,900 efter 1905 års beräkning. I den södra valkretsen har man fått 21,676

valmän efter 1904 års beräkning och 21,742 efter 1905 års beräkning. För samtliga småstäder, som utmönstrats från landtvalkretsarna, uppgår invånareantalet på hvarje riksdagsman till 24,761 för 1904, men för 1905 ha de vuxit till 26,024 för hvarje riksdagsman. För Malmö stad har man kommit till 23,599 för 1904 och 24,153 för 1905.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Det kan ju hända, att det endast är en tillfällighet, men för min del har jag mycket svårt att tro det, i all synnerhet som vi ha två representanter från Skåne, som underskrifvit denna motion, och som jag förutsätter kunna räkna lika bra som jag och borde ha insett, att det var en oriktig valkretsindelning.

Det finnes en möjlighet att göra en annan, men då måste naturligtvis de obehagliga städerna räknas tillsammans med landsbygden.

Härmed vill jag öfvergå till Kristianstads län. Där finnas icke så många och icke så besvärliga städer som i Malmöhus län, och därför har man ansett sig kunna göra valkretsarna dubbelt så stora som i Malmöhus län. Man har delat Kristianstads län, som har rätt att välja tio representanter, i två valkretsar och förlagt staden Kristianstad i en af dem. Att förena land och stad i Malmöhus län, det kunde man icke göra af anledning, som jag har sökt angifva, och det skall bli intressant att se hvad man har att svara härpå. Jag har emellertid velat anföra detta gentemot herr Peterssons i Påboda antydan därom, att man icke med skäl kan göra anmärkning mot valkretsindelningen. Jag ser nämligen härutinnan åtskilligt med valgeometri, och jag är rädd för, att herrar proportionalister skola tillämpa denna valgeometri äfven på andra orter i landet. Jag vill emellertid icke inlåta mig på detta, därför att jag icke känner till det så noga. Men det förefaller mig, att ett närmare studium af valkretsindelningen i herr Peterssons m. fl. förslag är välbehöfligt.

Det har anförts såsom ett synnerligen starkt skäl för att vi nu skulle taga den s. k. helproportionalismen, att Finland står i begrepp tillämpa denna metod. Beträffande detta får jag säga precis detsamma, som jag sade 1905: den gången ni vill tillämpa proportionalismen ärligt och konsekvent, den gången är äfven jag med därom. Det synes mig, att man i Finland har tillämpat en annan metod af proportionalism, än hvad man här i landet vill erbjuda. Där går man i författning om att bilda *en* kammare, som skall representera nationen, och just därför bör denna kammare vara ett så starkt uttryck af nationen som möjligt. Där är enkammarssystem och här tvåkammarssystem, och här vill man tillämpa proportionalismen på den ena kammaren, men endast i lyckligaste fall med en tiondedel på den andra.

Sedan jag sålunda berört, hvarför vi icke kunna vara med på utskottets eller herr Peterssons m. fl. förslag och hvad som egentligen är orsaken till vår strid mot hittills föreslagen proportionalism, skall jag anhålla att få ingå på en del af de garantier, som vidlåda äfven den kungl. propositionen. Jag kommer därvid först till åldersstrecket.

Man har velat framflytta åldersgränsen enligt Kungl. Maj:ts förslag till 24 år och enligt utskottets till 25 år. Det synes mig,

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

att när man öfverallt begagnar 21 års ålder såsom myndighets-ålder, bör man äfven gifva medborgarrätt vid denna ålder, förutsatt nämligen, att man icke skall begränsa åldern äfven på ålderdomen, så att man exempelvis säger: den, som nått 65 år, får icke deltaga i politiska val; då skall han blifva pensionär äfven i detta hänseende. Det är enligt min mening icke riktigt att utestänga 21 och 25-åringar, men låta gubbarne deltaga i politiken, huru gamla de blifva; vi råka då alltför lätt in under ett obehörigt gubbvälde.

Jag kan dock icke neka mig nöjet att göra en särskild anmärkning gentemot konstitutionsutskottets rädsla till och med att gå med på Kungl. Maj:ts åldersbegränsning. Utskottet resonerar på det sätt, att de män, som voro mellan 24 och 25 år, icke skulle kunna bedöma sina handlingar lika bra som de, som nått den gräns, som utskottet anser såsom minimum. Nu är det faktiskt, att enligt Kungl. Maj:ts förslag får ingen deltaga i val, förrän han är 24³/₄ år, och huru utskottets ledamöter kunnat få den uppfattningen, att en person, som är 24³/₄ år, icke skulle vara »mogen» deltaga i valen lika bra som den, som skulle erhålla rösträtt enligt utskottets förslag, kan jag icke förstå. Det måste bero på en alltför hög ålderdom hos den utskottsmajoritet, som fattat detta beslut.

Sedan komma vi till det andra strecket, nämligen skattestrecket, och jag kan icke hjälpa, att jag måste taga herrarnas tid något i anspråk beträffande denna fråga. Jag vet, att jag i fråga härom har få anhängare i kammaren, men jag måste dock förklara, att, när man lägger skatten till grund för deltagande i valet, detta är ytterst oriktigt, ty skatten till statskassan inkräfves mest på indirekt väg, och de personer, som hafva att försörja stora familjer, fullgöra sin medborgarskyldighet genom att uppfostra en stor barnskara. Dessa blifva fortfarande uteslutna från deltagande i valen, då däremot odägan, som har förmånen att äga en fader eller annan anhörig, som — betalar hans förfallna skatter — han, som aldrig uträttat något nyttigt arbete, utan går från den ena restaurangen till den andra och undandrager sig sina skyldigheter att sörja för sin egen utkomst, får tillåtelse att gå fram till valurnan den dag, då representanterna skola väljas i den lagstiftande församlingen. Jag kan icke fatta rättvisan i att förhindra den flitiga och idoga arbetaren gå fram till valurnan, därför att han icke äger förmåga att utöfver försörjningen af denna stora barnskara betala den direkta skatten. Jag vill anföra ett annat exempel, som verkar ohyggligt den gång, det kommer till användning. De äro icke obekanta, dessa sociala strider, som utkämpas. Under det sista året voro omkring 17,000 arbetare under en längre tid af året i saknad af sysselsättning. Om dessa 17,000 arbetare genom denna sociala strid förlorade förmågan att erlägga den direkta skatt till stat och kommun, som påförts dem, så har detta varit af stor betydelse för sommarens val. Och, mina herrar, det fanns arbetsgivare, som under den stora lockouten i somras yttrade till sina arbetare: Vi skola vänta med att göra upp denna strid, till dess vi hafva valen öfver. Däri ser jag ett bevis på, att man under vissa omständigheter kan öppna en social strid för att hålla den stora valmanskåren i »schack» just

vid sådana tillfällen, då det gäller att betala skatten, och därigenom befrias från besvärliga motståndare vid ett förestående val. Detta är en sak, som man får taga med i räkningen, och för min del vill jag icke vara med om en sådan sakernas ordning. Jag vet ju innerligt väl, att man skall säga, att det är ni, socialistagitatorer, som äro skulden till dessa stridigheter. Men mot detta påstående vill jag invända: vore det icke så, att arbetarne hade en tryckt social ställning, så skulle det icke göra mycket, om aldrig så många agitatorer komme och pratade för dem.

Det är på grund häraf, som skattestrecket kan verka åtskilligt decimerande i lederna. Man behöfver icke förutsätta ovilja mot att betala skatten.

Slutligen vill jag med anledning af herr Peterssons i Påboda fråga, om icke vi socialdemokrater efter genomförandet af den reform, som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag, komme att fortsätta med vårt arbete för att erhålla en ännu längre gående rösträttsreform, svara herr Petersson i Påboda härpå och svara ärligt och uppriktigt, att det icke kan falla oss in att sluta med striden för rösträttsreformens ytterligare förbättring och att vi komma att fortsätta med vårt arbete för rösträttsfrågans lösande på ett sätt, som vi anse vara till fyllest. Men man har talat och skrivit så oerhördt mycket om den nationella samlingen, och då har det alltid sagts, att vi socialdemokrater äro svurna fiender till denna samling. Vi vilja visa, att vi icke äro fiender till en nationell samling. Då vi hysa den uppfattning, att regeringens förslag i detta hänseende har klarare afsikt att samla nationen än det förslag, som uppbäres af herr Petersson i Påboda, herr Lindblad och herr Pehrson i Törneryd m. fl., och då vi tillika hålla före, att regeringens förslag äger större förmåga att skapa denna nationella samling, hafva vi icke velat vara med om att störta detta regeringens förslag.

Herr Petersson i Påboda sade, att båda vägarne, såväl den af honom och hans medmotionärer förordade som den af Kungl. Maj:t föreslagna, kunna föra till en författningsrevision, och han gjorde något slags antydning om hvilken som först skulle leda till målet. Jag för min del får tacka herr Petersson i Påboda och hans medmotionärer för den ansats de hafva gjort till att skapa en liten kil, som skulle insättas i Första Kammarens fogar; skulle det erfordras släggor och släggare, så skola vi försöka skaffa bådadera. I så måtto är det riktigt hvad herr Petersson i Påboda anförde, att den linjen också kan föra till en författningsrevision. Man skulle kanske kunna gifva honom rätt i denna uppfattning och säga, att den linjen för fortare till en fullständig författningsrevision än den af Kungl. Maj:t föreslagna, ehuru jag därom icke kan gifva några spådomar. Men det erkännandet vill jag gifva honom och hans medmotionärer, att de åstadkommit den lilla kil jag talat om, fast de stannat långt bakom, där jag anser, att de borde stannat. Ty de vilja fortfarande behålla enväldshärskardömet kvar i kommunerna — detta vilja de icke lyfta på det ringaste grand — och hvad de drömt om: att en liten, liten del af detta enväldshärskardöme skulle begränsas, har försvunnit genom konstitutionsutskottets betänkande. Det kommer

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

nog fortfarande att existera. Som jag ser hela denna fråga, finner jag ett försök från proportionalisternas sida att ännu en gång lägga en ny sten i vägen för en ärlig lösning af rösträttsfrågan. Denna sten vill jag vara med om att vältra undan, och därför skall jag vid detta tillfälle, ehuru jag icke gifver afkall å min fordran på en längre utsträckning af rösträtten, understödja Kungl. Maj:ts förslag.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

§ 7.

Herr *S. Nordström* aflämnade en motion, n:o 167, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.

Denna motion blef på begäran genast hänvisad till statsutskottet.

§ 8.

Till bordläggning anmälde

bevillningsutskottets memorial:

n:o 21, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

n:o 22, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af punkten 1:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 16, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner;

n:o 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 2:o) och 3:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 19, angående en inkomstskatt för år 1907 m. m.; samt

n:o 24, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion

om, bland annat, rätt till afdrag för utskylder vid taxering till be-
villning af inkomst af kapital och arbete.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,41 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
